

Příběh ve zvuku a pohybu v mateřské škole

MODELOVÉ SCÉNÁŘE

*Metodická příručka k hudebně-dramatickým
aktivitám v mateřské škole*

Jiřina Jiříčková a Alžběta Ferklová (ed.)

MINISTERSTVO
KULTURY

Vydáno 2025

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

IMPRESSUM

Vydání této publikace bylo podpořeno Ministerstvem kultury ČR v rámci Podpory projektů kreativního učení (1561), reg. č. 1561000088.

Editorky

PhDr. Jiřina Jiříčková, Ph.D. a MgA. Alžběta Ferklová (ed.)

Recenzovaly

Mgr. et Mgr. Ing. Veronika Růžičková, Ph.D., Západočeská univerzita v Plzni

Mgr. MgA. Žaneta Šimlová, Ph.D., Ostravská univerzita

Autorky modelových hudebně-dramatických scénářů

PhDr. Jiřina Jiříčková, Ph.D.; MgA. Alžběta Ferklová; MgA. Jana Machalíková; Mgr. Lenka Pospíšilová; Adrienna Anna Sadílková a Eliška Borecká; Ing. Dana Rajková a Petra Raichlová; Aneta Baracová a Rozálie Nováková; Tereza Šullová a Eliška Dittrichová; Zuzana Kocourková a Gabriela Němečková; Klára Benešová a Lucie Tomaidesová; Mgr. Viktoria Eliášová a Natalia Anna Andělová; Karolína Tomášková a Barbora Šmejkalová; Anna Vlášková a Eliška Bartáková; Veronika Šundová a Alžběta Vašáková; Jana Štěpánová a Eva Ďulíková; Kateřina Prudká a Kamila Srbová

Editor © Jiřina Jiříčková, Alžběta Ferklová, 2025

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

DOI: <https://doi.org/10.14712/9788076037465>

ISBN: 978-80-7603-746-5

Licence: CC BY-SA 4.0

OBSAH

Úvod	4
Metodický rámec hudebně-dramatických lekcí pro předškolní děti	6
Modelové scénáře	16
O podzimním lese a stromech v něm	17
Husopaska	24
Holčička a déšť	30
O čem zvon vypráví	38
Zimní cesta do daleka	42
Za oknem	47
Podzimní radovánky	52
Kuřátko a obilí	58
Sedí liška pod dubem	64
Uspávání medvídky	71
Koťata jdou do školky	80
Houby	85
Jeřábinka a Jeřábek – narozeninová oslava v lese	90
Nejdražší korále	96
Uspávání přírody, první sníh	103
Bude zima, bude mráz	109
Ptáček v zimě	114
Legenda, která ovlivnila příběh starosty z malého městečka	119
Sněží, fouká, zima je	127
Použité zdroje	132
Další doporučená literatura	135

Tato publikace představuje učební materiál pro studenty a studentky učitelství v mateřské škole a vznikla jako výsledek projektu Příběh ve zvuku a pohybu. Publikace je určena především studentům a studentkám učitelství mateřské školy a začínajícím pedagogům; současně může sloužit i jako inspirace pro pedagogy v praxi. Scénáře jsou koncipovány jako otevřené modely, které lze přizpůsobovat konkrétní skupině a podmínkám mateřské školy. Projekt kreativního učení, podpořený Ministerstvem kultury, organicky propojil hudební a dramatické přístupy v zážitkovém vzdělávání účastníků workshopů – budoucích pedagogů mateřských škol na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy.

Hudebně-dramatické workshopy chápeme jako prostor, kde je hlavním východiskem porozumění obsahu písní, básní a říkadel – tedy tomu, „o čem se zpívá a vypráví“ – skrze jednání v roli, pohyb a vlastní prožitek. Ve workshopech jsou uplatňovány různorodé hudební činnosti. Pracuje se v nich kromě jiného s vlastním hlasem, zpívá i naslouchá se zvukům a hudbě, rytmitizuje se v nich, hraje na tělo i na nástroje Orffova instrumentáře. Workshopy usilují o rozvoj hudebních dovedností zúčastněných v kontextu příběhového rámce lekce a o estetický prožitek z tvořivě pojatých setkání s uměním.

Cílem projektu bylo představit účastníkům přínosy interdisciplinárního propojení hudby, slova a pohybu v kontextu celostního rozvoje osobnosti. Současně měl podnítit vlastní hudebně kreativní a dramatické vyjadřovací schopnosti a rozvíjet kompetence v oblasti tvůrčího přístupu k dětem. Projekt kladl důraz na multikulturní a multisenzorický přístup tak, aby studenti mohli tvořivě aplikovat principy kreativního učení ve své pedagogické praxi a předávat je dál.

V rámci projektu byly realizovány dva blokově uspořádané kurzy. Každý zahrnoval dílny vedené hudebníci, přinášející komplexní pohled na hudebně-dramatickou dílnu z perspektivy hudební výchovy, a dramatickou dílnu, která obdobně nabízela pohled z dramatické výchovy. Následně byly realizovány dílny v tandemu – tedy ve spojení lektorek hudební a dramatické výchovy. Lektorkami na Pedagogické fakultě byly Jiřina Jiříčková (hudební výchova) a Alžběta Ferklová (dramatická výchova), které vytvořily lektorský tandem, a dále Lenka Pospíšilová (hudební výchova) a Jana Machalíková (dramatická výchova), vystupující rovněž v tandemu.

Prostřednictvím zážitkově pojatých workshopů a práce v tandemu projekt rozšiřoval kompetence studentů, podporoval jejich tvořivé myšlení, schopnost spolupráce a adaptabilitu pro moderní vzdělávací prostředí. Na základě této zkušenosti některé studentky vytvořily vlastní tvořivě pojaté prožitkové lekce, vedené v tandemu. Scénáře byly se studentkami reflektovány a byly následně realizovány přímo v mateřských školách. Princip workshopů byl jednotný. Byl uplatňován komplexní, multisenzorický přístup, zahrnující zpěv, práci s elementárními hudebními nástroji, poslech zvukových ukázek a hudebních nahrávek, propojení s pohybem a uplatnění principů dramatické výchovy.

Publikace je členěna do metodického uvedení a metodického rámce hudebně-dramatických lekcí a do souboru modelových scénářů (lektorských i studentských), které lze dále rozvíjet. Tato publikace přináší

shrnutí obsahu realizovaných dílen. Před samotnými modelovými scénáři, zachycujícími dílny zkušených lektorek kreativního učení, obsahuje metodické navedení. Součástí tohoto metodického navedení je také metodický rámec hudebně-dramatických lekcí pro děti předškolního věku. Shrnuje základní východiska, strukturu lekce a role učitele. Metodický rámec zahrnuje zásady, jak k sepsaným scénářům přistupovat, a základní body pedagogického přístupu k dětem při realizaci hudebně-dramatických aktivit a dílen.

Publikace obsahuje celkem 6 lektorských scénářů a 13 scénářů studentek učitelství mateřské školy. Nabízí inspirativní pohled na to, jak vystavět výuku tak, aby děti tvořivě rozvíjela a obohacovala po stránce hudební i dramatické. Hudebně-dramatické scénáře chápeme v jejich celistvosti. Hudební a dramatická složka se organicky doplňují, překrývají, a nabízejí tak podnětné a tvořivě pojaté prostředí, kde se děti na elementární úrovni setkávají s uměním, které může napomoci harmonickému a komplexnímu rozvoji dětí.

Scénáře mají jednotnou šablonu pro snazší orientaci a praktickou využitelnost: každý obsahuje úvod s vymezením námětu, shrnutí lekce, cíle a očekávané výstupy, upřesnění věkové skupiny, pro kterou je lekce určena, a stručný přehled zamýšlených aktivit. Lekce jsou rozmanité jak námětem, tak zpracováním. Jelikož se jedná o zestručněné texty, nemusí vždy nabídnout všechny možné aktivity, které by bylo možné v oblasti hudební i dramatické využít.

Ačkoli scénáře nejsou pevně časově ohraničené, při jejich tvorbě bylo zohledněno reálné časové rozpětí lekce. V praxi se délka lekce zpravidla pohybuje přibližně v rozmezí 20–45 minut (dle věku, zkušenosti a aktuálního naladění skupiny). Množství průpravných aktivit tedy zůstává na čtenáři a jeho aktivním, tvořivém uchopení scénářů jako zdroje inspirace. Scénáře mohou být dále rozvíjeny, obohacovány a doplňovány o vlastní aktivity, a to s ohledem na principy formulované v metodickém navedení.

Je přirozené, že další vyučující k námětu přistoupí jinak, vydá se vlastním směrem nebo zvolí jiné aktivity. Tuto publikaci je třeba vnímat jako inspirační zdroj a předložené scénáře chápat jako součást vzdělávací nabídky.

Velmi nás těší, že představuje unikátní a praktický materiál, který může studentům učitelství v mateřské škole pomoci při přípravě na tvořivou hudebně-dramatickou práci s dětmi a současně může sloužit jako inspirace i pro stávající pedagogy v mateřských školách.

Jiřina Jiříčková a Alžběta Ferklová

METODICKÝ RÁMEC HUDEBNĚ-DRAMATICKÝCH LEKCÍ PRO PŘEDŠKOLNÍ DĚTI

Jiřina Jiříčková a Alžběta Ferklová

1. Charakter a východiska hudebně-dramatických lekcí

Hudebně-dramatické lekce, které budou představeny v této publikaci, jsou postaveny na prožitkovém učení propojujícím hudební a dramatické činnosti. Lekce předkládají vzdělávací nabídku prostřednictvím společných her a v některých případech jsou doplněny také o činnosti výtvarné. V lekcích jsou uplatňovány metody podporující realizaci vzdělávacích činností pomocí prožitého, situačního, kooperativního a sociálního učení (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2025).

Východiskem lekcí je práce s ústředním podnětem. Může jím být krátký příběh, jednoduchá písnička, verš, obrázek, konkrétní situace nebo zvuková nahrávka. Tento podnět je dětem nejprve nabídnut tak, aby jej mohly v klidu zaznamenat, prožít a představit si jej. Teprve poté se podnět rozvíjí do aktivního zkoumání prostřednictvím pohybových činností, her, průpravných hlasových a rytmických aktivit, zpěvu či dramatických činností.

Cílem hudebně-dramatických lekcí je prožitek, rozvoj představivosti a dílčích specifických hudebních a dramatických schopností a dovedností dětí, spojený s dalšími záměry usilujícími o celkový rozvoj dítěte. Lekce vycházejí vstříc potřebám předškolních dětí – potřebě pohybu, hry, opakování, fantazijního myšlení a spontánního projevu (Vágnerová, 2000; Sedlák, 1974). Každá lekce nabízí prostor pro to, aby děti mohly reagovat vlastním způsobem a přispět do společného dění. Ve všech lekcích se v různých podobách objevují dvě základní složky:

- **Hudební složka** – poslech zvuků, živého hudebního projevu a hudebních nahrávek, zpěv, práce s hlasem (textem říkadla a písňe), rytmizace slovy i hrou na tělo, rytmizace s využitím jednoduchých nástrojů, pohybová odezva na hudbu, vyjadřování nálady a děje v souvislosti s hudbou, pohybem, pantomima spojená s poslechem hudby. Hudba je přirozeně spjata s pohybem; hudba a pohyb se prolínají (Kurková, 1971), dochází k tzv. jednotě hudby a pohybu (Králová, Kodejška, Strenáčková & Kołodziejski, 2016; Kotzian, 2018).
- **Dramatická složka** – hra v roli, narativní pantomima, improvizace, živé obrazy, vyjadřování myšlenek postav.

2. Role a pedagogický přístup vyučujícího

Úloha vyučujícího je v hudebně-dramatických lekcích zásadní. Vyučující iniciuje vhodné činnosti, připravuje a zajišťuje klidné a bezpečné prostředí a nabízí dítěti příležitosti k poznávání, přemýšlení, chápání a porozumění sobě i světu kolem sebe (Autorský tým PROP, NPI ČR, 2023). Vyučující může vystupovat v následujících rolích:

Průvodce a organizátor

Vyučující plánuje průběh lekce, řídí tempo a přechody mezi činnostmi, dbá na jasné zadávání úkolů a sleduje bezpečnost. Ponechává na rozhodnutí dětí, zda se do činností zapojí na základě svého zájmu. Strukturu lekce přizpůsobuje aktuálním potřebám skupiny – zkrátí, prodlouží nebo zjednoduší činnost, pokud je to vhodné. Vedle mnoha dalších aktivit nabízí dětem činnosti, v nichž se mohou přirozeně hlasově projevit a procvičit svůj hlas v plném rozsahu a znění (Tichá, 2005).

Partner ve hře

V dramatických i hudebních činnostech může učitel vstupovat do hry, přijímat role a reagovat na nápady dětí. Modeluje chování v roli, otevírá prostor fantazii a současně svým respektujícím způsobem komunikace podporuje atmosféru společného objevování. Zajišťuje atmosféru bezpečí, v níž si děti mohou dovolit riskovat, zkoušet nové způsoby vyjádření a nebát se chybovat.

Hudební opora

Vyučující poskytuje hudební vedení – předzpívává, udržuje rytmus, dává signály na začátku a na konci hudební aktivity, pomáhá dětem držet tempo zpěvem, hrou na tělo i hrou na hudební nástroj. Svým zpěvem ani hrou děti nepřekrývá, udržuje přiměřenou hlasitost svého projevu.

Vzor hudebního projevu

Zpívá spolu s dětmi a doprovází jejich hudební činnosti hrou na hudební nástroj. Nekřičí a citlivě koriguje hlasový projev dětí tak, aby také ony nekřičely. Jak je přesvědčen Pavel Jurkovič (2012), zpívá-li vyučující přirozeně a s odpovídajícím výrazem, je pro děti tím nejlepším pěveckým vzorem. Hraje-li na nástroj a doprovází nejen zpěv, ale i další činnosti, inspiruje děti k napodobení tím nejlepším možným způsobem. Nic nenahradí živý hudební projev vyučujícího.

Podněcovatel fantazie a tvořivosti dětí

Vyučující kombinuje vedení dětí s otevřeností k jejich spontánnímu vyjádření a tvořivým nápadům. Nabízí nedokončené situace, otevřené úkoly a několik možných řešení, aby děti mohly přicházet s vlastními návrhy. Toleruje a podporuje dětské pozpěvování a pobrukování a další hlasové experimenty. Povzbuzuje nápady dětí, nehodnotí je předem, ale společně s nimi zkoumá různé varianty a možnosti. V lekcích vytváří prostor pro improvizaci, změny vycházející z dětské iniciativy a podporuje spolupráci při společném dotváření hudebně-dramatických situací.

3. Obecná struktura lekce

Všechny hudebně-dramatické lekce vycházejí z přirozeného procesu – od úvodního naladění přes aktivní práci až k uklidnění a reflexi. Tento rámec umožňuje dětem bezpečně vstoupit do děje, rozvíjet své nápady a sdílet společný prožitek.

V praxi se délka lekce obvykle pohybuje přibližně v rozmezí 20–45 minut (dle věku dětí a zkušenosti skupiny) a je realizována s celou třídou nebo v menší skupině.

V kontextu rozvíjení hudebních dovedností dětí a vytváření vztahu dětí k hudbě je vhodné mít v souladu s Jurkovičem (2012) na paměti, že hudba v mateřské škole by neměla vystupovat jen a pouze jako kulisa k dalším činnostem.

Ve shodě s aktualizovaným Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2025) je vzdělávací nabídka strukturována do tematických celků, které umožňují hlubší porozumění a propojení mezi jednotlivými činnostmi a oblastmi rozvoje.

Průběh lekce

Úvodní naladění a představení podnětu

Lekce začíná zpravidla v klidu představením tématu a soustředěním dětí. Vyučující nabízí ústřední podnět – příběh, obrázek, situaci nebo hudební ukázkou, jejímž cílem je připravit děti na aktivní činnost a otevřít prostor jejich představivosti.

První reakce dětí

Děti reagují spontánně – vyjadřují, co vidí, slyší, co si myslí nebo představují. Učitel podporuje jejich vyjadřování otevřenými otázkami a jemným vedením, aby každý měl možnost projevit své nápady.

Rozvíjení hudebně-dramatických činností

Děti aktivně pracují s podnětem – zpívají, vyjadřují se pohybem, účastní se dramatických her či pantomimy. Vyučující je průvodcem, modeluje činnosti a zároveň podporuje vlastní iniciativu dětí. Tato fáze rozvíjí kreativitu, spolupráci a schopnost reagovat na ostatní.

Společné hraní a tvoření

V této vrcholné části lekce děti společně vytvářejí scénu, obraz, rytmickou či dramatickou situaci. Cílem je propojit individuální nápady tak, aby vznikla společná, skupinově sdílená zkušenost, v níž každý prožívá situaci individuálně, ale zároveň jako součást celku.

Zklidnění, uzavření a reflexe

Lekce končí uklidněním těla i hlasu a sdílením zážitku. Děti se vrací k ústřednímu podnětu, reflektují, co prožily, a uzavírají aktivitu. Reflexe může probíhat slovně, pohybem nebo gestem a podporuje pocit uzavření a bezpečí.

Časové rozvržení fází lekce

Časové rozvržení jednotlivých fází lekce se přizpůsobuje věku a aktuálním potřebám skupiny. Lze doporučit věnovat několik minut úvodnímu naladění a představení podnětu a největší část lekce rozvíjení hudebně-dramatických činností a společnému hraní a tvoření. Posledních několik minut lekce patří zklidnění, uzavření a reflexi, které pomáhají dětem zážitek zpracovat a ukotvit. U delších lekcí lze jednotlivé fáze prodloužit, důležité však je, aby tempo zůstalo pro děti přehledné a aby se střídaly chvíle soustředění s uvolněnější aktivitou.

4. Hudební složka v hudebně-dramatických lekcích

Hudební činnosti v hudebně-dramatických lekcích slouží jako prostředek prožitku a vlastního vyjádření a objevování. Usilujeme o autentické hudební projevy dětí, k nimž využíváme nejen hlas, ale také hudební nástroje a běžné předměty, které přeměňujeme v hudební nástroje podle jejich zvukových možností.

Děti prostřednictvím hudby reagují na rozmanité podněty, rozvíjejí své rytmické cítění, vnímání hudby, hlasový projev a učí se ve společných aktivitách spolupracovat s ostatními. Dětem nabízíme zapojení do činností vokálních, rytmických, hudebně pohybových, instrumentálních i poslechových. Hudba organicky propojuje jednotlivé činnosti, včetně dramatických, a tím dětem umožňuje komplexní estetický prožitek.

Hudební činnosti

Poslech

Poslech hudby nebo zvuku slouží jako první kontakt s podnětem (Jiříčková, 2023). Nejprve v dětech probouzíme smysl pro vnímání zvuku jako takového, následně tónu. Východiskem je vnímání zvuků v prostoru. Děti rozlišují délku trvání zvuků, způsoby úderů, druhy a barvy tónů (Viskupová, 1987). Kromě dětských říkadel a písní děti poslouchají krátké instrumentální úryvky i poslechové ukázky. V poslechových činnostech vnímají melodii, rytmus, tempo, dynamiku i náladu, kterou hudba evokuje. Poslech může být spojen například s pohybem těla nebo gestem reagujícím na hudbu, může být také klidový, umožňující dětem relaxovat.

Zpěv písní a říkadel

Zpěv zahrnuje jednoduché melodie, opakování, echo nebo práci s říkadly, které děti napodobují. Tzv. vokální činnosti podporují koordinaci hlasu, držení těla, dech, rozvíjejí rytmické cítění dětí a jejich hudební paměť, a zároveň jsou prostředkem pro vyjádření nálady nebo dějového podnětu a umožňují formovat emocionální vztah k písni (Králová, Kodejška, Strenáčiková & Kołodziejski, 2016). Dobře vyslovené říkadlo i zpěv písní mají pozitivní vliv na jazykový rozvoj dětí i na rozšiřování jejich slovní zásoby (Jurkovič, 2012; Salmon, 2014). Na deklamaci říkadel i hru na echo je možné navázat improvizací, hrou na rozhovor. Důležité je, aby zadání a hudební aktivity byly krátké, srozumitelné a jejich opakování děti motivovalo k vlastnímu zapojení.

a) Hudebně-pohybové aktivity

Rytmické aktivity zahrnují zejména pohyby, které vydávají zvuk: tleskání, dupání, pleskání a další způsoby hry na tělo, které zpravidla vycházejí ze slov i vět a jsou často propojovány s říkadly a písněmi. Děti spontánně i na základě zadání reagují na zvukové a hudební podněty, jednoduše pohybově vyjadřují poslouchanou hudbu, tancují a zapojují se do hudebně pohybových her a elementárních choreografií. Pantomimicky reagují na podněty ve spojení s hudební ukázkou.

V pohybovém projevu střídáme pohyb a klid a vedeme děti k osvojování pohybových návyků, které jsou estetické. Pohybové činnosti mimo jiné učí děti vnímat pulzaci, metrum a rytmus, rozvíjí rovněž motorické dovednosti dětí. Při vnímání hudby se dítě postupně učí si se svými pohyby „hrát“ (Viskupová, 1987).

b) Hra na jednoduché nástroje

Děti rozvíjejí své hudební schopnosti a dovednosti hrou na elementární rytmické nástroje Orffova instrumentáře, dostupné v mateřské škole, například dřívka, dřevěné bloky, prstové činely, triangly, bubínky. Současně využíváme vhodné přírodniny, například kaštiny, jeřabiny, předměty všedního dne, jako jsou gumičky, polystyrenové kuličky, sáčky, chrastidla. Hra na nástroje podporuje poslech druhých a vzájemnou spolupráci. Umožňujeme dětem experimentovat se zvukem a improvizovat.

Obecné metodické zásady hudebně-výchovné práce

V kontextu hudebních činností jsou děti vedeny ke vhodnému postoji při zpěvu a hře na nástroje vsedě i ve stoji, tedy k takovému postoji a posedu, který je přirozený a uvolněný. Během hudebních činností dbáme na jasné zadání činností a možnost navedení dětí. Při hře na rytmické nástroje vyučující dětem předvede, jak nástroj správně držíme. Představí správný úchop hry a společně jej s dětmi vyzkouší.

Při použití snadno ovladatelných hudebních nástrojů může rychlé, spravedlivé a efektivní vystřídání dětí u nástrojů zajistit tzv. instrumentální kolečko (Kmentová, 2018). Do výuky zařazujeme sluchové, poslechové, hlasové, rytmické i hudebně-pohybové hry. Aktivity realizované v průběhu lekcí mohou být klidné, ale i takové, které vyžadují společné zanícení. Směřujeme od klidného po aktivní průběh činností, ale můžeme současně také vzhledem ke kontextu postupovat v opačném pořadí.

Při zpívání je důležitým aspektem správné dýchání. Kdykoli je to vhodné, vlastní zpěv písni doplníme předcházejícím nebo následným průpravným cvičením, které napomáhá rozvoji dechové funkce u dětí, a tudíž směřujeme k rozvoji dětských pěveckých dovedností. Při zpěvu věnujeme pozornost porozumění obsahu písni. S ohledem na přítomnost dětí s odlišným mateřským jazykem mohou k prohloubení pochopení obsahu textů písni přispět mimo jiné tzv. tematická rozvedení (Kmentová, 2018).

Dále se věnujeme práci s dynamikou, tempem a snažíme se písni zpívat s výrazem vyjadřujícím náladu písni. Vždy dbáme na to, aby děti nekřičely, ale aby jejich hlas zněl volně a přirozeně v hlasové poloze, která je blízká hlasu dětí, nikoli takové, která je nejsnáze hratelná na doprovodný melodický nástroj.

Hudební aktivity propojujeme s dramatickou složkou a velmi často s přirozeným pohybovým projevem dětí. Vycházíme z jednotného tématu nebo příběhu, hudbu využíváme jako podnět k vytváření situací, rolí a obrazů a dáváme dětem příležitost vyjádřit hudební motivy pohybem, gestem či jednoduchou dramatickou akcí. V hudebních činnostech ponecháváme prostor pro vlastní tvořivé projevy dětí, které lze podněcovat rozmanitými způsoby (Jiříčková, 2024).

5. Dramatická složka v hudebně-dramatických lekcích

Dramatická složka v hudebně-dramatických lekcích pomáhá dětem porozumět příběhu, z jiného úhlu pohledu napomáhá propojovat hudební podněty s vlastním prožitkem, s pohybovým a tanečním vyjádřením dětí a objevovat smysl toho, co se v příběhu odehrává. Děti vstupují do rolí, jednají v jednoduchých situacích, vytvářejí obrazy a krátké etudy. Díky tomu mohou obsah písni, říkadel či zvukových ukázek nejen

slyšet, ale také „zažít na vlastní kůži“.

Základním principem dramatické složky je hra v roli. Je chápána jako zastřešující metoda dramatické výchovy, která poskytuje rámec pro uplatnění jednotlivých metod a technik (Valenta, 2008). Ty lze vnímat jako strukturované dílčí postupy, jimiž se hra v roli v konkrétních situacích realizuje. Děti vstupují do jednoduchých rolí a jednají v nich v rámci fiktivní situace. Na tomto principu pak stavíme jednotlivé dramatické činnosti, v nichž se role různými způsoby rozvíjejí (pohybem, obrazem, dialogem, vnitřním monologem či reflexí).

Příklady nejčastějších metod a technik dramatické výchovy využívaných v hudebně-dramatických lekcích:

a) Narativní pantomima a pohybové vyjadřování děje

V narativní pantomimě děti beze slov ztvárňují krátký děj, který může vycházet z textu písně, říkadla nebo zvukové nahrávky. Vyučující vypráví nebo slovně rámuje příběh a děti na něj reagují pohybem, jednoduchými tanečními prvky, gestem a mimikou. Simultánní pantomima může probíhat individuálně, ve dvojicích, trojicích. Pantomima podporuje vnímání děje v souvislostech a umožňuje dětem „dovyprávět“ příběh vlastním tělem. Specifičnost narativní pantomimy spočívá v tom, že pohyb je konstruován na základě slovního vyprávění, nikoli výhradně z vlastní iniciativy hráčů (Valenta, 2008).

b) Živé obrazy

Živé obrazy představují zastavené okamžiky příběhu. Děti vytvářejí svými těly a gesty určitou situaci. Vyučující může využít krátkou hudební nebo zvukovou ukázkou, která atmosféru obrazu podpoří. Po vytvoření obrazu se děti učí popsat, co vidí, jak se jejich postavy cítí a co by mohlo následovat. Živé obrazy umožňují zpomalit tempo děje, zaměřit se na důležité momenty, detaily a vést děti k formulování jednoduchých interpretací („*Proč se ta postava tváří takto? Co se tam asi stalo?*“). Živý obraz je v podstatě pantomimické zobrazení bez pohybu, které slouží k „zastavení času“ a vytěžení maxima z daného okamžiku. Může vzniknout jako zastavená pantomima (např. na povel stop nebo štronzo), na základě zadání (např. „*Postavte se tak, jak si myslíte, že se tvářil a stál Pepíček, když košík rozšlapal...*“) či podle obrazu nebo fotografie, což už vyžaduje určitou zkušenost hráčů (Svobodová & Švejdová, 2011).

c) Improvizované dialogy a etudy

Na základě písně, říkadla nebo zvukového podnětu mohou děti sehrát krátké improvizované etudy. Vyučující naznačí výchozí situaci a role, děti v nich hledají vlastní způsob, jak situaci rozehrát a ukončit. Dialogy mohou být slovní, pohybové nebo kombinované. Důležité je, aby děti navazovaly na hudební motivy a dějovou linku lekce. Improvizované etudy podporují spontánní vyjadřování, spolupráci a schopnost reagovat na partnera.

Zároveň prohlubují porozumění obsahu – děti hledají, co si postavy mohou říct, proč jednají určitým způsobem a jaké mají možnosti. „*V počáteční fázi učitel může této práci napomoci i tím, že (dříve než se děti rozdělí do skupin) všichni společně zadane téma proberou a shromáždí nápady, ze kterých pak jednotlivé*

skupiny vybírají, a také tím, že samostatně pracující skupinky obchází, a upozoruje-li, že si některá neví rady, zapojí se krátce do její práce a poradí, pokud si to členové skupiny přejí.” (Ulrychová a kol., 2000, s. 105.)

d) Myšlenky postav

V aktivitě „myšlenky postav“ vyučující vyzve děti, aby nahlas vyslovily, co se jejich postavě honí hlavou. Děti mohou mluvit jednotlivě, ve dvojicích nebo ve skupinkách, případně vstupuje do hry učitel v roli. Vyjadřují, čeho se postava bojí, z čeho má radost, co ji překvapilo nebo co by chtěla udělat dál. Tato technika pomáhá dětem pojmenovávat emoce, myšlenky a motivace postav, rozvíjí jejich fantazii, empatii a schopnost usuzovat na základě děje („Proč se postava rozhodla právě takhle?“).

Myšlenky postav zároveň podporují porozumění textu – děti si uvědomují, jak se prožívání a motivace postavy promítají do jejího jednání a jaké to má důsledky pro další vývoj příběhu. „*Souhrn všech myšlenek tak vytváří komplexnější obraz nitra hrdiny, jeho emocí, názorů, postojů, vnitřních rozporů, přání, obav, plánů atd. Tato technika tedy umožňuje i malým dětem, které zatím samy nejsou schopny zahrát roli psychologicky, zabývat se – v rámci svých schopností se – duševním životem postavy více do hloubky, než by bylo za obvyklých okolností možné.*“ (Ulrychová a kol., 2000, s. 113.)

e) Učitel v roli

Učitel v roli vstupuje do fiktivní situace jako jedna z postav příběhu. Nejde o hlubokou psychologickou identifikaci, ale o vědomou hru „s distancí“, která zachovává didaktický účel a dovoluje pedagogovi pružně řídit situaci (Valenta, 2008). Může být průvodcem, pomocníkem, vypravěčem nebo postavou, která potřebuje radu. Jednoduchou změnou hlasu, postoje a kostýmním znakem dává dětem najevo, že se nachází „v roli“. Tím vytváří silný podnět k zapojení dětí do děje, otevírá prostor pro otázky a společné rozhodování. Učitel v roli může reagovat na hudební i zvukové podněty, vést děti k pohybovému a tanečnickému vyjádření a zároveň jemně usměrňovat průběh scény. Tato technika umožňuje zachovat bezpečí. Učitel má situaci pod kontrolou, ale zůstává přitom partnerem ve hře, který s dětmi objevuje příběh „zevnitř“.

f) Reflexe v roli a mimo roli

Součástí je i krátká reflexe, která může probíhat „v roli“ (např. učitel se ptá postavy, jak se cítí) i „mimo roli“, kdy děti popisují, co prožily „jako“ samy. Jednoduché otázky typu „Co se v našem příběhu stalo?“, „Kdo komu pomohl?“ nebo „Co se stalo, když...?“ pomáhají dětem ujasnit si děj a význam situací. Reflexe navazuje na závěrečnou část lekce a propojuje prožitek s porozuměním. „*Tato metoda je ve své podstatě evaluačním procesem, pomáhá nám zjistit, jak děti pochopily problém, kterým jsme se zabývali, pro děti pak má význam jakéhosi shrnutí a zvýraznění důležitých míst. K reflexi nám mohou sloužit různé, nejen dramatické metody, jako třeba kreslení nebo diskuse (co by se stalo, kdyby...) nebo improvizace na dané téma (Jak to mohlo dopadnout, kdyby...) apod.*“ (Svobodová & Švejdvová, 2011, s. 86)

6. Organizace prostoru a bezpečí prostředí

Dobře připravený prostor podporuje plynulý průběh lekce a bezpečný pohyb dětí. Prostor je vhodné členit na místa určená pro klid, pro pohyb a pro soustředění na podnět. Všechny pomůcky by měly být dostupné, přehledné a bezpečné – nástroje odolné a vhodné pro malé děti, rekvizity jednoduché a nezávadné. Vyučující sleduje pravidla pohybu v prostoru, dbá na dostatek místa pro každé dítě a vede je k ohleduplnosti vůči ostatním. Součástí bezpečí je i možnost zůstat po určitou dobu v roli pozorovatele – některých aktivit se dítě nemusí účastnit, může se na ně bezpečně dívat a postupně se rozhodnout, kdy se zapojí.

U menších skupin je možné pracovat převážně v kruhu a střídat činnosti v jednom společném prostoru. Větší skupiny je vhodné rozdělovat do menších pracovních týmů, které se střídají v aktivitách. Vyučující dbá na to, aby měly všechny děti příležitost vystřídat si aktivní i „diváckou“ roli a aby v prostoru nevznikal zmatek. Vyučující jasně vymezuje místa pro pohybové činnosti, pro klidný poslech i pro ukládání pomůcek. V dramatických a pohybových činnostech i při aktivitách s elementárními hudebními nástroji je důležitá jasná domluva na hranicích, aby se děti cítily bezpečně a věděly, co se v rámci hry smí a nesmí.

7. Komunikace s dětmi

Způsob, jakým vyučující s dětmi komunikuje, významně ovlivňuje atmosféru lekce. Vyučující používá jemný, podpůrný a nehodnotící jazyk, který nechává prostor dětské fantazii a současně vyjadřuje respekt k dětem. Ve smyslu pojetí „ocenění“, tedy nikoli jako pochvalu, ale jako uznání hodnoty konkrétního jednání nebo postoje, napomáhá vnitřní motivaci dítěte a podporuje jeho sebevnímání bez závislosti na hodnocení zvenčí. (Kopřiva a kol., 2008)

Otevřené otázky pomáhají dětem vyjadřovat, co prožívají, a rozvíjejí jejich myšlení. V reflexi se vyučující zaměřuje na to, co děti objevily nebo cítily, nikoli na to, „jak se jim to povedlo“. Jazyk by měl být srozumitelný, krátký a konkrétní, aby jej děti ve spontánní činnosti snadno přijímaly. V průběhu lekce i v reflexi pomáhají otevřené otázky, které podporují přemýšlení a sdílení prožitku. Může jít například o otázky: „Co jste v hudbě slyšeli?“, „Co se v našem příběhu právě stalo?“, „Jak se asi cítí tato postava?“, „Co by se mohlo stát dál?“, „Co se vám na dnešní hře líbilo nejvíce?“. Otázky jsou krátké, srozumitelné a dávají prostor pro různé odpovědi.

8. Obměny a adaptace lekcí

Hudebně-dramatické lekce lze snadno přizpůsobit věku, velikosti skupiny nebo specifickým potřebám dětí. Adaptace se přirozeně týká i heterogenní skupiny – dětí s odlišným tempem práce, ostychem nebo různou úrovní jazykového / komunikačního projevu. Vyučující proto nabízí jednodušší i náročnější varianty úkolů a umožňuje zapojení v různé míře (například nejprve pozorováním, poté krátkou rolí či dílčím úkolem).

Pro mladší děti je vhodné zkrátit jednotlivé fáze lekce a volit jednodušší podněty. Starším dětem lze nabídnout složitější role a více improvizace. U písni, básní a říkadel je vhodné u těchto dětí zaměřit jejich pozornost ke zvukové stránce slovní zásoby, například na správný přízvuk, na gramaticky správné koncovky sloves a přídavných jmen a současně na podporu jejich fonemického uvědomování (Kmentová, 2019).

Vždy je užitečné mít připravené jednodušší i náročnější varianty úkolů a zařazovat je podle aktuální reakce skupiny. Například jednoduchou píseň s pohybem můžeme pro mladší děti pojमत jako opakovanou hru s několika málo gesty, která děti postupně napodobují. Starším dětem nabídneme náročnější variantu téže aktivity. Mohou si vymýšlet vlastní pohybové motivy k jednotlivým veršům, zkoušet je ve dvojicích nebo ve skupinkách a předvádět je ostatním. Stejný hudební materiál tak přináší přiměřenou výzvu každé věkové skupině.

9. Závěr lekce

Závěr lekce si klade za cíl uzavřít, co děti prožily, navrátit je do klidového stavu a pomoci jim zážitky zpracovat. Krátká reflexe může probíhat prostřednictvím jednoduchých otázek („*Co se ti dnes líbilo?*“, „*Co tě překvapilo?*“), pohybového gesta nebo společného nadechnutí a vydechnutí. Návaznost může spočívat v připomenutí podnětu v další lekci, pokračování příběhu nebo přenesení motivu do jiné činnosti (výtvarné, jazykové, pohybové). Reflexe přirozeně podporuje pocit srozumitelnosti a uzavření celého procesu.

V průběhu aktivit nebo v závěrečné reflexi může vyučující použít několik jednoduchých otázek, které dětem pomohou pojmenovat prožitky a porozumět ději, například: „*Co se v našem příběhu dnes stalo?*“, „*Co byste chtěli zkusit příště jinak?*“ atd. Dětem stačí krátké odpovědi, důležitá je možnost vyjádřit se a naslouchat ostatním.

10. Společné metodické zásady

Před vlastním představením modelových scénářů hudebně-dramatických lekcí shrneme zásady pro práci s dětmi v takto koncipovaných lekcích do níže uvedených bodů:

- Zadání jsou krátká, konkrétní a přiměřená věku dítěte.
- Klademe otevřené otázky, které podněcují myšlení dětí: „*Co by se mohlo stát dál?*“, „*Jak by se cítila postava?*“
- Volíme respektující a povzbuzující způsob komunikace. Mluvíme o tom, co děti prožily a objevily, nikoli o tom, „jak se jim to povedlo“.
- Podporujeme různorodost projevu dětí. Neexistuje jeden správný způsob řešení.
- Sledujeme psychickou i fyzickou bezpečnost. Neporovnáváme projevy dětí mezi sebou a nehodnotíme je.
- Uplatňujeme vlastní zpěv a hru na hudební nástroje vyučujícího, kdykoli je to možné.
- Nabízíme zapojení všech dětí a dostatek pomůcek či hudebních nástrojů. Dětem nabízíme možnost být také pozorovateli. Některých aktivit se nemusí účastnit, mohou se na ně bezpečně dívat a postupně se rozhodnout, kdy se zapojí.
- Pokud dítě nedodržuje domluvená pravidla hry, volíme jednoduché a srozumitelné řešení: může se na aktivitu pouze dívat, nebo se do ní znovu zapojit, pokud je připraveno pracovat podle pravidel.
- Necháváme dostatek času dětem, které ho potřebují.
- Podporujeme tvořivou atmosféru a současně necháváme prostor iniciativě dětí.

Použité zdroje

- Autorský tým PROP, NPI ČR. (2023, April 20). Děti by neměly být do aktivit v mateřské škole nuceny. Zapojmevsechny.cz. <https://zapojmevsechny.cz/clanek/deti-by-nemely-byt-do-aktivit-v-materske-skole-nuceny>
- Jiříčková, J. (Ed.). (2023). *Kapitoly z kreativní hudební výchovy*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. <https://doi.org/10.14712/9788076034174>
- Jiříčková, J. (Ed.). (2024). *Kapitoly ke kreativním hudebním činnostem*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. <https://doi.org/10.14712/9788076034495>
- Jurkovič, P. (2012). *Od výkřiku k písničce*. Portál.
- Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2008). *Respektovat a být respektován*. Spirála.
- Kotzian, E. Y. (2018). *Handbuch Orff-Schulwerk: Grundlagen der elementaren Musik- und Bewegungspädagogik*. Schott Music GmbH & Co. KG.
- Kmentová, M. (2018). *Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko! Hudební činnosti v logopedické prevenci*. Portál.
- Kmentová, M. (2019). *Třída zpívá ÍÁÍÁ: Hudební hry v rozvoji fonemického uvědomování*. Portál.
- Králová, E., Kodejška, M., Strenáčíková, M., & Kołodziejski, M. (2016). *Hudební klima a dítě*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- Kurková, L. (1971). *Říkáme si, zpíváme si, hrajeme a tančíme*. Státní pedagogické nakladatelství.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. (2025). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. https://msmt.gov.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-2025?utm_source=chatgpt.com
- Salmon, S. (2014). *Hallo Kinder: Lieder mit Aktivitäten für Kinder von 4 bis 9 Jahren*. Schott Music GmbH & Co. KG.
- Sedlák, F. (1974). *Hudební vývoj dítěte*. Supraphon.
- Svobodová, E., & Švejdová, H. (2011). *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Portál.
- Tichá, A. (2005). *Učíme děti zpívat*. Portál.
- Ulrychová, I., Švejdová, H., & Gregorová, V. (2000). *Hrajeme si s pohádkami*. Portál.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie*. Portál.
- Valenta, J. (2008). *Metody a techniky dramatické výchovy* (3rd ed.). Grada.
- Viskupová, B. (1987). *Hudebně pohybová výchova*. Editio Supraphon.

Modelové scénáře hudebně-dramatických lekcí

O PODZIMNÍM LESE A STROMECH V NĚM

Jiřina Jiříčková

Námět: píseň *Rote, gelbe Blätter* (Gerda Bächli)

Obrázek 1

Když vločky padají...

SHRNUTÍ LEKCE

Hudební lekce vychází z tématu podzimu a padání podzimního listí, které je spojeno s foukáním větru. Nejprve si zahrajeme na stromy, napodobujeme různé tvary stromů a při tom se protáhneme. Soustředíme se na přicházející zvuky i znějící hudbu, navodíme si atmosféru lesa a na hudbu reagujeme. Vyzkoušíme si průpravná cvičení k držení těla („jsme stromy“) i motivovaná dechová cvičení („zhluboka dýcháme“, „hrajeme si na vítr v lese“). Zpíváme píseň o větříku, kterou doprovodíme hrou na ozvučná dřívka, a elementární zvukomalbou následně ztvárňujeme zvuky lesa pomocí přírodnin a hrou na dřevěné nástroje Orffova instrumentáře. Naučíme se ještě jednu píseň, jejíž text nás provede od podzimu do zimy, od tančení listů ve větru po jejich přikrytí sněhovou peřinou. Zpěv doprovodíme pohybem rukou s listy, elementární hrou na listy, pohybem v prostoru a lekci zakončíme elementární improvizací na ozvučné kameny, při níž se sou-

středíme na jemnost zvuku a zklidnění.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Zvolené aktivity usilují o rozvoj fantazie, představivosti dětí i tvořivosti prostřednictvím příběhu o lese. Děti jsou vedeny k porozumění příběhu, k vnímání vlastního těla, rozvoji pohybových dovedností při vytváření různých poloh těla a uvědomování si pocitů tělesného uvolnění a napětí. Také se učí správnému postoji při zpěvu. Děti spolupracují s ostatními a učí se koordinovat svůj pohyb v prostoru.

Při hudebních činnostech děti reagují motivovány emocemi, rozvíjejí své dovednosti pěvecké, včetně práce s dechem a artikulací. Dále děti rozvíjejí svoji citlivost vůči sluchovým podnětům. Učí se při hudbě odpočívat, ale také reagovat na změny hudby vlastním pohybem.

Děti rozvíjejí své motorické dovednosti, a to mimo jiné v rámci práce s listy, hrou na ně, stejně jako hrou na hudební nástroje. Děti se učí slova písní a společně zpívají. Zpěv spojujeme s vlastními představami a zkušenostmi a usilujeme o klidnou, a přitom radostnou atmosféru, navozenou příběhem a hudbou. Zpěv v lekci není izolovanou činností, ale je motivován příběhem a organicky propojen v komplexu dalších hudebních aktivit spolu s činnostmi pohybovými, hudebně poslechovými a s hrou na hudební nástroje.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve dvojici i trojici;
- respektuje názory druhých a domluvená pravidla – při práci v prostoru, střídání rolí a čekání na signál;
- vstupuje do jednoduché role a reaguje v ní;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- vyjádří svůj názor a nápady;
- naslouchá ostatním.

Hudebně-dramatické

Dítě

- soustředěně naslouchá zvukovým a hudebním podnětům;
- pohybově vyjadřuje tvary, využívá přitom různých poloh (u země, vsedě, vestoje, na špičkách);
- reaguje pohybem na zvukový signál (úder trianglu);
- stojí v přirozeném postoji vhodném pro zpěv;
- nadechuje nosem a vydechuje ústy;
- zpívá píseň a doprovází se elementárním doprovodem na ozvučná dřívka;

- zpívá píseň v různých tempech;
- reaguje pohybem v prostoru při znějící hudbě;
- rukou znázorňuje směr melodie;
- vytváří elementární zvukomalbu pomocí listů ze stromu;
- zapojuje se do elementární improvizace ve vymezeném tónovém prostoru;
- dokáže paličkou jemně zahrát na ozvučné kameny.

Pomůcky: triangl, obruče, barevné listy (skutečné nebo vystříhané z barevných papírů), bílá netkaná textilie, dřevěné rytmické nástroje Orffova instrumentáře, přírodniny (například kaštiny, vlašské a lískové ořechy, větvičky), ozvučné kameny s charakteristickým zvukem zvonkohry

Věková skupina: 4–6 let

ÚVODNÍ AKTIVITA ANEB BYL JEDNOU JEDEN LES

„Byl jednou jeden les. A v tom lese, jak už to tak bývá, rostlo plno stromů.“

- Vyučující představí příběh.
- Zahrajeme si dnes na les a na stromy a stromky, které v něm rostou.
- Rozmístíme se do prostoru, každé dítě má na zemi položenou obruč, do které se postaví.
- Podle pokynu vyučující vytváříme různé pózy podle toho, jak mohou vypadat jednotlivé stromy v lese.
- Stromy mohou být hodně vysoké (děti si stoupnou na špičky a zvednou ruce nad hlavu), malé (děti se přikrčí), hodně široké (děti se hodně rozkročí a rozpaží), stromy mohou být také blízko u sebe a hodně propletené. Mohou mít větve směřující vysoko k nebi, nebo větve svěšené.
- Vedeme děti k uvědomění si napětí a uvolnění jednotlivých částí těla.
- Vyučující zahraje na triangl: Strom společně vytvoří tolik dětí, kolikrát zazní triangl (jednou – dvakrát – třikrát).
- Vyučující dětem ponechává dostatek prostoru pro to, aby se mohly rozhlédnout a podívat se, jaké „stromy“ okolo nich rostou, jak vypadají. Děti podporuje a dává pozitivní zpětnou vazbu.

SPRÁVNÝ POSTOJ KE ZPĚVU

- Vyučující vypráví příběh: *„Byl podzim. Stromy v lese krásně zářily ve stále ještě teplém sluníčku. Byly krásně vzrostlé, obalené lístečky, usmívaly se okolo sebe a bylo jim hezky. Ale déšť zapomněl poslat na zem svoje kapičky, a tak bylo už dlouhou dobu velké sucho.“*
- Ptáme se dětí, co to znamená, že bylo v lese sucho. Společně dojdeme k poznatku, že stromy a stromky začaly usychat.
- Děti pohybem reagují na děj příběhu: *„Byl babí podzim, sluníčko krásně svítilo ... ale déšť zapomněl poslat na zem svoje kapičky, a tak bylo už dlouhou dobu velké sucho. Stromky začaly jednoho dne*

chřádnout a ohýbat své větvičky skoro až k zemi. Ale nakonec přeci jen zapršelo a postupně se stromčky zase narovnaly. Usmívaly se, bylo jim hezky a vše dobře dopadlo.“

- Během příběhu se mění tělesný postoj dětí od uvolněného a napřímeného k poklesnutí do předklonu a následně opět vzpřímení. Děti postupně ohýbají nejprve hlavu, potom ramena, horní část těla a povolují kolena. Zůstanou „viset“ hlavou dolů, hlava jako by byla zavěšena mezi rameny.
- Posléze se děti postupně narovnejí – nejprve narovnejí nohy, záda, ramena a nakonec hlavu.
- Cvičení opakujeme.
- Následně se společně několikrát hluboce nadechneme nosem a vydechneme ústy.

RELAXACE

Hudební ukázka: *Jon Schmidt: Pohádka na dobrou noc (Bedtime Story)*

- Pustíme hudební ukázku.
- Společně posloucháme, jak náš les zní. Děti si zvolí pozici, jaká je jim nepohodlnější, ale zůstávají na svých místech.
- Představujeme si, že při zpěvu stromů v lese tančí vítr. Poslech hudební ukázky doplníme následující pohybovou hrou:
 - Vyučující se jemně dotkne zad vybraného dítěte, které se stane větříkem a utíká mezi stromy.
 - Když zazní triangel, znamená to, že se větřík uklidnil, a dítě se vrací na své místo. Přitom se jemně dotkne jiného dítěte, a to zase vybíhá.
- S dětmi si po jejím doznění povídáme, jaký náš les je a jaký větřík v něm létá. Společně hledáme pojmenování představ, které nám hudba evokovala.
- Po vystřídání dětí v roli větříku doprovodíme hudební ukázku napodobováním zvuků větříku ústy. Pomůžeme si tím, že hlas doprovodíme pohybem ruky.

ZPĚV PÍSNĚ

- Někdy dokáže větřík stromy v lese taky pozlobit.
- O takovém větříku se naučíme zpívat písničku *Větřík neposeda*.
- Vyučující zpívá vždy dvoutaktí, které děti zopakují. Postupně se naučíme celou píseň.
- Zpěv doprovodíme hrou na dřívka ve čtvrtých hodnotách.

Větrík neposeda

Jiřina Jiříčková

ELEMENTÁRNÍ IMPROVIZACE – ZVUKOMALBA

- Vítr dokáže často rozeznít i samotné stromy, a tak si společně zahrajeme, jak to v lese zní, když se ozve „dřevěná muzika“.
- Rozdáme si dřevěné nástroje Orffova instrumentáře, například ozvučná dřívka, dřevěný blok, rourový bubínek, a přidáme k nim další nástroje, které vydávají dřevitý zvuk. Volíme takové předměty, které můžeme nalézt v přírodě, například kaštiny, žaludy, vlašské nebo lískové ořechy.
- Zazpíváme osvojenou píseň a vybraná skupina dětí na pokyn vyučující volně improvizuje na svoje nástroje.
- Skupiny postupně vystřídáme.

UČÍME SE A ZPÍVÁME PÍSENIČKU

- „Co myslíte, děti, co všechno nám může déšť přinést?“ (Kapky, písničku, listy ...)
- Vyučující zpívá dětem píseň *Podzimní taneček* a při tom na zem pokládá barevné podzimní listí, které děti buď nasbíraly, nebo vyrobily.
- Vyučující zazpívá čtyřtaktovou frázi a děti ji zopakují.
- Při zpěvu doprovázíme svůj hlas pohybem ruky, tančící ve vzduchu. Ruka představuje větev, která drží list.
- Během zpěvu písničky pohybuje lístkem v jedné ruce, poté jej přendáme do druhé ruky. Následně pohybuje oběma rukama (v každé ruce jeden list) v protipohybu a nakonec vyzkoušíme pohyb rukou s lístkem vždy stejným směrem obou rukou.
- Zkusíme doplňovat nejrůznější barvy lístečků, které nás napadnou. Jako nápořku má vyučující připraveny lístečky vystříhané z barevných papírů.
- Několikrát si píseň zopakujeme.
- Během opakování písničky můžeme společně vyrábět další podzimní listy, a tak spojit výtvarnou aktivitu s opakováním samotné písničky. Efektivně vypadají lístečky vystříhané z jednovrstvého barevného jídelního papírového ubrousku.

Podzimní taneček

Jiřina Jiříčková
inspirováno Gerdou Bächli

D G A D

Ba - rev - né lís - teč - ky ve vět - ru tan - cu - jí.

Hm G A D

K ze - mi se sná - še - jí, od - po - čí - va - jí.

G A D

Za - šus - tí ma - lin - ko a už spin - ka - jí,

Hm G A D

pod bí - lou pe - řin - kou ti - še dří - ma - jí.

HUDEBNÍ DOPROVOD PÍSNĚ

- První sloku písně doprovodíme tak, že v ruce držíme dva listy – buď opravdové, nebo vyrobené z papíru. Spolu se zpěvem ve stejném rytmu pohybujeme zlehka oběma listy, takže vydávají příjemný šustivý zvuk.
- Ve druhé sloce písně na slova „zašustí malinko“ zlehka rozpohybujeme listy, doprovázíme tak zmíněný text.
- Na konci písně zlehka ťukneme na triangel. Dokud slyšíme jeho zvuk, děti vydrží v tichosti a nechají písničku doznít.

POHYBOVÝ DOPROVOD PÍSNĚ

Návrh pohybového doprovodu s lístkem stromu na místě:

- Držíme lístek v ruce (nebo v každé ruce jeden list).
 - 1. - 4. takt: Volně pohybujeme rukou před tělem.
 - 5. - 8. takt: Necháme lístek volně padat na zem.
 - 9. - 12. takt: Lístek sebereme, zašustíme s ním a následně si stoupneme a držíme lístek opět před sebou.
 - 13. - 16. takt: Lístek znovu necháme spadnout.

Volné pohybové vyjádření:

- Vybereme si lísteček, chytíme jej do jedné ruky a spolu s ním volně tancujeme při zpěvu písně prostorem.

Pohybem doprovázíme text písně:

- Pohybem celého těla vyjadřujeme text písně. Když se zpívá o odpočívání, lehne si měkce na zem.
- Na konci písně děti zakryjeme bílou netkanou textilií.

HUDEBNÍ IMPROVIZACE

- S tóny D, E, Fis, A a H „vykouzlí“ vyučující „padání sněhových vloček“, zatímco děti poslouchají, „spí pod bílou peřinou.“
- Následně si mohou vyzkoušet hru sněhových vloček také samotné děti, a to opět s uvedenými vybranými kameny. Nejlépe se k tomu hodí připravené samostatné ozvučné kameny, přičemž děti sedí po kruhu a hrají postupně za sebou tak, že do kamene každé dítě zlehka udeří paličkou až poté, co uslyší „padat sněhové vločky“, tedy až poté, co zazní tón hráče před ním.
- Vločky padají shora, a proto můžeme také vyzkoušet následující variantu: spolu s dětmi ozvučné kameny seřadíme podle jejich zvuku od nejvyššího po nejnižší. Děti hrají jednotlivé tóny postupně seshora dolů.
- Pokud máme dostatek ozvučných kamenů a některé tóny se nám opakují, pak posadíme k sobě vždy skupinku dětí, která hraje spolu, nebo naopak vytvoříme několik skupinek a určíme pořadí, kdo začíná, a následně tóny klesají po kruhu.
- Postupně se u nástrojů vystřídají všechny děti.
- Dbáme na to, aby úder do ozvučného kamene byl měkký a palička volně od kamene odskočila.
- Můžeme také ponechat děti na kámen zlehka udeřit pouze jedním prstem. Zvuk pak bude jemný.

ZÁVĚREČNÁ AKTIVITA: SPOLEČNÁ REFLEXE

„Děti, jak se vám dnes v lese líbilo?“

- Společně si popovídáme, co jsme se dnes dozvěděli, naučili, zopakujeme si, co všechno jsme společně prožili.
- K písničce se vrátíme i v dalších dnech, kdy si ji znovu zpíváme a propojíme s vybranými, pro děti již známými aktivitami.

Hudební ukázka

Schmidt, J. (1991). *August End* [Song]. On *Jon Schmidt* [Album].

HUSOPASKA

Alžběta Ferklová

Námět: výtvarné dílo *Husopaska* (Brožík – reprodukce); lidové písně *Maličká su, husy pasu* a *Když jsem husy pásala*

Obrázek 2

Husopaska (Brožík – reprodukce)

SHRNUTÍ LEKCE

Lekce je o světě husopasky, o jejích každodenních povinnostech i touhách a o tom, jak obraz, hudba a dramatická hra pomáhají porozumět prožitkům postavy. Vyučující uvádí děti obrazem husopasky, děti vstupují do role, rozlišují, co „musí“ a co „by chtěly“, a učí se vyjadřovat nálady a emoce hlasem, pohybem a vstupem do role. Tématem je také změna roční doby. Děti přemýšlejí, proč se na podzim husy nepásly, a tělem i zvukem zkoumají vítr jako typické podzimní počasí. Písně *Maličká su, husy pasu* a *Když jsem husy pásala* podporují vnímání rytmu, tempa, dynamiky i skupinové gradace a propojují příběh s hudebním vyjádřením. Společným jmenovatelem je prožitek v roli, spolupráce a krátká reflexe, která pomáhá pojmenovat, co bylo pro husopasku a pro děti v příběhu důležité.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Lekce směřuje k rozvoji schopnosti dětí interpretovat zobrazenou situaci a postavu na základě výtvarného podnětu a rozvíjet vlastní představy v dramatické hře, vyjadřovat a diferencovat emoce a postoje prostřednictvím hlasu, pohybu a pantomimy, vnímat hudební parametry (rytmus, tempo, dynamiku) a využívat je v jednoduchých hudebně-pohybových činnostech a koordinovat vlastní jednání s ostatními, spolupracovat ve dvojici i ve skupině a sdílet společný prožitek v bezpečném fikčním rámci.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě:

- reaguje na vizuální a hudební podnět, aktivně vstupuje do situace a přemýšlí o ději obrazu;
- naslouchá vyučujícímu i ostatním dětem a čeká na svůj prostor k projevu;
- spolupracuje ve dvojici nebo ve skupině při pantomimických a hudebních činnostech;
- přirozeně vyjadřuje vlastní prožitek a porovnává ho s prožitkem postavy;
- v reflexi jednoduchými větami pojmenuje, co husopaska cítila nebo dělala a proč;
- respektuje společná pravidla při práci s pomůckami (igelitové pytlíky, nástroje, kostýmní znak);
- projevuje empatii – chápe, že husopaska měla své povinnosti a že „musela“ dělat věci, které se jí nemusely líbit.

Hudebně-dramatické

Dítě:

- vyjadřuje myšlenky postavy slovně, pohybem a vstupem do role (jednotlivě, ve dvojici, ve skupině);
- reaguje pohybem a mimikou na změnu nálady a tempa v hudbě;
- artikuluje text písně i v částech, kdy zpívá „v duchu“, a vnímá rytmus pohybem těla;
- zpívá lidovou píseň podle hlasového vzoru učitele, rozlišuje fráze a rytmické celky;
- hrou na tělo vyjadřuje rytmus písně a střídá různé způsoby (tleskání, pleskání, dupání);
- doprovází píseň na Orffovy nástroje jednoduchým rytmickým vzorem;
- reaguje na pokyny k zesilování a zeslabování hry podle gest učitele;
- tělem a zvukem (igelitové pytlíky) vyjadřuje vítr různých intenzit a reaguje na gradaci hudby;
- rozpoznává, kdy je čas na zpěv, hru, pohyb nebo ticho, a přizpůsobuje se společnému rytmu skupiny.

Pomůcky: reprodukce obrazu *Husopaska*, přehrávač, zvukové ukázky (Hradišťan: *Maličká su, husy pasu; Když jsem husy pásala*), kostýmní znak husopasky (šátek), zobcová flétna, židle, igelitové pytlíky, Orffovy nástroje (dle možností)

Věková skupina: 4–6 let

ÚVODNÍ KRUH – MOTIVACE K TÉMATU

- Děti sedí s vyučující v kruhu. Vyučující ukazuje reprodukci obrazu Husopaska od F. Brožíka.
- Vyučující říká: „Dnes se společně podíváme na krátký příběh.“ Ptá se, co je na obraze, zda je holčička smutná, nebo veselá a proč asi.
- Krátce vysvětluje, proč dříve děti pásly husy, proč to tak bylo a jak to probíhalo: „Husopaska / husopásek bývala dívka nebo chlapec z chudších rodin, přibližně mezi šesti a dvanácti lety, kteří měli na starosti husy z více domů. Husy byly důležité. Lidé je chovali hlavně kvůli masu, sádlu a peří a skoro v každé vesnici je někdo měl. Bylo je ale potřeba hlídat, protože lezly do zahrad a dělaly škodu, zatímco dospělí pracovali na poli. Dětská práce byla tehdy levná. Děti dostávaly jako odměnu jídlo, ne peníze, a jedno dítě zvládlo pást celé hejno na obecní pastvině, u rybníka, na mezích nebo na návsi. Služební rok začínal na jaře a končil na svatého Martina 11. listopadu. Na jaře bylo dost trávy, ale kolem Martina už tráva nerostla, začínala zima a nevyplatilo se husy přes zimu krmit. Proto se s pasením hus končilo právě v tomto období a husa často patřila k odměně za celoroční službu.“

NARATIVNÍ PANTOMIMA JEDNOTLIVCŮ

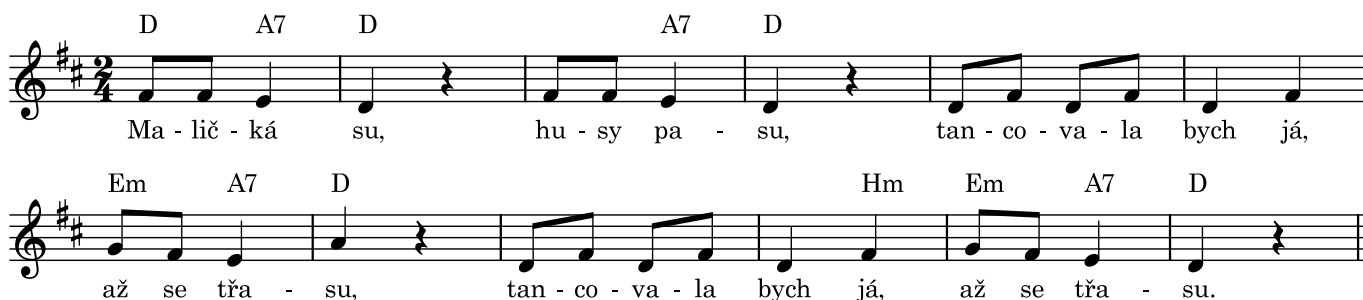
- Vyučující říká, co husopaska musela přes den dělat: „Husopaska hlídá, aby husy neutekly. Počítá je. Sedí a pozoruje je. Vede je na louku...“ Děti to samostatně pantomimicky provádějí.

UČITEL V ROLI + HUDEBNÍ UKÁZKA

- Vyučující s kostýmním znakem husopasky sedí před dětmi, hraje na flétnu melodii písně *Maličká su, husy pasu*.
- Vyučující následně pouští hudební ukázkou písně v podání Hradišťanu.
- Poté říká: „Maličká su, husy pasu, tancovala bych já, až se třasu.“
- Vyučující se ptá: „Co jsme se teď dozvěděli?“

Maličká su

lidová

MYŠLENKY POSTAV

- Děti si postupně sedají na židli a říkají, co si myslí, že by husopaska raději chtěla dělat: „Chtěla bych

tancovat. Chtěla bych si hrát s holkami.“

- Vyučující komentuje slovy: *„Možná na toto všechno myslela, když musela husy pást.“*

NARATIVNÍ PANTOMIMA – JEDNOTLIVCI

- Vyučující říká, co by husopaska přes den ráda dělala. Děti tyto činnosti samostatně pantomimicky provádějí a následně samy vymýšlejí a předvádějí další činnosti. Příklad zadání vyučující: *„Tancuje. Hází šišky na stromy v lese. Něco vyrábí.“*

NARATIVNÍ PANTOMIMA – DVOJICE

- Vyučující říká, co by husopaska přes den ráda dělala. Děti tyto činnosti pantomimicky provádějí ve dvojici a následně samy vymýšlejí a předvádějí další činnosti. Příklad zadání vyučující: *„Tancuje s kamarádkou. Hází si společně míčem. Objevují místa v lese.“*

NARATIVNÍ PANTOMIMA TROJIC / ČTVEŘIC

- Vyučující říká, co by husopaska přes den ráda dělala. Skupiny dětí to provádějí a následně ve skupinách samy vymýšlejí a simultánně předvádějí. Příklad zadání vyučující: *„Tančí s kamarády ze vsi. Hrají na schovávanou.“*

INFORMACE V KRUHU – PODZIM

- Vyučující říká dětem, že husy se nedají pást celý rok: *„Když nastal podzim a ochladilo se, husy se nepásly.“* Vyučující vysvětlí důvody.
- Sedíme v kruhu a krátce si povídáme, jaké je na podzim počasí.
- Vyvozujeme, že typické je foukání větru.

PODZIM – VÍTR

- Sedíme v kruhu.
- Říkáme si, jak můžeme vyjádřit, když fouká málo, hodně... Je to vítr, větříček, vichřice.
- Hrajeme si s igelitovými pytlíky. Vyjadřujeme jimi různé stupně intenzity větru.
- Vyučující na rukou ukazuje „stupnici větru“ od slabého pofukování po silnou vichřici. Děti podle gesta zeslabují nebo zesilují hru na svůj igelitový pytlík. Jemně šustí při slabém větru, výrazněji při silném.
- Poté děti sedí v kruhu. Každé drží svůj igelitový pytlík. Vyučující se jednotlivých dětí postupně dotýká. Koho se dotkne, ten začne na pytlík hrát a „přifukuje“ vítr do třídy. Když se jich dotkne více, vítr sílí. V další fázi se vyučující dotýká dětí znovu a ty naopak přestávají hrát, vítr se postupně utiňuje, až v místnosti „zafouká“ jen velmi slabě nebo vůbec.
- Následuje práce s jedním velkým igelitovým pytlem / fólií. Děti stojí v kruhu a drží ho po obvodu. Vyučující nahlas počítá od nuly do deseti a děti se snaží podle počítání postupně zvyšovat intenzitu „větru“ v rukou. Poté vyučující pojmenovává různé podoby větru („vichřice“, „pofukuje“ apod.)

a děti přizpůsobují sílu hry na velký igelit danému označení.

- V další části pustí vyučující zvukovou nahrávku větru.
- Děti se volně pohybují po prostoru jako vítr různých intenzit, každý podle sebe. Vyučující opět slovně označuje sílu větru („vichřice“, „fouká“, „jen pofukuje“) a děti svým tělem vyjadřují odpovídající intenzitu.
- To, co si nejdříve vyzkoušely „na nástroji“ (igelitové pytlíky a velký pytel), nyní vyjadřují vlastním tělem. Pustíme nahrávku se zvukem větru.

UČITEL V ROLI A HUDEBNÍ UKÁZKA

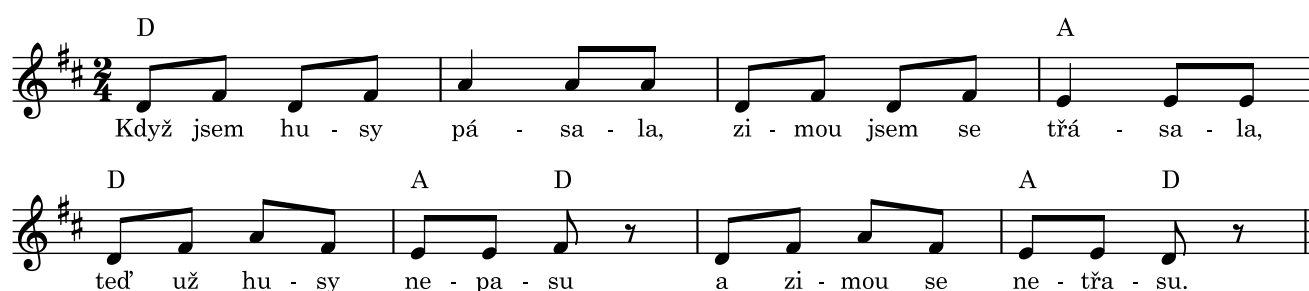
- Vyučující s kostýmním znakem husopasky sedí před dětmi a hraje na flétnu melodii písně *Když jsem husy pásala*.
- Pouští hudební ukádku Hradišťanu: „*Když jsem husy pásala*.“
- Vyučující říká: „*Když jsem husy pásala, zimou jsem se třásala, a teď husy nepasu, zimou už se netřesu.*“
- Vyučující se ptá dětí: „*Co jsme se dozvěděli teď? Víte, jak děti dříve pomáhaly rodičům před zimou? Co třeba dělaly?*“

DEKLAMACE ŘÍKADLA

- Text písně říkáme s dětmi pomaleji, rychleji, potichu i nahlas.
- Deklamujeme s různou náladou, např. jako husopaska, která je unavená, smutná, těší se atd.

Když jsem husy pásala

lidová

ZPĚV

- Vyučující zazpívá píseň.
- Zpívá vždy dvojtaktí a děti je opakuje.
- Děti s vyučující zpívají melodii na slabiku *ga*.
- Zpěv doplníme hrou na tělo. Slova *pásala*, *třásala*, *nepasu* a *netřesu* doprovodíme hrou na tělo

v rytmu slov. Postupně tleskáme, pleskáme a dále hrajeme na různé části těla, dokud si děti popěvek důkladně neosvojí.

- Při dalším opakování vyučující začne píseň zpívat, po krátké části však pouze artikuluje text. Gestem ruky („ovladač hlasitosti“) ukazuje, zda mají děti zpívat, nebo pouze artikulovat text. Jakmile vyučující ukáže „zesílení hlasitosti“ a znovu začne zpívat, děti se k němu opět přidají.

INSTRUMENTÁLNÍ DOPROVOD PÍSEŇ

- Píseň doprovodíme pomocí Orffových nástrojů.
- Vyučující rozloží do kruhu různé Orffovy nástroje (dřívka, tamburínu apod.). Děti si každý zvolí jeden nástroj. Při zpěvu písně všechny děti současně jednoduše doprovázejí – zkoušejí hrát v pravidelném pulsu písně.
- Po dozpívání písně se děti v kruhu posunou k dalšímu nástroji, vezmou si jiný nástroj a píseň opakujeme. Správnost hry nehodnotíme, cílem je seznámení s nástroji a společný hudební prožitek.
- V dalším opakování vede vyučující děti k vnímání dynamiky hry na nástroj. Gestem ruky („ovladač hlasitosti“) ukazuje, zda mají hrát tiše, středně, nebo silně. Děti doprovázejí píseň v pravidelném pulsu a podle gesta společně zesilují a zeslabují hru. Cílem je reagovat na společný signál a prožít změny hlasitosti.
- V dalším opakování rozdělíme děti na dvě skupiny. První skupina pouze zpívá, druhá skupina doprovází píseň na Orffovy nástroje úhazem na každou dobu (podle ukázky vyučujícího). Při dalším opakování si skupiny role vymění. Poté mohou všechny děti zpívat i hrát současně.

ZÁVĚR

- Vyučující s dětmi sedí v kruhu a ptá se jich: „*Stalo se Vám někdy, že jste něco nechtěly dělat a musely jste?*“ Vyučující si s dětmi povídá o povinnostech a pomoci.

Použité zdroje

Brožík, F. (n.d.). *Husopaska* [Painting reproduction]. Národní galerie Praha.

https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE%3ANG.O_684

Hudební ukázky

Hradištan & Pavlica, J. (n.d.). *Maličká su*. Hradištan. <https://www.hradistan.cz/text/malicka-su>

Hradištan & Pavlica, J. (n.d.). *Když jsem husy pásala*. Hradištan. <https://www.hradistan.cz/text/kdyz-j-sem-husy-pasala>

12hodin. (2023, March 15). 12 Hodin / Zvuky / SILNÝ VÍTR NA PLANINĚ / ZvukVětru / Bílý šum / VIETOR / Zvuky Přírody [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Twjlcautg4M>

HOLČIČKA A DÉŠŤ

Alžběta Ferklová a Jiřina Jiříčková

Námět: kniha *Holčička a déšť* (Milena Lukešová)

Obrázek 3

Zvukomalba deště

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce vychází z podzimního tématu deště a jeho proměnlivé nálady. Děti se v lekci seznámí s příběhem o holčičce, která se setkává s deštěm. V úvodním kruhu naslouchají úryvku z knihy *Holčička a déšť* a společně se soustředí na atmosféru příběhu i na očekávání setkání. Krátkou otázkou „Koho myslíte, že by chtěla potkat?“ se otevře očekávání dalšího děje. Následně se pohybem v prostoru proměňují v postavu holčičky a reagují na rozmanité situace, přinášející různorodá setkání. Následuje poslech nahrávky deště a krátká pantomimická improvizace k různým „dešťovým náladám“.

Na hudební ukázkou *Déšť* Ilji Hurníka si děti ve dvojicích zahrají hru na zrcadlo. Zaposlouchají se do deště a potom si samy déšť pomocí skleněných dekoračních kamínků zvukově znázorní. Ve skupinách vytvoří

na velký arch společný „dešťový obraz“, který stručně představí a následně jej „zahrají“ jako zvukomalbu. Vstupy probíhají na domluvený signál. Lekce vrcholí společnou říkankou *Kap, kap, kap, kap* a písničkou. Děti je doprovázejí rytmickou hrou na tělo a jednoduchým instrumentálním doprovodem (boomwhackers, kamínky). Říkanou zkoušejí v různých náladách, v různém tempu a dynamice. Celá lekce směřuje k prožití podzimní atmosféry, k propojení hudby, pohybu, výrazu a dětského prožívání v hravý, tvořivý celek. Na závěr proběhne krátká reflex a tiché doznění „malého deštičku“. Děti si odnášejí papírovou kapičku.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí schopnost soustředit se, naslouchat a vnímat hudbu i slovo jako zdroj představ a prožitků. Prostřednictvím příběhu o holčičce a dešti se učí vyjadřovat nálady a emoce pohybem, hlasem i mimikou a vnímat proměny počasí jako součást podzimní přírody. Při společných činnostech posilují vzájemnou spolupráci, pozornost a empatii.

Hudební činnosti rozvíjejí smysl pro rytmus a dynamiku, tempové změny, schopnost reagovat na hudební podněty pohybem v prostoru i hrou na tělo. Při zpěvu a rytmizaci říkanky *Kap, kap, kap, kap* rozvíjejí děti mimo jiné své hlasové dovednosti i radost ze společného hraní.

Dramatické prvky lekce rozvíjejí dětskou fantazii, představivost a schopnost reagovat v jednoduché roli. Děti si hrou v roli vyzkoušejí proměnu postav a situací, učí se reagovat na partnera, na hudbu i na děj příběhu. Při improvizaci a pohybových hrách se přirozeně zapojují do děje, vnímají rytmus skupiny a objevují možnosti výrazu tělem, gestem i pohybem.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve dvojici i ve skupině;
- respektuje názory druhých a domluvená pravidla – při práci v prostoru, střídání rolí a čekání na signál;
- vstupuje do jednoduché role a reaguje v ní;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- vyjádří svůj názor a nápady – navrhne, co holčička dělá v dešti, a popíše vlastní „dešťový obraz“.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na zvukový signál a vstupuje ve správný moment do zpěvu i hry na boomwhackers;
- udrží pozornost – soustředěně poslouchá ukázkou deště a čtený úryvek, sleduje pokyny a signály;
- pantomimicky vyjadřuje postavy, činnosti a situace – v narativní pantomimě a během hry na zrcadlo;

- opakuje slyšený rytmus – hrou na tělo u říkanky *Kap, kap, kap*;
- rozlišuje při poslechu nahrávky deště a při říkance tempo a dynamiku;
- reaguje pohybem a výrazem na hudební podněty;
- přednáší krátký text/básničku s různou náladou;
- jednoduchým rytmem doprovází říkanku nebo píseň – hrou na tělo, kamínky či na boomwhackery.

Pomůcky: knížka *Holčička a déšť*, skleněné dekorační kamínky, dešťová hůl, listy papíru, pastelky, boomwhackery D a A

Věková skupina: 4–6 let

ÚVODNÍ KRUH – ČTENÍ PO VĚTÁCH

- Sedíme v kruhu.
- Vyučující čte úryvek z knihy *Holčička a déšť* po větách. U části „...chtěla bych někoho potkat...“ vzniká napětí a očekávání.
- Společně se soustředíme na téma, usilujeme o pozorné naslouchání a vnímáme atmosféru příběhu.
- Vyučující se ptá dětí: „Koho myslíte, že by holčička chtěla potkat?“ Děti, které budou chtít, odpovídají.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Pohybujeme se prostorem jako holčička, která hledá setkání.
- Vyučující zadává situace: „Holčička potkává kamarádku / kaštan / létajícího draka apod.“
- Děti povzbuzujeme, pozitivně hodnotíme jejich snahu o zareagování na podnět, reagování na ostatní i vcítění se do role.
- Děti pantomimicky reagují na jednotlivá setkání holčičky s osobami či věcmi.
- Po několika proběhlých situacích jako poslední přichází věta „*Holčička potká déšť*“.

MOTIVACE ZVUKEM DEŠTĚ

Zvuková ukázka: nahrávka deště

- Posadíme se do kruhu, zavřeme oči a posloucháme.
- Vyučující pustí nahrávku deště, která navodí atmosféru a připraví děti na další část. Poté obchází děti a na každého kápne kapku vody. Když to dítě ucítí, otevře oči a ukáže, kam mu kapička kápla.

HRA NA ZRCADLO

- Vytvoříme dvojice.

- Vyučující hraje na dešťovou hůl a prochází mezi dětmi.
- Představujeme si, že jsou z nás kapky deště a jako kapky se pohybujeme. Jedna kapka dělá pohyby, druhá je napodobuje jako v zrcadle, poté se role vymění.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

Zvuková ukázka: Déšť (Ilja Hurník)

- Nyní si představíme, že jsme holčička, která:
 - má radost, tančí v dešti,
 - nechce zmoknout, krčí se a uhýbá,
 - skáče přes kaluže, hraje si,
 - je promoklá a naštvaná.
- Chodíme v prostoru a vyjadřujeme činnost a náladu, zadanou vyučující. Poté děti samy vymýšlí, co dalšího by holčička mohla dělat v dešti.
- Na závěr vyučující pokyne dětem, aby se jako holčička běžely schovat. V „suchu“ si prostřednictvím hudební ukázky poslechneme ještě jednou a soustředěně, jak déšť „zpívá“.

ZÁZNAM ZNĚJÍCÍ HUDBY

Zvuková ukázka: stejná jako v předchozí aktivitě

- Každé dítě obdrží list papíru a pastelky.
- Při poslechu hudební ukázky zaznamenáváme, jak hudba nahrávky představující déšť zní. Malujeme tečky, čárky a různé další symboly, jimiž zaplníme celý prostor papíru.
- Po skončení ukázky složíme vždy několik listů papíru do jednoho většího celku a „dešťové obrazy“ si prohlédneme.
- Nyní vyučující na tyto velké obrazy položí vždy několik skleněných dekoračních kamínků jako symbol kapek. Děti si je rozloží podle libosti na taková místa svých obrazů, kde se jim to nejvíce líbí, a znovu si obrázky prohlédneme.
- Jaký je náš déšť? Jaká zněla hudba? Klidná, tichá, veselá ...?
- Líbilo by se nám zažít déšť z našich obrázků?

ZPĚV POPĚVKU

- Vyučující zazpívá jednoduchý popěvek.
- Následně vyučující předzpívá dvojtaktí a děti je zopakují.
- Zpěv doplníme hrou na tělo: slova „prší“, „těší“, „zas“ a „nás“ doprovodíme hrou na tělo v uvedeném rytmu. Postupně tleskáme, pleskáme a dále hrajeme na různé části těla, dokud si popěvek důkladně neosvojíme.

Prší, prší, prší

Jiřina Jiříčková

Pr - ší, pr - ší, pr - ší, to nás všech - ny tě - ší.

Pr - ší, pr - ší zas a to tě - ší nás.

ELEMENTÁRNÍ IMPROVIZACE – ZVUKOMALBA DEŠTĚ

- Skleněné kamínky z obrazu použijeme jako hudební nástroj – skupinky okolo jednotlivých obrazů zahrají, jak na jejich obrazu prší.
- Jednotlivé „obrázky deště“ proložíme zazpíváním popěvku *Prší, prší, prší*, který jsme si osvojili.
- Jednotlivé skupinky hrají po signálu, který jim dá vyučující.
- Dětem ponecháme dostatek prostoru k vyjádření a současně je vedeme k pozornému naslouchání.

ŘÍKANKA

Vyučující dětem představí následující říkanku:

*Kap, kap, kap, kap
dupy, dupy, dup,
běhá okolo domu,
bubnuje nám na střechu,
deštík Hup, jo, deštík Hup.*

*Kap, kap, kap, kap
holčička jde ven,
déšť jí zpívá písničku,
zatančí si chvíličku,
to je prima den, jo,
to je prima den*

- Nejprve pracujeme jen s první slokou říkanky. Pokud ji dobře zvládneme, přidáme sloku druhou.
- Text říkanky deklamujeme s různou náladou, například vesele, nebo smutně, nadšeně, zvědavě.

Můžeme ji ale také říct pomaleji, či rychleji, nahlas, nebo potichu.

- Říkanu doprovodíme hrou na tělo, při které vycházíme z rytmu *Dešťové písničky*.

Kap, kap, kap, kap – plesk o hřbet ruky

Dupy, dupy, dup – dupneme

Kap, kap, kap, kap – plesk o hřbet ruky

Dupy, dupy, dup – dupneme

Běhá okolo domu – motáme rukama, jako bychom namotávali vlnu

Bubnuje nám na střechu – ťukáme střídavě jednou a druhou rukou na hlavu

Dešťík Hup, jo – tlesk, plesk, tlesk, plesk

Dešťík Hup – tlesk, plesk, tlesk

- Obdobně druhou sloku můžeme doprovodit následovně:

Kap, kap, kap, kap – plesk o hřbet ruky

Holčička jde ven – cupitáme

Kap, kap, kap, kap – plesk o hřbet ruky

Holčička jde ven – cupitáme

Děšť jí zpívá písničku – motáme rukama, jako bychom namotávali vlnu

Zatančí si chvíličku – pantomimicky předvádíme tanec

To je pěkný den, jo – tlesk, plesk, tlesk, plesk

To je pěkný den – tlesk, plesk, tlesk

ZPĚV PÍSNĚ

- Společně si zazpíváme píseň, jejíž slova již umíme.
- Vyučující předzpívá vždy dva takty a děti opakují.
- Zpěv propojíme s hrou na tělo.

Dešťová písnička

Alžběta Ferklová, Jiřina Jiříčková

Jiřina Jiříčková

D A D A D A D A

Kap, kap, kap, kap, du - py, du - py, dup. Kap, kap, kap, kap, du - py, du - py, dup.

D A D A D A D D A D

Bě - há o - ko - lo do - mu, bub - nu - je nám na stře - chu, deš - tík Hup, jo, deš - tík Hup.

D A D A D A D A

Kap, kap, kap, kap, hol - čič - ka jde ven. Kap, kap, kap, kap, hol - čič - ka jde ven.

D A D A D A D D A D

Děšť jí zpí - vá pís - nič - ku, za - tan - čí si chvi - lič - ku. To je pri - ma den, jo, to je pri - ma - den.

INSTRUMENTÁLNÍ DOPROVOD PÍSNĚ

- K písni přidáme předehtu, mezihru i dohtu se skleněnými dekoračními kamínky:
 - Zaťukáme rytmus „Kap, kap, kap, kap – dupy, dupy, dup“, a to dvakrát za sebou.
- píseň můžeme doprovodit také pomocí boomwhackerů. Rozdáme dětem trubice D a A, které se budou pravidelně střídát následujícím způsobem:

Kap, kap, kap, kap – D – A – D – A

Dupy, dupy, dup – obě trubice hrají současně, a to v rytmu písně

Běhá okolo domu – DD – AA – DD – A

Bubnuje nám na střechu – DD – AA – DD – A

Deštík Hup, jo – D – A – D – A

Deštík Hup – D – A – D

- Děti při hře klečí a udeří trubicí do podlahy, ideálně do koberce.
- Vyučující pomůže dětem tak, že zvedne do vzduchu tu trubicí, která má v daný moment znít.
- Na závěr si pro radost po skončení písně „zaťukáme“ trubicemi D a A, než vyučující volnou hru ukončí domluveným signálem.

VYMÝŠLÍME POKRAČOVÁNÍ PŘÍBĚHU...

- Vyučující řekne: „*To byl příběh o holčičce, která potkala déšť. A jak by příběh mohl pokračovat?*“

- Vyučující rozdá dětem obrázek holčičky, která potkala déšť. Každý si opět k sobě vezme obrázek z velkého složeného dešťového obrazu a holčičku si na něj na libovolné místo nalepí. Dále na obrázek dokreslí, koho by holčička mohla ještě potkat, nebo jak se děj mohl odvíjet dál.
- Následně si obrázky ukážeme a děti své obrázky popíší.
- „Koho byste chtěli cestou domů potkat vy?“

ZÁVĚR

- Vyučující vyzve děti, že si naposledy za pomoci skleněných dešťových kamínků zahrají, jak znějí dešťové kapičky. Bude to ale jen docela malý a slaboučký deštíček, který vyučující nechá doznít do ticha.

Použité zdroje

Lukešová, M. (2019). *Holčička a déšť*. Illustrated by J. Kudláček. Albatros.

Hudební ukázka

Hurník, I. (2008). *Déšť* [Song]. *On Ilja Hurník a Jitro* [CD]. Amabile.

O ČEM ZVON VYPRÁVÍ

Jana Machalíková

Námět: *Zpíváme po celý rok (2022)*

Obrázek 4

Z dílny se studentkami

SHRNUTÍ LEKCE

Děti si projdou příběhem o věži, která pozoruje městečko. Postupně si vyzkoušíme, jak vypadá zimní probouzení, koho může rušit zvon, jaké jsou zimní radosti a co všechno nestíháme, a zakončíme výtvarnou aktivitou – tvorbou vločky.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí schopnost soustředit se, naslouchat a vnímat hudbu i slovo jako zdroj představ a prožitků. Při společných činnostech posilují vzájemnou spolupráci, pozornost a empatii, schopnost dívat se vědomě kolem sebe, slyšet a pozorovat.

Dramatické prvky lekce rozvíjejí fantazii, představivost a schopnost reagovat v jednoduché roli. Děti si hrou v roli vyzkoušejí proměnu postav a situací, učí se reagovat na partnera a vnímat hudební podkres jako součást prezentace. Při improvizaci a pohybových hrách se přirozeně zapojují do děje, vnímají rytmus skupiny a objevují možnosti výrazu tělem, gestem i pohybem.

V hudebních a hlasových aktivitách reagují děti na zvukový signál a vstupují ve správný moment do zpěvu. Udrží pozornost – reagují pohybem a výrazem na hudební podněty. Uvolňují svalové napětí a jejich hlasový projev je uvolněný. Vědomě s hlasem, pohybem a gestem pracují.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve dvojici i ve skupině;
- respektuje názory druhých a domluvená pravidla;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- nabízí vstřícnou diváckou pozornost.

Hudebně dramatické

Dítě

- pracuje s rytmem;
- pracuje s hlasem, pohybem a těžištěm;
- vnímá své tělo a hlas jako součást společné tvorby;
- vstupuje do role a vnímá situaci z různých úhlů pohledu (kritické myšlení);
- rozvíjí hudební estetické cítění.

Pomůcky: zvonek, reproduktor, peříčka, velká tmavá látky, nastříhané bílé provázky, pexeso se zvířaty, karty s písničkami: *Sněží, Čas utíká mezi prsty* (obrázek věže, obrázek přesýpacích hodin)

Věková skupina: 4–6 let

ÚVOD VYPRÁVĚNÍ

- Vyučující zazvoní a ukazuje přitom obrázek věže. Vypráví: „V jednom městečku byl kostel, na něm věž a na věži zvon, který moc rád zvonil.“
- Vyučující pokládá otázku: „Kdy si myslíte, že zvon zvonil?“ Z odpovědí postupně vyplýne, že to bylo i ráno i v poledne i večer.
- „V tom městečku byli lidé, které to rušilo, a na zvon se zlobili, ale byli tam i lidé, kteří měli jeho zvonění rádi.“

HRA V ROLI

- Každé dítě si vybere, jestli bude tím obyvatelem, který se raduje, anebo tím, kdo se na zvon zlobí.
- Děti se rozestaví po prostoru, nebo si mohou stoupnout do kruhu a postaví se do pozice, která vyjadřuje jejich roli. Navzájem se mohou prohlédnout a tipovat si, kdo bude koho hrát.

IMPROVIZACE

- Postavy mohou postupně promluvit. Koho se vyučující dotkne, ten řekne, co si jeho postava myslí, co by řekla nebo vzkázala zvonu.
- Je možné postavy sestavit do sboru a s dirigentem vytvořit voiceband pocitů lidí z města. Takový, jaký může slyšet zvon, když lidé mluví jeden přes druhého a jemu se to jeví jako rytmická skladba.
- *„Zvon si myslel svoje a dál lidem zvonil“.*

ROZREZONOVÁNÍ

- Účastníci se postaví do kruhu a říkají „bim, bam“. Společně se tak rozezní zvon.
- Je možné po jednom se postupně přidávat a potom zvon postupně vypínat.
- *„Obyvatelé městečka i jejich zvířátka i zvířátka v nedaleké ZOO se dál probouzela za zvuku zvonu.“*

HRA NA PROBOUZENÍ

- Každé dítě si najde svůj pelíšek a rozhodne se, proč má být zvířetem, nebo člověkem, jaký člověkem. Lehne si.
- Posloucháme píseň *Sněží*.
- Po poslechu vyzve vyučující děti, aby se nebály si zívnout.
- Postupně se cvičení opakuje s pokynem, aby se děti sledovaly a všechny si zívly najednou několikrát během probouzení.
- Možná obměna: Děti si vylosují zvíře a budou se probouzet, jako by byly vylosované zvíře. Druhá skupina je pozoruje, i oni si vylosovali zvíře. Zvířata byla vždy ve dvojici. Tedy každý ze skupiny, která pozoruje, hledá mezi probouzejícími zvíře, které si vylosoval on sám.
- *„Zvon pozoroval zvířata i lidi, jak se budí, a měl ze všeho radost a všiml si, že nastal zimní čas, bylo to jiné, lidi se chovali jinak než v létě.“*
- Vyučující ukáže obrázek přesýpacích hodin a ptá se, co je to zimní čas. *„Co se v tomto čase nestíhá? Co ale určitě chceme stihnout? Na co se těšíme?“*

KOULOVAČKA

- Když někdo řekne koulovačka, tak si vyučující stoupne před děti a hodí po nich imaginární kouli. Ti se snaží uhýbat. Potom ho vystřídá někdo další.
- Kdo si chce, může zkusit hodit koulí. Děti se střídají.

- Následně se skupina rozdělí na dvě poloviny a vždycky celá jedna skupina hází neviditelné sněhové koule na druhou skupinu. Hod je možné ozvučit.
- Druhá skupina uhýbá. Skupiny se v hodu střídají.
- Házíme různě velké koule a ozvučení je hlasitý výdech.

ŽIVÉ OBRAZY

- Děti se rozdělí do skupinek a udělají živý obraz na téma, co chci stihnout v zimě, na co se těším v zimním čase, co v zimě nestíhám... mohou si z těchto témat vybrat.
- Na zemi je natažená černá látka a obrazy se budou střídát na ní. Na cinknutí zvonku přijde další obraz a předchozí odejde. Předem si domluvíme pořadí. Lektor pouští hudbu k písni *Čas utíká mezi prsty* a obrazy se střídají. Potom mluvíme o tom, co kdo v obrazech viděl.

TVORBA VLOČKY

- „*A zima nás slyšela a poslala nám vločku*“
- Každé dítě dostane jednu bílou šňůrku a po dobu znění písničky bez mluvení všichni společně sestaví na tmavé látce vločku, tak, že budou pokládat bílé provázky na látku.
- Nakonec každý dostane bílé peříčko (jako sněhovou vločku), přeje si nějaké zimní přání a všichni najednou fouknou do peříčka na dlani a snaží se, aby peříčko přistálo na tmavé látce vedle vločky.

Použité zdroje

Lipka. (2022). *Zpíváme po celý rok: karty s písničkami do výuky i pro potěšení*. <https://www.lipka.cz>

ZIMNÍ CESTA DO DALEKA

Lenka Pospíšilová

Námět: Cesta do Betléma

Obrázek 5

Doprovázíme písničku

SHRNUTÍ LEKCE

Děti si zahrají na cestu do Betléma. Postupně do Betléma dojdou a přitom si zazpívají koledy.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí schopnost soustředit se, naslouchat a vnímat hudbu i slovo jako zdroj představ a prožitků. Při společných činnostech posilují vzájemnou spolupráci, pozornost a empatii, schopnost dívat se vědomě kolem sebe, slyšet a pozorovat. Dramatické prvky lekce rozvíjejí fantazii, představivost a schopnost reagovat v jednoduché roli. Děti si hrou v roli vyzkoušejí proměnu postav a situací, učí se reagovat na partnera a vnímat hudební podkres jako součást prezentace. Při improvizaci a pohybových hrách se přirozeně zapojují do děje, vnímají rytmus skupiny a objevují možnosti výrazu tělem, gestem i pohybem.

V hudebních a hlasových aktivitách děti reagují na zvukový signál a vstupují ve správný moment do zpěvu. Pohybem a výrazem reagují na hudební podněty. Uvolňují svalové napětí, zpívají uvolněně, hledají pohybové vyjádření obsahu textu. Vědomě pracují s hlasem, pohybem a gestem.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve dvojici i ve skupině;
- respektuje názory druhých a domluvená pravidla;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- nabízí vstřícnou diváckou pozornost.

Hudebně-dramatické

Dítě

- pracuje s rytmem;
- pracuje s hlasem, pohybem a těžištěm;
- vnímá své tělo a hlas jako součást společné tvorby;
- vstupuje do role a vnímá situaci z různých úhlů pohledu (kritické myšlení);
- rozvíjí hudební estetické cítění.

Pomůcky: xylofony, zvonkohry, drobné bicí nástroje – buben, tamburíny, ozvučná dřívka, boomwhackery

Věková skupina: 4–6 let

V dobrém jsme se sešli

lidová

D A D G A D

V dob - rém jsme se seš - li, v dob - rém se ro - ze - jdem

A D H7

po - spo - lu. Dří - ve než se ro - ze - jdem,

Em A7 D A7 D

ješ - tě so - bě za - pě - jem po - spo - lu.

- Děti sedí na zemi.
- Vyučující zpívá píseň *V dobrém jsme se sešli* a děti na slovo *pospolu* tleskají, dupou, vstávají, a na konec se potkávají a vzájemně si tleskají do dlaní.
- Vyučující vyzve děti, aby se postavily jako stromy v lese a přednese jim text s pohybem:

Na východě světlo, na západě tma, u kamen je teplo, tam jsem já.

Vstupte dále, vstupte dále, spolu sobě zazpíváme. (Lenka Pospíšilová)

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Děti opakuji text a předvádějí ho v různých emocích (vesele, smutně, naštvaně...).
- Lektor jde mezi děti a rozšiřuje „fámu“ o tom, co se stalo někde daleko, že se narodilo snad nějaké dítě...kluk? Holka? Ostatní si zprávu předávají dál.

ZPĚV PÍSNĚ

- Vyučující začíná zpívat lidovou píseň *Vstaňte všichni lidé vzhůru* a na slova *daj, daj, daj* tleskáme 3x různě.
- Společně zpíváme.
- Rozdáme drobné bicí nástroje a místo tleskání na ně zahrajeme do koledy.
- Představujeme si, co by jednotlivé nástroje mohly představovat za dary. Děti je pojmenovávají a představují, k čemu budou děťátku dobré.
- K bicím nástrojům přidáme nástroje melodické a naučíme se doprovod, společně potom vše zahrajeme.

Vstaňte všichni

moravská

úpr. Lenka Pospíšilová

Chorální skladba s doprovodnými nástroji. Klíč: D dur, 2/4 takt. Chordy: D, Em, A, D, G.

Zpěv
Vstaň - te, všich - ni li - dé vzhů - ru, daj, daj, daj,

Zvonkohra

Xylofon

Z.
pře - šťast - nou slyš - te no - vi - nu, daj, daj, daj,

Zvon.

Xyl.

Z.
du - li, du - li, du - li, du - li, daj, daj, daj.

Zvon.

Xyl.

TANCUJEME TANEČEK

- Společně vytvoříme jednoduchý taneček ve dvojicích s tleskáním a na refrén se zatočíme s partnerem dokola.
- Konečně jsme se dostali do Betléma a společně se díváme okolo, co tam všechno je. Kolem je velké tržiště a na tržišti podivné, pro nás neznáme plody, věci... zkusíme si představit a vytvořit zvukovou podobu tržiště.
- To přivolá pastýře a lektor deklamuje text další koledy *Pastýři hned do Betléma spěchají.*

Pastýři

polská

úpr. Kateřina Tůmová

The musical score is written for a vocal part (Zpěv) and a xylophone part (Xylofon). It is in the key of D major (two sharps) and 2/4 time. The score consists of four systems of music. The first system has a vocal line with lyrics 'Pas - tý - ři hned do Bet - lé - ma spě - cha - jí,' and a xylophone accompaniment. The second system continues the vocal line with 'že dě - tá - tu všich - ni pěk - ně za - hra - jí.' and the xylophone. The third system features a vocal line with lyrics 'Slá - va buď na ne - be - sích, slá - va buď na ne - be - sích' and a xylophone accompaniment. The fourth system concludes with a vocal line 'a po - koj na ze - mi.' and a xylophone accompaniment. Chord symbols (D, G, Em, A7, Hm, A) are placed above the vocal lines to indicate the harmonic structure.

Zpěv

Xylofon

Z.

Xyl.

Z.

Xyl.

Z.

Xyl.

HRA V ROLI

- Děti předvádějí spěšnou chůzi, při které se vzájemně zdraví a říkají, kam pospíchají. Na slova: „*Sláva buď na nebesích, sláva buď na nebesích,*“ se pozdraví pozvednutím pravé a levé ruky, na slova: „... *a pokoj na zemi,*“ třikrát dupnou a třikrát tlesknou.
- Společně vymýšlíme, na jaké nástroje u jeslíček zahrajeme, a rozdáme si opět melodické i bicí nástroje a naučíme se doprovod.
- Na závěr společně zatančíme a zahrajeme.

Použité zdroje

Pospíšilová, L. (2020). *Nastal přeradostný čas aneb Vánoční* [Sheet music]. Lenka Pospíšilová – Hrajeto.

Pospíšilová, L. (2020). *Český lidový rok v písních a říkadlech* [Sheet music]. Lenka Pospíšilová – Hrajeto.

ZA OKNEM

Jana Machalíková a Lenka Pospíšilová

Námět: *Zpíváme po celý rok (2022)*

Obrázek 6

Peříčka

SHRNUTÍ LEKCE

Děti pozorují okna a vymýšlí, co je za okny a co si mohou povídat ptáčci. Postupně se proměňují v ptáčky, vločky a lidi slavící Vánoce. Přitom se naučí tematické písničky.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí schopnost soustředit se, naslouchat a vnímat hudbu i slovo jako zdroj představ a prožitků. Při společných činnostech posilují vzájemnou spolupráci, pozornost a empatii. Schopnost dívat se vědomě kolem sebe slyšet a pozorovat.

Dramatické prvky lekce rozvíjejí fantazii, představivost a schopnost reagovat v jednoduché roli. Účastníci si hrou v roli vyzkoušejí proměnu postav a situací, učí se reagovat na partnera a vnímat hudební podkres jako součást prezentace. Při improvizaci a pohybových hrách se přirozeně zapojují do děje, vnímají rytmus skupiny a objevují možnosti výrazu tělem, gestem i pohybem.

V hudebních a hlasových aktivitách reagují účastníci na zvukový signál a vstupují ve správný moment do zpěvu. Reagují pohybem a výrazem na hudební podněty. Uvolňují svalové napětí a přirozeně se projevují svým hlasem. Hledají pohybové vyjádření obsahu textu. Vědomě pracují s hlasem, pohybem a gestem.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve dvojici i ve skupině;
- respektuje názory druhých a domluvená pravidla;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- nabízí vstřícnou diváckou pozornost.

Hudebně-dramatické

Dítě

- pracuje s rytmem;
- pracuje s hlasem, pohybem a těžištěm;
- vnímá své tělo a hlas jako součást společné tvorby;
- vstupuje do role a vnímá situaci z různých úhlů pohledu (kritické myšlení);
- rozvíjí hudební estetické cítění.

Pomůcky: karta *Na parapetu* a *Sedzi vrabčáček*, hudební nástroje, dvě velké látky na vytvoření okna

Věková skupina: 4–6 let

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Vyučující ukazuje kartu *Na parapetu*. Jsou na ní domy s okny.
- Účastníci říkají, co vidí. Postupně se dostaneme až k parapetu.
- Vyučující čaruje: „Čaruju, čaruju, komíny, capouchy, čaruju, čaruju, ať jsou z vás rampouchy!“
- Děti se promění v rampouchy a pohybují se na karaoke k písni *Na parapetu*.
- Naučíme se zpívat písničku *Na parapetu* a hrajeme doprovod na nástroje.

Na parapetu

Lenka Pospíšilová

The musical score is written for two parts: 'Zpěv' (Vocal) and 'Zvonkohra' (Chime). It is in 6/8 time. The first system contains the first line of the song. The vocal part has lyrics: '1. Na pa - ra - pe - tu ta - nec se chys - tá, sý - kor - ka už se scho - va - la.' The chime part has a simple melody. The second system contains the second line of the song. The vocal part has lyrics: 'Ví - tr se zve - dá, ram - pou - chy la - dí, vloč - ky se stro - jí do ga - la.' The chime part continues the melody. Chords are indicated above the vocal line: C, Dm, Em, Dm, C.

2. Na parapetu vločky už tančí,
meluzína si notuje.
Vánice skučí, rampouchy zvoní,
na okno mrazík maluje.

POZOROVÁNÍ

- Společně se koukáme z okna. Už je tma a za okny svítí další rozsvícená světla. Vidíme i ozdobená okna. Co je asi za nimi?
- Vyučující vypráví, že na parapetu se mezitím slétají ptáčci, jsou to vrabci a je jim divné, proč mají lidé v pokoji ozdobený strom.

HRA V ROLI – IMPROVIZACE

- Děti si sednou do dřepu a promění se ve vrabce. Chvilí skáčou a potom se zastaví. Kdykoli chce nějaký vrabec promluvit, nejprve pípne.
- Děti improvizují, co si asi vrabci myslí o lidech a o stromu v obývacím pokoji.
- Vyučující ukazuje kartu (karta *K Ježíškovi do betléma*). „Píp, kdo to kdy viděl, píp, to je divný stromek, píp, třeba je kouzelný...“

Sedí vrabček

moravská
úpr. Lenka Pospíšilová

The musical score is written for four parts: Zpěv (Vocal), Zvonkohra (Zydeco), Xylofon (Xylophone), and Z. (Zydeco). The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 2/4. The score is divided into two systems. The first system contains the first line of the song, and the second system contains the second line. Chords are indicated above the vocal line: A, D, A, D in the first system, and D, G, D, A, D in the second system. The lyrics are written below the vocal line.

System 1:

Zpěv: Se - dí vrab - ček na pi - li - ri, zpě - va si on čvi - ri, čvi - ri,

Zvonkohra: (Instrumental accompaniment)

Xylofon: (Instrumental accompaniment)

System 2:

Z.: a pi - neč - ka pin, pin, pin, na - ro - dil se Bo - ží syn.

Zvon.: (Instrumental accompaniment)

Xyl.: (Instrumental accompaniment)

PÍSEŇ S TANCEM

- Vyučující zazpívá písničku *Sedí vrabček*.

VLAŠTOVIČKA ŠTĚBETUJE

NOVINU NÁM OZNAMUJE

BYSME DLHO NESPALI

DO BETLÉMA BEŽALI

HERLIČKA JIM TEŽ POMÁHÁ

JEZULÁTKU CUKRU DÁVÁ

CUKRŮ, CUKRŮ, CUKRŮČKU

NAVARIME KAŠIČKU.

- Děti zjišťují, kolik ptáčků se v písničce objevilo (sýkorka, pěnkava, vlaštovička a hrdlička).
- Společně se naučí pohyby pro vrabce, pěnkavu, vlaštovičku a sýkorku a k písničce *Sedí vrabček* si zatancují.

ŽIVÉ OBRAZY

- Vyučující říká, že lidé vědí, co se za těmi svátečními okny děje.
- Vyzve děti, aby vymyslely živý obraz, co se tam může dít.
- Obrazy se potom střídají v okně z látek. Dva drží látku jako rám a dva jsou opona z druhé látky.
- Na zvukový signál se obrazy v okně střídají.

NARATIVNÍ PANTOMIMA – VLOČKY

- Vyučující znovu čaruje „Čaruji, čaruji, kaše z čočky, ať jsou z vás – sněhové vločky.“ Při doprovodu písničky se účastníci pomalu vznášejí prostorem a postupně se spojují do větších a větších vloček.
- Vyučující zpívá písničku *Sněží* a přidává jednoduchý doprovod.
- Část dětí hraje, dělá vločky.

ZÁVĚR S PEŘÍČKY

- Vyučující rozdává peříčka jako vločky a děti se je snaží foukáním udržet ve vzduchu. Potom foukají na tmavou látku v doprovodu klavírní hudby.

Použité zdroje

Lipka. (2022). *Zpíváme po celý rok: karty s písničkami do výuky i pro potěšení*. <https://www.lipka.cz>

PODZIMNÍ RADOVÁNKY

Adriana Anna Sadílková a Eliška Borecká

Námět: říkadlo *Na podzim* (Josef Brukner)

Obrázek 7

Společná výroba draka z přírodnin

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce vychází z podzimního tématu, konkrétně je zaměřena na básničku, která zachycuje typické atributy podzimu, jako je papírový drak či vlaštovka, a zároveň do třídy přináší i barevné listí, kaštiny a další přírodniny. V úvodním kruhu děti se zavřenýma očima nasávají atmosféru podzimu, kterou jim vyučující aktivně zprostředkovává (šustí listím, ťuká kaštiny, dává dětem ohmatat žaludy apod.). Pomocí evokačních otázek zaměřených na pocity dětí se na závěr otázkou „V jakém ročním období se nacházíme?“ přirozenou formou přeneseme do podzimu.

V dalším průběhu se seznámíme s básničkou o papírovém drakovi, který se proletí po kruhu, a vlaštovkách, které uslyšíme prostřednictvím zvukové nahrávky. Zároveň se děti seznámí s odletem vlaštovek do teplých

krajin. Následně se pomocí narativní pantomimy sami proměníme na vlaštovky a draky, létající po „pomyslné“ obloze po třídě. Pro lepší zapamatování si básničku rytmicky deklamujeme a spojíme její obsah s hrou na tělo. Následuje pohybová hra, ve které si děti zahrají na draky tak, že budou poletovat s barevnými proužky krepového papíru po třídě. Vracíme se zpět k naší básničce, zkoušíme ji recitovat v různých náladách, v různém tempu, dynamice a zároveň vyzýváme děti, aby vymyslely, jak ještě by mohly říkadlo recitovat.

Plynule přecházíme k hlasové rytmizované rozcvičce, inspirované paní doktorkou Kmentovou. V ní se děti zaposlouchají do zvuků podzimu a stimulují tak (nejen) své smyslové představy. Lekce vrcholí společnou tvorbou draka z přírodnin, které postupně skládáme na provázek obrysu draka. Celá lekce podporuje dětskou tvořivost a směřuje k intenzivnímu prožití podzimní atmosféry. Zároveň představuje typické atributy podzimu, propojuje viděné i slyšené a dítě se pomocí všech smyslů, prostřednictvím hudby, pohybu, mimiky stává tvořivou bytostí. Na závěr proběhne krátká reflexe, kdy si předáváním kaštánku reflektujeme celou lekci.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí schopnost soustředění, naslouchání, ale také sebekontroly. Díky reálným přírodninám, ale i většině pomůcek si dítě vytváří představy, které umocňují jeho celkový prožitek z vnímání podzimu.

Při společných činnostech se děti učí reagovat na skupinu, přizpůsobit se ostatním, respektovat pravidla při hrách a přijímat nápady i myšlenky druhých. Vzájemná empatie a respekt k druhým jsou zde klíčové.

Hudební činnosti rozvíjejí smysl pro rytmus, dynamiku a také pulzaci. Poslechová činnost se prolíná s poslechem zpěvu vlaštovky, se kterou se dítě v básničce seznamuje, a hra na tělo upevňuje a napomáhá zapamatování básničky. Rytmizovaná hlasová rozcvička zlepšuje motoriku mluvidel a zároveň dochází ke koordinaci pohybů při řeči s pulzací a rytmem. Hra rovněž posiluje pozitivní vztahy mezi dětmi a umožňuje jim vyjádřit svůj názor, vyslyšet druhého a tím vytváří originální koncert stmelující celou skupinu dětí.

Dramatické prvky lekce rozvíjejí tvořivost i představivost. Simultánní narativní pantomima umožňuje dítěti vstoupit do role bez ostychu a rozvíjet tak jeho improvizální schopnosti. Děti se snaží o vnímání a dodržování pravidel při všech hrách, zároveň rozvíjejí své komunikační schopnosti, učí se reagovat na skupinu, ale i na odlišná pravidla v činnostech. Nenásilnou formou se zapojují do dění ve třídě, aktivně prožívají, rozehrávají vzniklé situace a projevují se otevřeně a aktivně.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve skupině;
- šetrně zachází s přírodninami;

- respektuje názory druhých a domluvená pravidla – při práci v prostoru, při střídání rolí a při čekání, než na něj přijde řada (např. při hlasové rozcvičce);
- vstupuje do jednoduché role a reaguje v ní;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- vyjadřuje své názory a myšlenky při evokaci, vyjadřuje, jak se cítí, co mu bylo příjemné, nebo naopak;
- vyjádří svůj názor a nápady – navrhne, co všechno vlaštovka a drak dělá, popíše, jak se cítilo při úvodní evokaci a sdělí, co ho nejvíce bavilo.

Hudebně-dramatické

Dítě

- se zapojuje do tvůrčích činností – dramatických, hudebních, pohybových;
- se vyjadřuje různými způsoby při vstupu do role, recitaci a změně nálady, ale i verbálně v kruhu při úvodní a závěrečné aktivitě;
- udrží pozornost – soustředěně poslouchá ukázkou zpěvu vlaštovky a recitaci básničky;
- pantomimicky vyjadřuje, co všechno drak a vlaštovka společně dělají;
- opakuje slyšený rytmus – hrou na tělo u básničky;
- si při pohybové hře dává pozor na to, jakým způsobem se pohybuje, aby neohrozilo ostatní
- přednáší básničku s různou náladou;
- vymyslí, jakým způsobem lze dále recitovat básničku.

Pomůcky: Kaštiny, žaludy, barevné listí, provázek, papírový drak, kniha, mobil pro puštění zpěvu vlaštovky a písničky, vějíř, zvoneček, krepový papír, nůžky

Věková skupina: 3 roky

EVOKACE

- Sedíme v kruhu, máme zavřené oči.
- Posloucháme zvuky, které se okolo nás ozývají.
- Vyučující Źuká s kaštaný o sebe, pobíhá s drakem okolo dětí, ovívá je vějířem, šustí listím, které následně nechá na děti spadnout.
- Vyučující postupně položí všechny použité předměty a přirodniny (kaštaný, žaludy, barevné listí, papírového draka, vějíř) doprostřed kruhu.
- Otevřeme oči a vyučující se dětí ptá na otázky: *„Leží uprostřed kruhu nějaká věc, kterou jste právě slyšeli nebo cítili? Která to je? V jakém ročním období se nacházíme? Jak jste se cítili, když na vás foukal vítr a padalo listí? Bylo to příjemné, nebo ne?“*

ŘÍKADLO

- Sedíme společně v kruhu.
- Vyučující recituje říkadlo:

*„Podzim je tu, vítr je tu,
chystají se draci k letu.
Až odletí s vlaštovkami,
zůstanem tu bez nich sami.“* (Černík, 2000, s. 40)

- Vyučující se ptá: *„Co to znamená, že se draci chystají k letu? Jak takový drak vypadá?“*
- Ukážeme si papírového draka. Pošleme si ho po kruhu.
- Vyučující se ptá: *„Vzpomínáte si, o jakém ptákově se v říkadle povídá? Poslechneme si, jak zpívá.“*
- Zazní hudební ukázka, která obsahuje nahrávku zpěvu a pípání vlaštovky.
- Následně si ukážeme obrázek vlaštovky.
- Vyučující povídá: *„Až odletí s vlaštovkami, zůstanem tu bez nich sami.“* Ptá se: *„Jak tomu rozumíte? Co to znamená, že tu bez nich zůstaneme sami? Kam vlaštovky odletí?“*

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Stojíme.
- Vyučující říká: *„Jakmile cinknu na zvoneček, zkuste předvést, co všechno asi vlaštovky a draci z papíru dělají.“*
 - Vlaštovky a draci z papíru si hrají na honěnou.
 - Vlaštovky a draci z papíru mávají dalším drakům a vlaštovkám.
 - Vlaštovky a draci z papíru si sedají na větve stromů a pozorují svět.
 - Vlaštovky a draci z papíru spolu společně létají v kruhu.
 - Vlaštovky a draci z papíru spolu dělají „lumpárny“.
- Vyzýváme děti, aby vymyslely další nápady: *„Co dalšího spolu vlaštovky a draci dělají?“*

RYTMICKÁ DEKLAMACE ŘÍKADLA S HROU NA TĚLO

- Vyučující znovu recituje říkadlo společně s jednoduchou hrou na tělo a popisnými pohyby.

*„Podzim je tu, vítr je tu, (tleskáme na každou slabiku)
chystají se draci k letu. (napodobujeme běžecské pohyby paží)
Až odletí s vlaštovkami, (máváme pažemi)
zůstanem tu bez nich sami.“* (chytíme se v kruhu za ruce)

- Děti se přidávají k vyučující.
- Společně říkadlo s hrou na tělo a popisnými pohyby opakujeme.

POHYBOVÁ HRA „NA DRAKY“

Hudební ukázka: *Laudine Offrédic: O hobitech (Concerning Hobbits)*

- Na zem společně rozmisťujeme nastříhané pruhy krepového papíru (červený, žlutý, hnědý, oranžový).
- Pohybujeme se na hudbu mezi krepovými papíry.
- Vyučující náhodně říká barvy krepového papíru.
- Běháme k řečené barvě papíru, bereme ji do ruky, zvedáme nad hlavu a běháme jako papíroví draci.
- Vyučující střídá vybrané barvy.

RECITACE ŘÍKADLA RŮZNÝMI ZPŮSOBY

- Sedíme v kruhu.
- Společně recitujeme říkadlo „normálně“, potom smutně, vesele, unaveně atd.
- Vyzýváme děti, aby vymyslely, jak ještě bychom mohly říkadlo zarecitovat.

RYTMIZOVANÁ HLASOVÁ ROZCVIČKA

- Používáme námět z knihy od paní doktorky Kmentové (viz použité zdroje).
- Stojíme v kruhu.
- Vyučující se dětí ptá, jaké zvuky bychom mohli slyšet na podzim.
- Uvádí příklady: „ťuk, ťuk, foukání, dup, brr, píp“ atd.
- Prostřednictvím nápodoby se seznamujeme s refrénem:
 - „*Chi-chi-chi, cha-cha-cha*, (ukazujeme na prstech „kyš kyš“) → d¹ d¹ d¹ e¹ e¹ e¹
 - *podzim klepe na vrata.*“ (tleskáme do rytmu) → fis¹ fis¹ e¹ e¹ d¹ d¹ d¹
- Následně refrén doplňujeme zvuky, citoslovci či pantomimou, kterou po sobě opět opakujeme a střídáme s refrénem, dodržujeme stejné tempo a metrum.
- Příklad pro pochopení:

„*Chi-chi-chi, cha-cha-cha*, (ukazujeme na prstech „kyš kyš“) *podzim klepe na vrata*, (tleskáme do rytmu) *buch, buch, buch, buch.*

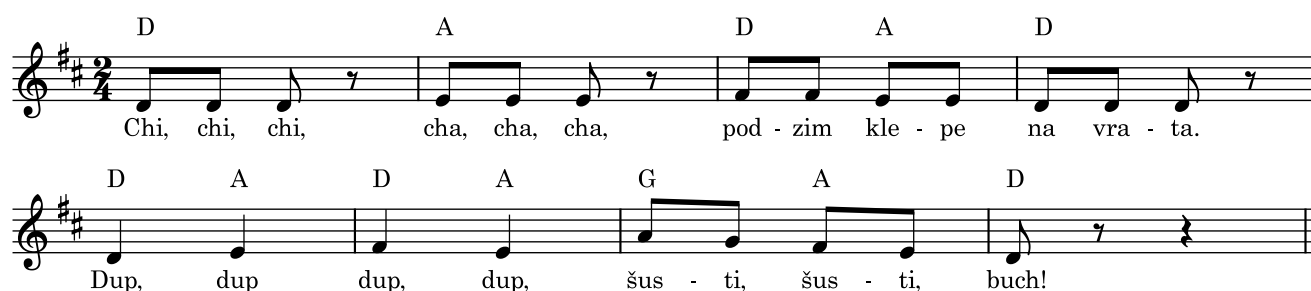
Chi-chi-chi, cha-cha-cha, podzim klepe na vrata, šustí si, šustí si, šustí si, šustí si.

Chi-chi-chi, cha-cha-cha, podzim klepe na vrata, píp, píp, píp, píp.

Chi-chi-chi, cha-cha-cha, podzim klepe na vrata, dup, dup, dup, dup.“

Podzimní radovánky

Adriena Anna Sadílková, Eliška Borecká

TVORBA DRAKA

- Uprostřed kruhu máme připravený obrys draka z provázku a hromadu již výše uvedených přírodnin.
- Postupně po kruhu si vybíráme jednu přírodninu, kterou pokládáme kamkoliv na provázek.
- Střídáme se, dokud nevytvoříme celého draka.

REFLEXE

- Vyučující se ptá: „O čem říkadlo je? Co je pro podzim typické?“
- Vyučující se ptá dětí: „Kdybyste byli papírovým drakem nebo vlaštovkou, kam byste chtěli odletět, co byste navštívili?“
- Posíláme si po kruhu kaštanek, kdo ho má v ruce, může povědět, co ho dnes nejvíce bavilo.

Použité zdroje

Lada, J. (2000). *Český rok Josefa Lady* (M. Černík, Ed.). BMSS-Start.

Kmentová, M. (2018). *Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko! Hudební činnosti v logopedické prevenci*. Portál.

Hudební ukázky

Birds. (2023, May 2). *Vlaštovka obecná (Hirundo rustica) hlas* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=JUw0SC1-O90>

Shore, H. (2001). Concerning Hobbits [Song]. On *The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring* (Original motion picture soundtrack) [Album]. Reprise.

KUŘÁTKO A OBLÍ

Dana Rajková, Petra Raichlová

Námět: knížka *Kuřátko a obilí* – František Hrubín, Zdeněk Miler

Obrázek 8

Tanec se šátky

SHRNUTÍ LEKCE

Podzim je čas, kdy na polích vrcholí sklizeň. Lidé sklízí dozrálé obilí a završuje se zemědělský cyklus. K podzimu patří také různé druhy obilí, jako je pšenice, ječmen, žito nebo oves. Knižka vypráví příběh kuřátka a obilí. A právě tímto příběhem se inspirovala tato dramatická lekce, ve které se společně přeneseme na dvorek i na podzimní pole – strniště. Jako motivaci na úvod použijeme hmatovou hádanku, kdy děti pomocí hmatu uvažují nad tím, na co si budeme hrát. Pro snazší vstup do role děti proměníme v kuřátka pomocí krátké písničky Ťuk – ťuk. Společně začneme číst knížku, ze které bude vycházet narativní pantomima na téma emoce. V návaznosti na následující text radí děti ztracenému kuřátku, co by mohlo dělat při hledání své maminky, rozehrajeme situaci a z ní vytváříme živé obrazy. Hudebně-pohybově ztvárníme vítr, děti tančí podle hry na tamburínu. V rámci hry na ozvěnu děti napodobují předvedený rytmus a zároveň provádějí artikulační cvičení. Po dočtení knížky ověřujeme porozumění obsahu knihy doplňujícími otázkami. Děti vymýšlí, co mohou dělat doma společně s maminkou. Využijeme k tomu narativní pantomimu. V závěru si pustíme hudební verzi této knihy a navážeme výtvarnou aktivitou.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Prostřednictvím lekce děti rozvíjejí soustředění, schopnost naslouchat a vnímat slovo jako zdroj představ a zážitků. Kniha zachycuje podzim jako čas sklizně obilí, která představuje jakési završení práce na polích a přípravy na zimu. Během lekce děti trénují pozornost, naslouchají příběhu, rozšiřují si slovní zásobu a jsou podněcovány k rozvoji fantazie. V aktivitách posilujeme spolupráci, pozornost a trpělivost. Hudební činnosti podporují rozvoj rytmu, dynamiky a tempa a vedou děti k tomu, aby reagovaly na hudbu pohybem v prostoru.

Také dramatické prvky podporují rozvoj fantazie, představivost a základní herecké dovednosti. Děti si zkoušejí jednoduché role, reagují na hudbu i děj příběhu a při improvizacích objevují možnosti vyjádření prostřednictvím těla, gest a pohybu.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- experimentuje s různými činnostmi a podporuje rozvoj své fantazie a tvořivosti;
- umí reflektovat a vyjádřit vlastní myšlenky, pocity a názory;
- respektuje pravidla společenské interakce a spolupráce;
- rozvíjí schopnost sebekontroly a čekání na svůj čas;
- překonává úzkost či obavy v nových nebo neznámých situacích;
- rozlišuje a pojmenovává emoce, rozvíjí slovní zásobu a koordinaci pohybů;
- vyjadřuje se prostřednictvím verbálních i neverbálních prostředků;
- zlepšuje motoriku mluvidel.

Hudebně-dramatické

Dítě

- si osvojuje dramatické techniky – narativní pantomimu a živý obraz;
- si osvojuje hudební techniky – hru na ozvěnu;
- využívá pohyby a gesta k vyjádření se;
- vstupuje do role, orientuje se ve hře a prostoru;
- sladí pohyb těla se slyšeným rytmem;
- zopakuje rytmus, rozvíjí své rytmické cítění;
- udržuje sluchovou pozornost.

Pomůcky: klasy, zrna, utěrka, vejce, kuřátko, dřívka, flétna, knížka, zvonek, tamburína, šátky, velký arch papíru, žlutá a černá tempera, černý fix / pastelky, kousek oranžového papíru na zobáček, lepidlo

ÚVODNÍ AKTIVITA

Hádáme dnešní téma:

- Do utěrky schováme vajíčko (otevírací) a uvnitř bude schované kuřátko. Děti si jej pošlou po kruhu, nikdo neříká, co si myslí, že uvnitř je, děti mohou slovně popisovat pouze, jaké to je (je to malé, je to křehké, uvnitř se něco skrývá).
- Na pokyn vyučujícího děti hromadně řeknou, co si myslí, že je ukryto v utěrce.
- Společně odkrýváme utěrku tak, aby zbylo na kamaráda, tím podporujeme prosociální chování ve skupině: „*Myslíte si, že je vajíčko prázdné? Co by se v něm mohlo ukrývat?*“

ŤUK, ŤUK, CO TO JE?

- „Čáry máry pod kočáry a teď tu jsou z vás vajíčka!“ Společně se proměníme v kuřátka pomocí písničky s pohybem Ťuk, ťuk, co to je? (Viskupová, 1972).
- Pro udání rytmu využijeme dřívka.
- Pohyb do rytmu: flétna (kuřátko běhá pomalu x rychle x štronzo)

Ťuk, ťuk

Božena Viskupová

NARATIVNÍ PANTOMIMA – EMOCE

- „Děti, přinesla jsem tuhle knížku. Ta knížka je právě o kuřátko, tak dobře poslouchajte:“
*Jak to bylo, pohádka? Zabloudilo kuřátko.
Za zahradou mezi poli, pípá, pípá, nožky bolí.*
- „*Jak se asi mohlo cítit kuřátko, které se ztratilo?*“
- Jak se může cítit kuřátko? Používáme zvonek pro označení začátku a konce hry. Kuřátko pláče, je zamyšlené, je našťvané, má hodně energie, vztek, prožívá radost, lásku, nadšení.

RADY PRO KUŘÁTKO, KTERÉ HLEDÁ MAMINKU – ŽIVÝ OBRAZ

- Vyučující pokračuje ve čtení:
*Ve vysokém obilí, bude večer za chvíli.
Povězte mi, bílé ovsy, kudy vede cesta do vsi?*
- „Děti, co je ves a co oves?“ (Ves je místo, kde žijí lidé na venkově, mají tam domy, zahrady, pole, zvířata, je menší než město. Oves je druh obilí.)
*Jen se zeptej ječmene, snad si na to vzpomene.
Kuře bloudí mezi poli, pípá, pípá, nožky bolí.
Pověz, milý ječmínku, jak mám najít maminku?*
- „Co byste poradili kuřátku, aby našlo maminku?“
- Kuřátko (plyšák) posadíme na židli. Děti k němu mohou přijít a poradit mu, co by mohlo dělat, aby svou maminku našlo. Ostatní kuřátka rozehrají situaci a na cinknutí zvonku zůstanou štronzo a tím vytvoří živý obraz (např. mohou volat a zpívat, hledat podle stop, ptát se ostatních kuřátek, schovávat se, sedět a čekat na maminku, vyhlížet, hrát si s kamarády atd.).

TANEC PODLE RYTMU

- Vyučující pokračuje ve čtení:
*Ječmen syčí mezi vousy, ptej se pšeníc, vzpomenu si.
Kuře pípá u pšeníc, nevědí však také nic.
Milé kuře, je nám líto, ptej se žita, poví ti to.
Kuře hledá žitné pole, ale to je dávno holé.
A na suchá strniska vítr tiše zapíská.*
- „Děti, co jsou strniska?“ (Když se z pole poseká obilí, zůstane tam nízký, pichlavý porost. Strniska jsou charakteristická pro začátek podzimu.)
- Jaké výrazy používáme pro zvuk větru? Fouká, fičí, duje, pofukuje, sviští, šumí, hučí, fučí atd.
- Děti tančí se šátky podle hry vyučující/ho na tamburínu. Je možno využít také stuhy.
 - tichý vánek – šátky se zvedají, děti se probouzí
 - větřík zesiluje – krokování, obíhání v kruhu
 - poryvy – rychlejší část, děti reagují na učitelovy signály
 - velká bouře – krátká dynamická sekvence
 - utišení větru – zpomalení, uklidnění, sednutí

RYTMIZACE ZVUKŮ ZVÍŘAT – OZVĚNA

- Vyučující pokračuje ve čtení:
*Vždyť jsi doma za chalupou. Slyšíš? V stáji koně dupou,
kocour ve stodole vrní– a tvá máma za vraty
– zob, zob, zobá bílé zrní s ostatními kuřaty.*

- Stojíme v kruhu, vyučující je vzor, děti jsou ozvěnou.

1. *Dup, dup + ihahá* (kůň)
2. *Tlesk, tlesk + mňau, mňau* (kočka)
3. *Ťuk, ťuk, ťuk do kolen + píp, píp, píp* (kuře)
4. *Plesk na stehna, plesk na stehna + haf, haf* (pes)
5. *Tlesk, dup + kokodák* (slepice)
6. *Dup, tlesk + kikirikí* (kohout)
7. *Plesk na stehna, plesk na stehna + búú* (kráva)
8. *Tlesk, tlesk + béé + béé +béé* (ovce)

NARATIVNÍ PANTOMIMA – CO DĚLÁ KUŘÁTKO S MAMINKOU DOMA

- Vyučující pokračuje ve čtení:
Děkuji ti, žitné pole! Pozdravuj tam ve stodole!
Koho, milé políčko? Zrno i to zrníčko!
Ať se ke mně z jara hlásí, vychovám z nich nové klasy.
A tak mámu zakrátko našlo také kuřátko.
- Pokládáme dětem otázky na ověření porozumění textu:
 - Kdo se v pohádce ztratil?
 - Koho se kuřátko ptalo na cestu?
 - Kde nakonec kuřátko svou maminku našlo?
 - Bylo kuřátko nakonec šťastné?
- S dětmi krátce shrneme celý děj. Kuřátko se ztratí a bloudí po polích. Ptá se ovsa, ječmene i pšenice, jak najít cestu domů, ale nikdo mu neumí poradit. Žitné pole je už prázdné. Nakonec kuřátko uslyší známé zvuky u chalupy – a zjistí, že je vlastně doma. Najde svou maminku i ostatní kuřátka.
- Teď už je kuřátko doma s maminkou. Konečně ji našlo. Co všechno doma s maminkou děláte vy?
- Narativní pantomima (každý sám, zvonek): kuřátka s maminkou připravují večeři, čtou si knížku, hrají si, koupou se, kreslí, odpočívají atd.

ZÁVĚREČNÁ AKTIVITA – VIDEO, VÝTVARNÁ ČINNOST

- V návaznosti si pustíme s dětmi hudební verzi knížky *Kuřátko a obilí*.
- Poté realizujeme výtvarnou činnost – Kuřátka z otisků dlaní.
- Pomůcky: velký arch papíru, žlutá a černá tempera, černý fix / pastelky, kousek oranžového papíru na zobáček, lepidlo
- Postup: Děti si natrou dlaně žlutou barvou a otisknou na papír (dlaň = tělíčko kuřátka). Dolepí zobáček, oči a nožky. Dokreslí zrnka obilí nebo pole. Kuřátko může být součástí společného dvorku – všechny otisky vedle sebe tvoří hejno kuřátek.

Použité zdroje

Hrubín, F., & Miler, Z. (1981). *Kuřátko a obilí* (7th ed.). Albatros.

Hudební ukázky

Viskupová, B. (1972). *Hudba a pohyb* [Album]. Supraphon.

Ondra Notička. (2023). *Kuřátko a obilí* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oa7xf61Zo-Tc>

SEDÍ LIŠKA POD DUBEM

Aneta Baracová a Rozálie Nováková

Námět: říkadlo *Sedí liška pod dubem* (lidové říkadlo)

Obrázek 9

Hra a bubínky

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce se věnuje podzimnímu tématu – opadávání listů a zároveň tématice hudebních nástrojů. Tyto dvě oblasti jsou propojené díky dětské říkance *Sedí liška pod dubem*, na které je lekce postavena. V úvodním kruhu děti postupně odkrývají předměty ukryté pod šátkem a společně zjišťují, že před nimi leží bubínek a píšťalka. Ty je přivádějí k úvaze nad tím, kdo takové nástroje používá, a skrze narativní pantomimu si samy vyzkouší, jaké je to být muzikantem a jak se na jednotlivé nástroje hraje. Po pohybové části se znovu vracíme do kruhu, kde společně odhalíme tajemného hudebníka — z krabice vykoukne plyšová liška, která nás dovede ke klíčové říkance *Sedí liška pod dubem*.

Následuje povídání o tom, jak liška vypadá, jaké má vlastnosti a v jakých pohádkách se s ní děti setkaly.

Pomocí šátků představujících ocásky se děti právě v lišky promění. Díky narativní pantomimě pak prožívají různé situace a zkouší si dramatizovat různé činnosti. Jako poslední ztvárňují hru na hudební nástroj, čímž se vracíme zpět k ústřední říkance. Na to navazuje svižná pohybová hra s ocásky, při níž děti běhají, chrání si svůj ocas a snaží se získat co nejvíce jiných. Ve druhé části lekce se děti vrací do kruhu a stávají se z nich bubeníci. Vyzkouší si opakování rytmu formou ozvěny, postupné přidávání a ubírání bubnování po kruhu, změnu hlasitosti a hru podle dirigenta.

Písnička *Listopad* s klavírním doprovodem je zaměřena na padající listí a děti při ní reagují na správné i nesprávné možnosti. Říkanka o lišce se vrací v další části, kde si ji děti vyzkouší přednášet s odlišnými emocemi, rychlostí a v různých stylech („Řekni to jako ...“, což říkance dodává výrazovou pestrost a hravou formou podpoří její zapamatování. Po ní následuje rytmický diktát s pomocnými obrázky lišky, dubu a píšťalky, při kterém děti propojují rytmus, slovo a jednoduchou hru na tělo. Vše postupně skládají dohromady a střídají s textem říkadla. V závěru děti ve skupinkách vytvoří obraz z přírodního materiálu (žaludů a dubových listů), kterým znázorní cokoli z prožité lekce. Uzavíráme ji společnou reflexí v kruhu. S dětmi si připomeneme, co se dělo v průběhu, co je zaujalo a jak se cítily. Poté pomocí „teploměru“ beze slov vyjádří, jak moc se jim lekce líbila.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Cílem lekce je především komplexní rozvoj hudebnosti, pohybového vyjadřování a tvořivosti dětí skrze sjednocující námět – říkanku o lišce muzikantce. Lekce vede děti k tomu, aby hudbu nejen poslouchaly, ale také ji aktivně prožívaly pohybem, rytmem, hlasem i imaginací. Důležitým cílem je posílení schopnosti reagovat na hudební signály, rozlišovat rytmické a dynamické změny a dokázat je vlastními prostředky interpretovat. K tomu se snažíme dospět prostřednictvím hry na „bubínky“, rytmického diktátu a písničky *Listopad*. Z dramatického hlediska je záměrem rozvoj fantazie a dramatického vyjadřování. Děti vstupují do role muzikantů a následně samotné lišky, zkoumají její vlastnosti, napodobují její pohyb a ztvárňují konkrétní situace pomocí narativní pantomimy. Tato imaginativní hra jim umožňuje rozvíjet představivost, tělesné vyjadřování i emoční prožitek. Lekce rovněž podporuje sociální a komunikační dovednosti. Děti pracují v kruhu, reagují na společné podněty, střídají se ve vedení (např. u ozvěny), kooperují ve skupinkách při tvořivé práci a sdílejí své nápady při rozhovorech. Tím se rozvíjí schopnost spolupracovat, naslouchat ostatním, přijmout společná pravidla a orientovat se v kolektivu.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- komunikuje, formuluje odpovědi na otevřené otázky a aktivně se účastní rozhovoru;
- se nebojí vyjádřit svůj názor a sdílet své nápady;
- udrží pozornost při činnosti, soustředí se;
- spolupracuje s ostatními dětmi ve skupině;
- respektuje názory ostatních, počká, až druhý domluví, dodržuje domluvená pravidla;

- vstupuje do role a reaguje v ní.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na zvukový signál;
- opakuje slyšený rytmus;
- rozlišuje tempo a hlasitost bubnování;
- dítě přednáší básničku různými emocemi;
- dítě pantomimicky vyjadřuje postavy, činnosti a situace v narativní pantomimě;
- jednoduchým rytmem doprovází říkanku – hrou na tělo a deklamací textu.

Pomůcky: buben, dřevěná píšťala, velký černý šátek, menší šátky a ocásky, čínské hůlky, kyblíčky od jogurtů, plyšová liška, obrázky (liška, píšťalka, dub), krabice na lišku, nasbíraný podzimní materiál – dubové listy a žaludy

Věková skupina: 4–6 let

ÚVODNÍ KRUH – EVOKACE

- Sedíme v kruhu.
- Uprostřed je připravený velký černý šátek, pod kterým je schovaný bubínek a píšťalka.
- Děti se střídají po kruhu a postupně odkrývají části šátku tak, aby kousek zbyl na každého. Tím společně odhalí bubínek a píšťalku.
- Vyučující se ptá dětí: „Co je to před námi?“ „Kdo by tyto nástroje mohl používat?“
- Společně se dostaneme se k tomu, že tyto nástroje využívají muzikanti. Zkusíme se do nich vcítit a skrze narativní pantomimu si zahrát na různé nástroje.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Děti se volně pohybují po prostoru. Když se ozve bouchnutí do bubínku, zastaví se ve štronzu.
- Vyučující zadává různé hudební nástroje: „Bubínek / píšťalka / klavír / housle / kytara / boomwhackers / rolničky / dřívka...“ Vycházíme z nástrojů, o kterých víme, že je děti znají.
- Poté děti na místě pantomimicky předvádí muzikanta, který na tento nástroj hraje. Vyučující vstupuje do role s nimi.
- Na závěr každé dítě zkusí předvést hru na další libovolný nástroj, který ho napadá.

POVÍDÁNÍ V KRUHU – ODHALENÍ LIŠKY

- Znovu se s dětmi posadíme do kruhu.

- Vyučující se ptá: „Kdo myslíte, že by mohl být ten muzikant, který hraje na bubínek a na píšťalku?“
- Vedeme s dětmi rozhovor podle jejich nápadů.
- Poté společně muzikanta odhalíme – otevřeme krabici a vyndáme plyšovou lišku.

ŘÍKANKA

- Vyučující dětem představí následující říkanku:

*Sedí liška pod dubem,
má píšťalku a buben,
na píšťalku píská
a na buben tříská.*

POVÍDÁNÍ V KRUHU – CHARAKTERISTIKA LIŠKY

- Vyučující se ptá děti: „Jak taková liška vypadá?“ (např. oranžovo-bílá srst, hebký kožíšek, dlouhý ocas, černé nohy ...), „Jaká asi je, jaké mívají lišky vlastnosti?“ (např. vychytralá, mazaná...), „Znáte nějakou pohádku o lišce?“ (např. Budulínek, O Koblížkovi, bajka Liška a čáp, Pan Lišák ...).
- Skrze řízený rozhovor zjišťujeme, co děti o liškách vědí.

PROMĚNA V LIŠKU

- Všem dětem rozdáme látkové šátky, které si zastrčí za kalhoty/sukni a udělají z něj svůj dlouhý liščí ocas. Tím se každý promění v lišku.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Děti se volně pohybují po prostoru za zvuku jemného bubnování na bubínek.
- Když se ozve úder do bubínku, děti se zastaví se ve štronzu. Vyučující zadává situace a různé činnosti, které liška dělá:
 - plíží se za slepicemi
 - spí tvrdým spánkem
 - objevuje nová místa v lese
 - přeskakuje velké balvany na cestě
 - honí se za svým ocáskem
 - potkala svou kamarádku lišku
 - hraje si s jinými liškami na schovávanou
- Po několika proběhlých situacích jako poslední přichází: Liška hraje na hudební nástroj.

POHYBOVÁ HRA – OCÁSKY

- Každé dítě má připevněný ocásek ze šátku (tak, aby alespoň cca 30 cm vyčnívalo ven).
- Po úderu do bubínku se všechny děti navzájem začnou honit – jejich úkolem je nasbírat co nejvíc

cizích ocásků, ale také se snažit chránit ten svůj.

- Ten, kdo o ocásek přijde, ze hry nevypadává, ale může běhat a snažit se chytat dál.
- Na konci vyhodnotíme, kdo získal kolik ocásků, ale také kdo si svůj dokázal uchránit.

HRA A BUBÍNKY

- Znovu se s dětmi posadíme do kruhu.
- Každé dítě si před sebe vezme jeden kyblíček od kilového jogurtu jako bubínek a dvě čínské hůlky, které představují paličky.
- Nejprve si každý zkusí jen tak zahrát na svůj nástroj, abychom zjistili, jaké zvuky vydává.
- Následují vedené hry s bubínkem:
 - Ozvěny: děti opakuji rytmus podle vyučující, nebo podle vybraného dítěte.
 - Přidávání a odebrání po kruhu – první dítě v kruhu začne hrát, po něm se přidá druhé vedle něj ... a takto po kruhu postupují, dokud nehrají všichni. Stejným způsobem i přestávají.
 - Hraní potichu/nahlas podle ukazování ruky (ruka nízko = potichu, ruha vysoko = nahlas).
 - Dirigent – rozdělíme děti na polovinu a gesty ukazujeme, která skupina hraje/nehraje (mohou hrát i obě nebo naopak žádná).

PÍSEŇ S KLAVÍRNÍM DOPROVODEM

- Vyučující začne hrát na klavír melodii písničky *Listopad* a zazpívá první sloku. Nevadí, pokud ji děti třeba neznají, rychle se ji naučí během činnosti opakováním.
- Dále vyučující zpívá: „*Listí padá z ...*“ a doplňuje listnaté stromy, ze kterých listí padá (např. z dubu / z buku / z javoru / z břízy / z lípy / z jabloně ... atd.).
- Pracujeme formou ozvěny, děti opakují, co slyší.
- Zpíváme na 5. a 3. stupni (553353).
- Následuje znovu zpěv první sloky písně s doprovodem klavíru.
- Poté přidáváme i věci, ze kterých listy nepadají (např. lednice / ponožky / okno ... atd.).
- Na dětech je, aby rozeznaly, odkud listy padají, a odkud ne. Pokud padají, opakují zpěvem, pokud nepadají, přiložíme prst před pusu a intonaci opakujeme pomocí brumenda.
- Takto činnost pokračuje a vyhodnocování možností se střídá se zpěvem.

ŘÍKANKA

- Vyučující dětem připomene říkanku a poté si ji řekneme znovu všichni společně.
- Dále ji zkusíme deklamovat v různých emocích (např. smutně, radostně, našťavaně, ospale...).
- Poté ji zkusíme říct v rozdílných tempech (pomalu, rychle).
- Následně zařadíme i přednes „*Řeknu to jako ...*“ (např. stará osoba, reportér v televizních novinách ... apod.).

RYTMICKÝ DIKTÁT

- Posadíme se společně do kruhu.
- S dětmi pracujeme se třemi obrázky (liška, dub a píšťalka) a s říkadlem.
- Postupně dětem odkrýváme kartičky s obrázky a v rytmu říkáme jejich názvy: liška / dub / píšťalka.
- Následně ke slovům přidáváme i hru na tělo: liška = tleskání, dub = dupnutí, píšťalka = pleskání o stehna.
- Mezi jednotlivě odkrývané obrázky vložíme rytmickou deklamaci říkadla.
- Nakonec, když děti znají všechna slova, i s přidanou hrou na tělo je různě střídáme s deklamovaným textem.

Sedí liška pod dubem

lidová

úpr. Aneta Baracová, Rozálie Nováková

Se - dí liš - ka pod du - bem, má pís - ťal - ku a bu - ben.

dub dub dub dub

liš - ka liš - ka liš - ka liš - ka

pís - ťal - ka pís - ťal - ka pís - ťal - ka pís - ťal - ka

Na pís - ťal - ku pís - ká, a na bu - ben třís - ká.

dub dub dub dub

liš - ka liš - ka liš - ka liš - ka

pís - ťal - ka pís - ťal - ka pís - ťal - ka pís - ťal - ka

VÝTVARNÁ TVORBA Z PŘÍRODNÍHO MATERIÁLU:

- Děti se rozdělí do skupinek cca po 4–5 dětech.
- Vyučující dá k dispozici dubové listy a žaludy, ze kterých na podlaze vytvoří cokoliv, co zaznělo v říkadlu (např. dub, lišku, nějaký hudební nástroj atd.).

ZÁVĚREČNÁ REFLEXE

- Naposledy se s dětmi posadíme do kruhu.

- Společně si shrneme prožitou lekci.
- Vyučující se ptá, co si děti pamatují za činnosti, a na jejich dojmy z hodiny.
- Zda a nakolik se to dětem líbilo, vyhodnotíme formou „teploměru“. Všichni si zavřou oči a každý sám si svůj dojem vyjádří zvednutím ruky s tím, že ruka nahoru = líbilo se a ruka dole = nelíbilo se. Poté děti oči otevřou a mohou se ještě slovně vyjádřit, pokud chtějí.

USPÁVÁNÍ MEDVÍDKA

Tereza Šuldová a Eliška Dittrichová

Námět: *Medvěd nechce jít spát*

Obrázek 10

Z průběhu lekce

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce vychází z podzimního příběhu inspirovaného knihou *Medvěd nechce jít spát*. Děti se seznamují s tématem zimního spánku zvířat a prožívají ho prostřednictvím pantomimy, hudby, pohybu a dramatické hry. Lekce začíná krátkým úryvkem z knihy, kde se děti seznámí s medvědem, který nechce jít spát. Medvěd by raději celou zimu prožil „zimními radovánkami“.

Na úryvek navazuje narativní pantomima, kde děti medvědovi předvedou, co rády dělají v zimě. Medvěd všechny děti pozoruje a doptává se, co konkrétní činnost znamenají, jelikož je nezná a nikdy neviděl. Děti se poté stanou medvědem, kdy se vžívají do jeho pocitů a emocí. Z toho děti vyvozují, proč medvěd nechce jít spát.

Poté děti v roli medvěda sbírají zásoby a připravují se na zimu dle tempa hudby. Lekce pokračuje rytmickými a pěveckými činnostmi. Děti následně přidávají rytmický doprovod písně hrou na tělo. Doprovod tvoří rytmická ostinata. Poté děti dramatizují text písně jednoduchými pohybovými obrazy. V další části děti symbolicky přikrývají spícího medvídko listím, které fouknou na jeho pelíšek.

Lekce je zakončená poslechovou improvizací, kde děti reagují na změny klavírního doprovodu a pohybem vyjadřují usínání či probouzení medvěda. Na závěr probíhá reflexe s použitím smajlíků, ve které děti reflektují své pocity, myšlenky a dovednosti vycházející z lekce.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti prostřednictvím příběhu o medvědovi, který se připravuje na zimní spánek, rozvíjejí schopnost vyjadřovat emoce a nálady pomocí dramatického vyjádření. V narativní pantomimě předvádí své vlastní prožívání a učí se přenést ho do role medvěda. Děti také vydrží v jednoduché roli po určitou dobu. Během dramatických aktivit, které jsou spojené s pohybem, si děti posilují uvědomění vlastního těla.

Hudební a rytmické činnosti rozvíjejí rytmické cítění, tonální cítění a vnímání změny tempa a dynamiky hudby. Rozvíjejí také schopnosti reagovat na hudební podněty dramatizací a pohybem. Děti hrají na tělo pomocí rytmických ostinát – využívají pulzace, první doby v taktu a vlastního rytmu písně. Děti též vnímají změnu hudby, na kterou reagují dramatickým vyjádřením (mimikou, držením těla, postojem...) a pohybem. Dramatické a improvizční prvky lekce podporují představivost, schopnost samostatně vyjádřit jednání a emoce postavy, „vžít“ se na chvíli do dané role. Děti vnímají emoce, myšlenky a pocity medvěda, do kterých se vcítí a dramatizují je.

Děti se také učí respektu k ostatním, posilují schopnost spolupráce, například při ukládání medvěda do pelíšku, kde společně vytváří peřinu z listů. Uvědomují si, že jsou součástí celku, kde všechny listy společně mají určitý význam.

Děti reflektují svoje prožitky pomocí reflexe – volby smajlíka. Učí se pojmenovat, jak se během lekce cítily, co je zaujalo, co je bavilo, či naopak co by vylepšily.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- vyjádří emoci pomocí pantomimy;
- po narativní pantomimě pojmenuje alespoň jednu vlastní činnost v zimním lese;
- se během činnosti pohybuje v prostoru tak, že nenaráží do ostatních;
- při reflexi zvolí jeden ze tří smajlíků vyjadřujících, jak se mu aktivita líbila;
- případně dotazů vysvětlí a argumentuje, proč daného smajlíka vybralo;
- při dramatizaci slovně nebo pohybem ukáže, jak se medvěd cítí;
- spolupracuje na společném úkolu (např. tvorba medvědího pelíšku);
- dokáže rozpoznat a slovně či pohybem projevit pocity, které zažívá medvěd – „negativní“ pocity.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje změnou pohybu na hudbu;
- udrží rytmická ostinata;
- se zapojí do pohybového / dramatického vyjádření písně;
- využije hru na tělo;
- přijme dramatickou roli a setrvává v ní po určitou dobu;
- dramaticky vyjádří emoce postavy;
- samo vymyslí a vykoná, co jeho postava dělá v zimě;
- neopakuje daný jev dle svých kamarádů;
- pohyby jasně předvede činnost medvěda (např. sbírání zásob, usínání).

Pomůcky: klavír, altová flétna, papírové listy stromů (v podzimní barvě) - lze i nasušené listy z přírody, kniha *Medvěd nechce jít spát*, tužka, plyšový medvěd, sklenice medu, oříšky, jablka nebo hrušky (či jiné ovoce, které jí medvěd)

Věková skupina: 3–6 let

EVOKACE

- Nejprve děti usadíme do kroužku na koberec. Pak dětem předčítáme první tři stránky příběhu z knihy. Při čtení ukazujeme dětem ilustrace z knihy.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Každé dítě si udělá svůj vlastní prostor ve třídě a představí si, že jsme v zimním lese.

1. fáze

- Dítě předvádí nonverbálně pantomimou činnost, kterou lze dělat v zimním zasněženém lese. Když se dítěte dotkneme tužkou (kouzelnou hůlkou), řekne nám, jakou aktivitu předvádí.
- Mezitím mezi dětmi bude „chodit“ plyšový medvěd, kterého jedna z vyučujících drží v rukou.
- Plyšový medvěd si „prohlíží“ děti.
- Medvěd na narativní pantomimu dětí přímo reaguje – může být udiven z aktivity, může se mu líbit, může si postesknout, že by chtěl zimu zažít také.

2. fáze

- Za pomoci dotyku tužky (kouzelné hůlky) proměníme postupně všechny děti v medvědy.
- Dětem dáváme pokyn, aby ztvárnili emoci, kterou medvěd cítil, když nemohl prožít zimní radovánky.

- Pokyn: „*Děti, teď si představte, že jste ten medvídek z pohádky. Celým tělem ukažte, jak se cítíte. Uděláte to bez mluvení.*“ Necháváme děti ztvárnit emoci. Když se jich dotkneme tužkou, řeknou nám svou emoci.

3. fáze

- „*Medvědi se připravují na zimní spánek tím, že si před spaním vytvoří tukové zásoby v bříšku. Proto se musí posilnit jídlem.*“
- Ve třídě je postavena sklenice medu, jablka s hruškami a ořechy. Tato tři „stanoviště“ s jídlem by měla být ve třídě od sebe v dostatečné vzdálenosti.
- Děti se nyní stále jako medvědi procházejí po třídě a symbolicky se najedí na každém ze stanovišť. Při této aktivitě hraje melodii altová flétna.
- Při hraní se mění tempo melodie. Začíná se klidným tempem, to se zpomaluje, pak se zrychluje. Poté opakujeme zrychlení a zpomalení a nakonec se vracíme do původního klidného tempa. Pohyb dětí směrem k zásobám se odvíjí dle tempa melodie.

RYTMICKÝ DOPROVOD PÍSNĚ HROU NA TĚLO

- „*Děti, zkusíme už medvěda uspat? Možná by mu mohla ke spaní pomoci písnička.*“
- Zahrajeme a zazpíváme píseň. U mladších dětí začneme nejprve samotnou hrou a zpěvem písně, až poté zapojíme děti do hry na tělo.
- Doprovod písně tvoří doprovod na první dobu taktu a vlastní rytmus písně.
- Píseň opakujeme a vždy přidáme určité rytmické ostinato hrou na tělo.
 - Začneme pulzací, na kterou pleskáme (pleskání = na stehna).
 - Na další opakování písně vydupáváme první dobu v taktu.
 - Na poslední opakování vytleskáváme vlastní rytmus písně (= tlesknutí na každou slabiku).

Spinkej, spinkej, medvídku

Eliška Dittrichová

1. V le - se fou - ká pa - dá sníh, kaž - dé zví - ře ví to z nich,
že už při - šla zi - ma zas, scho - va - jí se všich - ni včas.
Ref. Spin-kej, spin - kej med - víd - ku, v pe - líš - ku máš pos - tyl - ku.
Spin - kej, spin - kej za - jíc - ku, po - hla - dím tě na líč - ku.

2. Ježek píchá do listí, kožíšek si vyčistí.
Myška běží po poli, sbírá si tam zásoby.

POHYBOVÉ VYJÁDRĚNÍ PÍSNĚ A ZPĚV PÍSNĚ

- Vybídžeme děti, že mohou zpívat již s námi.
- Ke zpěvu písně přidáme dramatizaci děje písně pohybem.

V lese fouká, padá sníh, (celým tělem se kýváme jako les ve větru, poté předvádíme padající sníh a přejdeme do podřepu)

každé zvíře ví to z nich, (ukazujeme prstem kolem sebe)

že už přišel zimní čas, (rukama křížem se hladíme po pažích – předvádíme zimu)

schovají se všichni zas. (s výskokem přejdeme do dřepu a schováme hlavu)

Spinkej, spinkej, medvídku, (dáme ruce pod hlavu, předvádíme spánek)

v pelíšku máš postýlku. (předvádíme postel – obrys postele v představě)

Spinkej, spinkej, zajíčku, (dáme ruce pod hlavu, předvádíme spánek)

pohladím tě na líčku. (pohladíme kamaráda po tváři)

Ježek píchá do listí, (prsty pícháme)

pelíšek si vyčistí. (předvádíme čištění – dle fantazie dětí)

Myška běží po poli, (běžíme na místě)

sbírá si tam zásoby. (dělá, že jí)

PŘIKRYTÍ MEDVĚDA – FOUKÁNÍ LISTÍ

- Dětem je sděleno, že medvídek už opravdu usnul a je potřeba mu vytvořit měkký pelíšek.
- Řekneme dětem, že i na medvědy v přírodě napadá listí, které jim vytvoří příjemnou peřinku.
- Každému dítěti dáme list. Za klidné melodie hrané na klavír se děti postaví kolem medvěda a společně každé foukne svůj list tak, aby dopadl k medvědovi a vytvořil mu měkké lůžko.

POSLECH PÍSNĚ – REAKCE NA ZMĚNU V HUDBĚ IMPROVIZACÍ

- Poslechová činnost je založena na poslechu písně a spontánní reakci dětí na výrazovou změnu v hudbě.
- Na určité místo ve třídě dáme plyšáka medvěda. Namotivujeme děti na činnost tak, že jim řekneme, že medvěd půjde spát. Děti začarujeme a stanou se z nich také medvědi, kteří usínají.
- Hrajeme píseň na klavír, zpíváme. Plynule, jemně, abychom děti naladili na „usínání medvěda“.
- Dětem není předem sděleno, jaké změny se v hudbě objeví – je jim pouze řečeno, aby reagovaly podle toho, jak hudba zní: pokud je klidná, jemná a tišší, medvědi pomalu usínají; pokud se charakter hudby změní, reagují tak, jak se podle nich medvěd v takové situaci chová.
- V určité části písně se vyskytují hluboké akordy, které děti vybízejí ke změně reakce a jsou kontrastem k předešlé klidné melodii. Děti mohou reagovat různě, mohou se probudit, zabručet, nebo jinak improvizálně vyjádřit změnu v hudbě. U mladších dětí nebo v případě nejasností může druhý pedagog v roli medvěda ukázat svou vlastní reakci, která se stane pro děti modelem.
- Tato část v písni může být dle zájmů a potřeb dětí libovolně prodloužena, děti mohou být medvědem, který je vzhůru, déle, než je předepsáno v notovém zápisu.
- Bez předchozího upozornění plynule přecházíme zpět na klidnou část písně. Děti spontánně reagují na změnu hudby, jsou zpět usínajícím medvědem.

Usíná medvídek

Tereza Šuldová

1. U - sí - ná, u - sí - ná med - ví - dek,
je pl - ný nád - her - ných vzpo - mí - nek.
Kou - lo - vá - ní ne - za - ži - je, ce - lou zi - mu pro - spí,
ja - ro a - le má moc rád a tak si v kli - du po - spí.

2. Medvídku usínej hluboce,
prospí zimu i ty Vánoce.
Když budeš spát, probudíš se celý odpočatý,
lehni si a zahřej si svůj kožich chundelatý.

Textová rytmiizace ve 2. sloce:

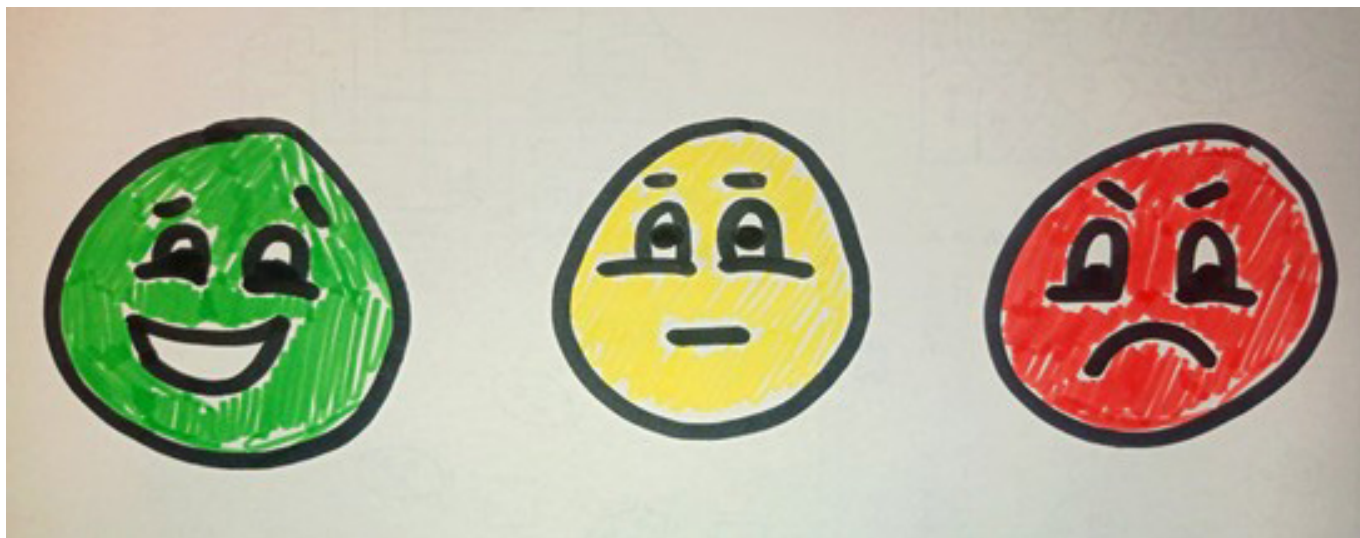
hlu - bo - ce,...

3. Už nám tu usnul náš medvídek,
má sny plné krásných vzpomínek.
Děkujem, že jste měďovi pomohli tu usnout,
necháme ho tiše spinkat a můžeme zhasnout.

Vá - no - ce.

REFLEXE

V prostoru na koberci rozestavíme tři smajlíky. Postupně se ptáme dětí na reflektivní otázky, na které děti reagují postavením se k jednomu ze smajlíků. Před každou sadou otázek (1., 2., 3.) se jednou větou zopakuje, jak ta aktivita konkrétně vypadala.

1. a) Jak dobře jsem zvládl/a pantomimu?
1. b) Jak jsem se cítil/a při pantomimě?

2. a) Jak dobře jsem zvládl/a hru na tělo?
2. b) Jak jsem se cítil/a při hře na tělo?

3. a) Jak dobře jsem zvládl/a reagovat na změny v hudbě?
3. b) Jak jsem se cítil/a při poslechu hudby?

Na závěr se ptáme dětí

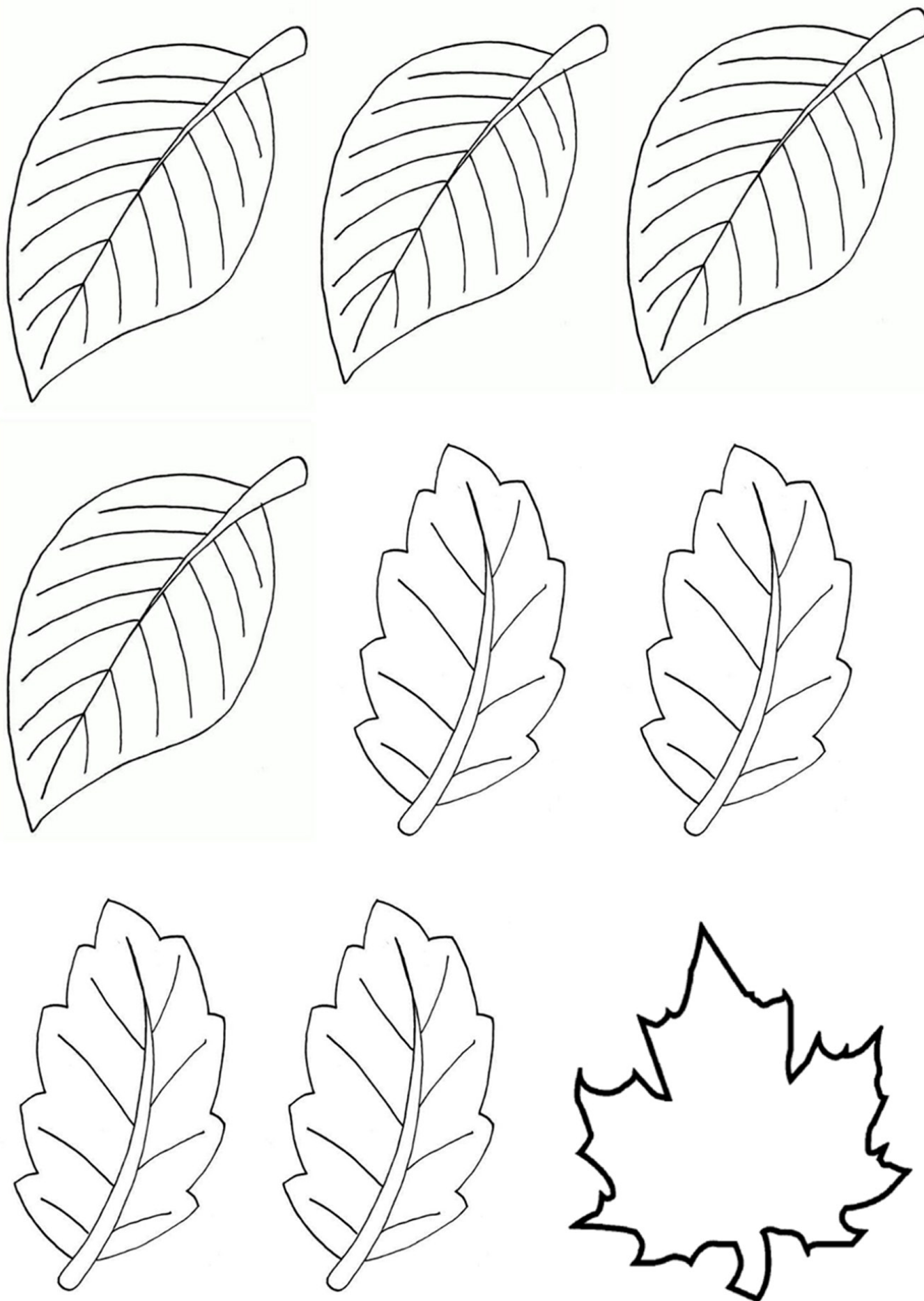
- „Co byste udělaly příště jinak, kdybyste byly paní učitelka a tuhle lekci dělaly znovu?“
- „Co vás v lekci zaujalo a bavilo?“

Použité zdroje

Bula, O. (2018) *Medvěd nechce jít spát*. Host.

Kmentová, M. (2024). *Hudební výchova v konceptu psychomotoriky a v rozvoji grafomotoriky*. Univerzita Karlova.

Šablona na výrobu listů

KOŤATA JDOU DO ŠKOLKY

Zuzana Kocourková a Gabriela Němečková

Námět: píseň *Šlapu si to do školky* (vlastní tvorba)

Obrázek 11

Koťata jdou do školky

SHRNUTÍ LEKCE

Lekce je zaměřena na podporu adaptace dětí v prvních týdnech docházky do mateřské školy prostřednictvím dramatických a hudebních činností. Úvodní setkání s plyšovým koťátkem vytváří bezpečnou atmosféru a přináší prostor pro zkoumání nového prostředí mateřské školy. Vstupujeme do jednoduché dramatické situace, ve které se děti prostřednictvím pantomimy a pohybu stávají malými koťátky. Reagují na rytmus bubínku i na zvukové signály dalších hudebních nástrojů. Lekce pracuje s hudbou, rytmem, tělesným vyjádřením a improvizací. Děti si postupně osvojují melodii písně *Šlapu si to do školky*, kterou propojujeme s jednoduchými pohybovými prvky – běh, skoky, zastavení, protažení. Pohybové reakce na zvukový podnět podporují pozornost, očekávání a schopnost reagovat ve správný okamžik. Objevují různé druhy pohybu a nový způsob komunikace beze slov. Děti prohlubují základní sociální a pohybové

dovednosti, spolupracují, reagují na pokyny, vyjadřují emoce neverbálně i slovně. Aktivita propojuje prvky dramatické výchovy (hra v roli, pantomima, improvizace, reflexe) s hudebně – pohybovými činnostmi (reakce na rytmus, seznámení s textem písně, zpěv, pohyb na hudbu). Lekce směřuje k posílení pocitu jistoty, sounáležitosti i radosti ze společné činnosti. Závěrečná reflexe poskytuje prostor pro sdílení prožitků, pro uklidnění a pro symbolické stočení se v pelíšku, které podporuje pocit bezpečí v novém prostředí.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Cílem je ulehčit adaptaci dětí v prvních dnech docházky do mateřské školy prostřednictvím dramatické a hudební činnosti. Konkrétně lekce cílí na posilování pocitu jistoty, sounáležitosti, radosti z pohybu a společného prožitku. Vstup do role koťátka podporuje dětskou představivost, hravost a bezprostřední emoční reakce. Děti se učí navazovat kontakt, společně si hrát, respektovat ostatní a sdílet prostor. Během hry v roli reagují na rytmus, tempo a zvuky hudebních nástrojů. Rozvíjejí představivost a schopnost přenést jednoduchou dramatickou situaci do vlastního pohybového vyjádření. Hudební činnost rozvíjí smysl pro rytmus a tempo, schopnost reagovat na změnu a zapojit se do společné činnosti. Děti zpívají jednoduchou píseň, nacházejí různé způsoby pohybu, zkoumají rozdíly mezi zvuky nástrojů, učí se zastavit, počkat nebo změnit pohyb podle signálu. Dramatické prvky lekce rozvíjejí tvořivost, emoční vyjadřování, schopnost reagovat na druhého i na změnu situace. Děti pantomimicky vyjadřují různé činnosti koťátka, zkouší více způsobů, jak lze pohyb a výraz provést, přirozeně pracují s chybou i experimentováním. Děti poznávají denní režim prostřednictvím hry. Závěrečná část je věnována zklidnění a reflexi, která pomáhá dětem zpracovat zážitky a upevnit pozitivní vztah k prostředí mateřské školy.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje při hře, respektuje jednoduchá pravidla (zastavení na signál, střídání, hra v roli);
- navazuje kontakt s ostatními dětmi i učitelkou;
- odpovídá na otázky, sdílí své nápady – navrhuje, co koťátko dělá, jak se cítí;
- vyjadřuje emoce (radost, zvědavost, překvapení, nadšení);
- zapojuje se do reflexe – popíše, co ho bavilo;
- učí se přijímat odlišnost – každé koťátko může dělat věci jinak, ale všechny patří do skupiny;
- naslouchá ostatním v kruhu a čeká na svůj čas k vyjádření;
- používá jednoduchá slova, gesta nebo mimiku ke sdílení myšlenek;
- odpovídá na otázky učitelky;
- dokáže krátce popsat, co samo dělalo jako koťátko během reflexe.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na zvukový signál (bubínek / triangel / dřívka) správným pohybem;

- rozlišuje změny v hudbě a tempu, přizpůsobuje jim svůj pohyb;
- zpívá text / části textu písně *Šlapu si to do školky*;
- pantomimicky vyjadřuje různé situace a činnosti koťátka (protahování, mytí, lovení, schovávání, radost, hledání zvuků);
- vstupuje do jednoduché role koťátka;
- napodobuje pohybový vzor;
- soustředěně poslouchá rytmus nástroje, vnímá moment pro změnu pohybu;
- dokáže se postupně zklidnit a přejít do relaxace;
- pohybuje se v prostoru dle své fantazie i podle improvizace vyučující/ho;
- zkouší různé druhy pohybu – běh, skoky, protahování, chůzi po špičkách, po patách, pomalou / rychlou chůzi;
- koordinuje pohyb s rytmem bubínku;
- napodobuje gesta a mimiku;
- reaguje na signál zastavení a dokáže udržet tělo v klidu;
- přirozeně experimentuje s vlastními pohyby v bezpečném prostředí.

Pomůcky: plyšové kotě – maskot třídy, bubínek, triangel, ozvučná dřívka

Věková skupina: 3–4 roky

ÚVODNÍ AKTIVITA

- Sedíme v kruhu na koberci, posíláme si plyšové kotě.
- Děti si kotě prohlízejí, kdo chce, může ho pohladit, pozdravit, představit se mu.
- Vyučující posílá plyšové kotě po kruhu a říká:
„Toto je koťátko, které v naší třídě Koťátek bydlí. Každý den je tu pro vás, můžete si ho pohladit a hrát si s ním. Dnes nás chce pozvat, abychom si společně zahráli, jak to u nás ve školce chodí. Co všechno asi dělají malá koťátka, když přijdou do školky?“
- Děti odpovídají a posílají si plyšové kotě po kruhu.

POHYBOVÉ A SITUACÍ UČENÍ

- Vyučující hraje na bubínek rytmus písničky *Šlapu si to do školky*.
- Děti se pohybují za doprovodu druhé vyučující dle své fantazie / dle improvizace druhé vyučující.
- Když rytmus ztichne, dáváme pokyny, které děti pantomimicky ztvárňují:
 - Koťátka si protahují tělíčko po spinkání.
 - Koťátka si myjí tlapky a čumáček.

- Koťátka pijí mlíčko z mističky.
- Koťátka si hrají s klubíčkem.
- Koťátka se očichávají.
- Koťátka loví motýlky.
- Koťátka se schovávají do pelíšku.
- Koťátka naslouchají, odkud se ozývá mňoukání.
- Koťátka lákají kamarády ke hře.
- Koťátka tančí radostí, že jsou spolu.

POHYBOVÁ REAKCE NA ZVUKOVÝ PODNĚT

- Navážeme na předchozí činnost.
- Vyučující říká: *„Koťátka si hrála a běhala, teď budou poslouchat, jaké zvuky se ve školce ozývají. Poznaj, co slyší?“*
 - „Když zahraje bubínek – koťátka běží.“
 - „Když zahraje triangel – koťátka se zastaví a naslouchají.“
 - „Když hrají dřívka – koťátka si spolu hrají.“
- Postupně několikrát vystřídáme hru na všechny tři hudební nástroje a společně s dětmi předvádíme pohyby koťátek.
- Když hudební doprovod utichne, vrátíme se do kruhu na koberec.

DRAMATIZACE PÍSNĚ

- Držíme plyšové kotě a říkáme dětem: *„Koťátko nám chce ukázat, jak se každé ráno těší do školky. Zazpíváme si s ním písničku, kterou si zpívá cestou, a zahrajeme si na koťátka.“*
- Nejprve odrecitujeme slova písničky, zatímco motivujeme děti k napodobení textu pohybem.
- Začneme zpívat za doprovodu bubínku a mezi slokami měníme pokyny pro pohyb:
 - „*Ted' koťátka běží!*“
 - „*Běžím si to do školky, mezi kluky...*“
 - „*Ted' skáčou... jdou po špičkách... po patách... pozpátku!*“
- Pro ukončení aktivity se vrátíme do kruhu na koberec.

Šlapu si to do školky

Zuzana Kocourková, Gabriela Němečková

úpr. Jiřina Jiříčková

Šla - pu si to do škol - ky, me - zi klu - ky a hol - ky,
tam se na mě všich - ni tě - ší, tam mám svo - je bač - kor - ky.

REFLEXE A ZKLIDNĚNÍ

- Sedíme v kruhu, koťátko sedí uprostřed.
- Vyučující říká: „*Koťátko je moc rádo, že jsme si dnes společně užili ráno. Co všechno jsme dnes jako koťátka zvládla?*“
- Posíláme si kotě po kruhu, děti postupně odpovídají.
- Když se vyjádří všichni, kdo chtějí, popíšeme, jak by vypadal měkký pelíšek pro koťátko, a pomalu se stočíme do klubíčka jako koťátko v pelíšku, odpočíváme.
- Vzpomínáme na aktivity, které klidným hlasem za jemného doprovázejícího zvuku bubínku znovu připomínáme.

Použité zdroje

Valenta, J. (2013). *Dramatická výchova jako cesta poznání a tvořivosti*. Portál.

Valenta, J. (2008). *Metody a techniky dramatické výchovy*. Grada.

Machková, E. (2013). *Úvod do studia dramatické výchovy*. AMU.

HOUBY

Dana Rajková a Petra Raichlová

Námět: báseň *Stojí, stojí bedla*

Obrázek 12

Vzala by si ponožku ...

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce je inspirována tématem hub, které je typické pro podzimní období. Základem celé lekce je báseň o houbě, konkrétně o bedle. Na úvod využíváme pro naladění na dané téma metodu usuzování. Děti vytvářejí vlastní příběh na základě předložených rekvizit. Následně se děti „proměňují“ v bedly, aby se pro ně vstup do jiné role stal přirozenější. Pokračujeme narativní pantomimou, během níž děti navrhuji, co by taková bedla mohla prožívat nebo dělat.

Poté třídu rozdělíme na dvě skupiny. První skupina využívá nástroje Orffova instrumentáře k vytváření atmosféry větru, zatímco druhá skupina se pohybuje podle rytmu a dynamiky vznikající zvukové krajiny. Po této části děti sdílejí své pocity a dojmy z prožité atmosféry. Následuje rytmizace slov a veršů spolu s hrou na tělo. V závěru lekce si společně zopakujeme celou báseň a zazpíváme si ji u klavíru.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Prostřednictvím lekce děti rozvíjejí soustředění, schopnost naslouchat a vnímat slovo jako zdroj představ a zážitků. Báseň pomáhá dětem uvědomit si proměnlivost podzimního počasí a jeho typické znaky. Při aktivitách posilujeme spolupráci, pozornost a trpělivost. Hudební činnosti podporují rozvoj rytmu, dynamiky a tempa a vedou děti k tomu, aby reagovaly na hudbu pohybem v prostoru. Při zpěvu a rytmických hrách děti rozvíjejí své hlasové dovednosti a prožívají radost z toho, že tvoří hudbu společně.

Dramatické prvky podporují rozvoj fantazie, představivost a základní herecké dovednosti. Děti si zkoušejí jednoduché role, reagují na hudbu i děj příběhu a při improvizacích objevují možnosti vyjádření prostřednictvím těla, gest a pohybu.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- zkouší různé činnosti a rozvíjí svou fantazii;
- umí vyjádřit své myšlenky, pocity i názory;
- respektuje pravidla hraní a spolupráce;
- dokáže počkat;
- překonává obavy z nových situací;
- rozlišuje emoce, rozvíjí slovní zásobu, sluchové vnímání, rytmicizaci a koordinaci pohybu;
- vyjádří své myšlenky slovem i pohybem.

Hudebně-dramatické

Dítě

- si osvojuje techniku narativní pantomimy;
- využije pohyby a gesta k vyjádření se;
- vstupuje do role, orientuje se ve hře a prostoru
- opakuje slyšený rytmus;
- přizpůsobí pohyb těla tempu a dynamice hudební improvizace;
- aktivně používá Orffovy nástroje;
- aktivně recituje, zpívá.

Pomůcky: replika houby, ponožka, zvonek, štětec, Orffovy nástroje (rytmická vejce, rumba koule, činely), dešťová hůl, klavír, houbička, velký arch papíru, štětce, barvy, brčko

Věková skupina: 3–4 roky

ÚVODNÍ AKTIVITA

- Děti sedí v kruhu na koberci, vyučující před děti položí ponožku a obrázek houby.
- Necháme děti hádat, o čem si budeme povídat. „*Kde rostou houby? Kdy rostou houby?*“
- „*Podzim má své kouzlo. Listy mění barvu jako kouzelník, všude voní les a houby a vítr si pohrává s větvičkami, jako by si zpíval vlastní píseň, a s ní přichází celé kouzlo podzimu.*“ Děti vyzveme k vymyšlení příběhu o houbě a ponožce.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Děti sedí v kruhu na koberci.
- Vyučující recituje dětem níže uvedené dvojverší:
*Stojí, stojí bedla,
ráda by si sedla.
A vzala si pletení,
noha už jí dřevění.*
- „*Co znamená, že jí „noha dřevění“? A proč ji dřevění?*“
- „*Děti, zavřete oči a já vás teď proměním v bedly.*“ Děti může vyučující po tváři či na ruce pohladit např. štětečkem.
- „*Co bedly mohou dělat v lese?*“ Zahrajeme si narativní pantomimu, každý sám.
- Primárně dostávají děti prostor pro vymyšlení, případně vyučující moderuje.
- Cinknutí zvonku symbolizuje začátek a konec hry (např. děti se dívají na les kolem sebe, schovávají se před deštěm / sluncem, jdou na procházku, tančí, skáčou atd.).
- Opakujeme básničku.

HUDEBNÍ IMPROVIZACE NA ORFFOVY NÁSTROJE

- Děti se vrátí do kruhu na koberec.
- Recitujeme dětem pokračování básně:
*Vítr na ni fouká,
bedla smutně kouká.*
- Hledáme názvy pro různě silný vítr. „*Jak se jmenuje vítr, který fouká úplně jemně / který fouká trochu / který fouká hodně, takže je to už nepříjemné / a kdy není dobré ani chodit ven?*“ Děti odpovídají (vítr, větřík, vánek, vichřice, fičák, hurikán, orkán, náraz větru, bezvětří).
- Rozdělíme děti na dvě skupiny.
 - Skupina A bude hrát na Orffovy nástroje. Každé dítě dostane nástroj.
 - Vyučující řídí sílu větru. Děti hrají na nástroje a simulují intenzitu větru prostřednictvím dynamiky, nálady a tempa hudby:
 - shakery, rumba koule – jemné kroužení nebo třesení vytváří jemný vánek,

- dešťová hůl – pomalé naklánění imituje foukání,
- činely – působí jako silný poryv větru,
- ticho = bezvětrí.
- Skupina B jsou bedly, které se pohybují, tančí po třídě, mění pohyb podle druhu, síly větru.
- Skupiny se vymění.
- „*Jak jste se cítily, bedly, když na vás vítr foukal?*“
- Vyučující pošle po kruhu model houby. Každé dítě má možnost říct, jak se jako houba ve větru cítilo.
- Primárně necháme vymýšlet děti, jak se bedla cítí. Pokud neví, pomáhá vyučující (např. zmrzle, nejistě, rozkývaně, rozzlobeně, vesele, smutně a osaměle, statečně, odolně atd.).
- Opakujeme básničku společně. Jak to bylo dál?

PONOŽKA – RYTMIZACE

- S dětmi se zpět posadíme do kruhu.
- Recitujeme dětem pokračování básně:
*Vzala by si ponožku,
obula ji na nožku.*
- Co by si mohla bedla ještě obléknout? Vyučující poskytne příklad (např. triko). Vyzveme děti k vymýšlení.
- Rytmizujeme názvy oblečení: *tri-ko, bo-ty, šá-lu* atd. Tleskáme.
- Využíváme různé způsoby hry na tělo (dupeme, pleskáme o stehna apod.).
- Rytmizujeme celý verš po vzoru vyučující: *Vza-la by si* (tleskáme) *po-nož-ku* (dupeme).
- Opakujeme celou básničku společně. Měníme skupiny (děvčata, chlapci). Měníme tempa (rychle, pomalu).

ZÁVĚREČNÁ AKTIVITA

- Společně si zazpíváme písničku:

Stojí, stojí bedla

Miroslav Florian

Emil Hradecký

C Am Dm G C Am Dm G

Sto - jí, sto - jí be - dla, rá - da by si sed - la,

C Dm G C F C

a vza - la si ple - te - ní, no - ha jí už dře - vě - ní.

Na předcházející aktivity je možné navázat výtvarnou činností

- Na velký arch papíru namalujeme lesní pozadí.
- Klobouk bedly vytvoří děti otiskem houbičky, nohy otiskem prstu nebo tahem štětce. Vznikne tolik bedel, kolik dětí má zájem tvořit.
- Děti kapou barvu na papír a foukají brčkem, jako by vítr foukal na bedlu.

Použité zdroje

Coufalová, G., Medek, I., & Synek, J. (2013). *Hudební nástroje jinak*. Janáčkova akademie múzických umění v Brně.

Hradecký, E. (2018). *Zpěvníček pro nejmenší*. Blesk Market.

JEŘABINKA A JEŘÁBEK – NAROZENINOVÁ OSLAVA V LESE

Klára Benešová a Lucie Tomaidesová

Námět: kniha *Pohádky z lesa, co si stromy šeptají*

Obrázek 13

Na oslavě

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce vychází z příběhu o Jeřábkově a Jeřabině, kteří společně plánují narozeninovou oslavu. Děti se seznamují s úkoly sourozenců a v dramatických aktivitách si vyzkouší jejich plnění – prostřednictvím pantomimy, pohybových her i rytmičtých říkadel. V lekci se pracuje také s motivem lesa, ve kterém se oslava koná. Děti rozlišují jeho zvuky, vytvářejí společnou zvukomalbu a učí se jednoduché hudební motivy postav.

Děti se pohybem, hlasem i hrou na tělo postupně stávají různými postavami příběhu a reagují na hudební signály i jednoduché rytmičké motivy. Zkoumají rozdílné nálady příběhu, radost z příprav, očekávání oslavy, zklamání i objevení nové radosti při malé, komorní oslavě v lese.

Na závěr lekce děti pantomimicky ztvární různé aktivity, které mohli kamarádi v lese dělat, společně zpívají písničku, hrají rytmus na tělo a diskutují o tom, která oslava byla pro dvojčata skutečně důležitá. Lekce podporuje kreativitu, všímavost a schopnost spolupracovat ve skupině.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí schopnost soustředit se, naslouchat a vnímat příběh i hudební činnosti, učí se vyjadřovat náladu a emoce pohybem, hlasem i pantomimou, trénují spolupráci ve skupinové práci (vymýšlejí úkoly, tvoří zvuky lesa a společnou zvukomalbu), poznávají hudební rytmus prostřednictvím hry na tělo a krátkých motivů postav, učí se reagovat na hudební signály (zvonek, rytmus), rozvíjejí představivost hrou v jednoduché roli.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve skupině i dvojici;
- respektuje pravidla, střídá role a hudební signály;
- komunikuje své nápady a reaguje na otevřené otázky;
- formuluje vlastní názory (která oslava je lepší a proč) a snaží se pochopit podstatu (méně je někdy více“);
- vstupuje do jednoduché role (postava zvířátka nebo Jeřábka/Jeřabinky).

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje pohybem nebo zvukem na signál (zvoneček, rytmus);
- pantomimicky ztvární úkoly a postavy příběhu;
- rytmitizuje jednoduché motivy a říkanky;
- hraje hrou na tělo rytmické motivy postav;
- zapojuje se do zvukomalby lesa;
- rozlišuje různé zvuky a jejich zdroje;
- udrží tempo a rytmus jednoduchého popěvku.

Pomůcky: kartičky s obrázky (z druhé strany noty / říkadla), kniha s příběhem, papíry a fixy / pastelky, zvonek jako signál, jednoduché rytmické nástroje

Věková skupina: 4–6 let

ÚVODNÍ MOTIVACE

- Děti mají kartičky s obrázky.
- Společně obrázky rytmizujeme: ta–nec, ta–nec, ta–nec (tlesk–tlesk), zví–řá–tka (plesk–plesk–plesk), les (dup).
- Vyučující ve zvoleném metru řekne: „Po-zor, ři-ká-me...“ a přidáme slovo z obrázku, děti slovo zopakují a zahrají na tělo.

SKUPINOVÁ PRÁCE (PANTOMIMA / ŽIVÝ OBRAZ)

- „Pojďme ve skupinkách po čtyřech vymyslet, co všechno museli Jeřábek a Jeřabinka před narozeninami zařídit.“
- Skupiny vymyslí jeden nebo více úkolů.
- Ztvární je pantomimou nebo živým obrazem.
- Ostatní hádají.
- Skupiny svůj nápad zakreslí na velký společný papír.
- Společně porovnáme s reálným seznamem úkolů z příběhu:
 - Jeřábek a Jeřabinka:
 - plánovali oslavu
 - psali pozvánky
 - pekli dort a chystali dobroty
 - šli na procházku do lesa
 - čekali hosty

ROZLIŠOVÁNÍ ZVUKŮ LESA

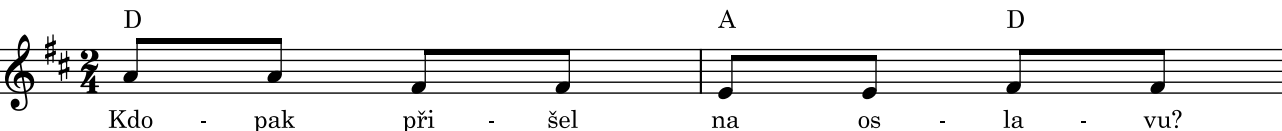
- Děti se rozdělí na dvě skupiny.
- Každá si domluví mezi sebou jednotlivé zvuky lesa (vítr, déšť, ptáčky...).
- Následuje společné vydávání zvuků na signál zvonečku.
- Druhá skupina rozlišuje a hádá jednotlivé zvuky.
- Skupiny se střídají v ukázkách.

HRA NA TĚLO – KDO PŘICHÁZÍ NA OSLAVU?

- Každé dítě dostane roli postavy z příběhu. Ke každé postavě patří krátký hudební motiv / hra na tělo:
 - Jeřabinka: plesk–tlesk–plesk – tlesk
 - Jeřábek: dup–dup–tlesk
 - Zajíček Hopík: (zajíček – skok–tlesk–skok, Hopík – skok–tlesk)
 - Veverka Zrzečka: ťuk–ťuk–tlesk, ťuk–ťuk–tlesk

- Cvrček Strunka: šustění + tlesk–tlesk
- Skupiny stojí / sedí naproti sobě.
- První skupina hromadně zazpívá: „*Kdopak přišel na oslavu?*“

Kdopak přišel na oslavu?

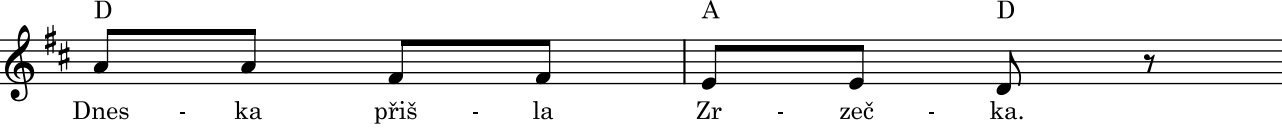
 D A D

 Kdo - pak při - šel na os - la - vu?

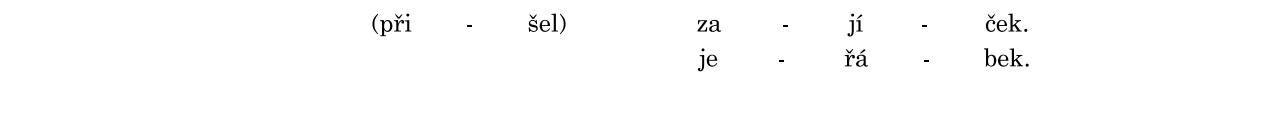
 D A D

 Dnes - ka přiš - la je - řa - bin - ka.

 D A D

 Dnes - ka přiš - la Zr - zeč - ka.

 D A D

 Dnes - ka přiš - la Zr - zeč - ka.

- Druhá skupina hromadně, včetně konkrétní postavy, a popořadě (postupně zleva doprava) odpovídá a ukazuje na danou postavu „*Dneska přišel/a ...*“ + rytmický motiv na jméno zvířátka.
- Střídáme se po každé postavě, dokud nezavoláme všechny postavy
 - 1. skupina zpívá: „*Kdopak přišel na oslavu?*“
 - 2. skupina (včetně konkrétní postavy) odpovídá: „*Dneska přišla Jeřabinka.*“ (Jeřabinka na své jméno udělá svůj rytmický pohyb -> plesk-tlesk-plesk-tlesk.)
 - Opět 1. skupina: „*Kdopak přišel na oslavu?*“
 - 2. skupina (včetně konkrétní postavy): „*Dneska přišla Zrzečka.*“ (Zrzečka na své jméno udělá svůj rytmický motiv -> ťuk-ťuk-tlesk.)
- Takto pokračujeme, dokud nezazpíváme všechna zvířátka, poté se mohou skupiny vyměnit.

ZVRAT V PŘÍBĚHU – ZKLAMÁNÍ A NOVÝ PLÁN

- Vyprávíme dětem: Přípravy se dvojčatům nepovedly – dort se spálil, výzdobu odnesl vítr, přišli jen čtyři kamarádi.
 - Jeřabinka je smutná.
 - Jeřábek navrhne oslavu v lese.

PROMLOUVÁNÍ ZA POSTAVU

- Děti dostávají možnost promluvit za dvojčata a jejich emoce za pomoci symbolického předmětu položeného na židli.
- Průběh:
 - Dáme dětem možnost promluvit za dvojčata.
 - „Můžete postupně přijít k židli a říci, jak si myslíte, že se mohla Jeřabinka a Jeřábek cítit.“

PANTOMIMA

- Děti se volně pohybují v prostoru.
- Na signál se zastaví a pantomimicky předvedou konkrétní činnost. Vyučující určí, jaká činnost mohla probíhat na oslavě:
 - Kamarádi běhají po lese.
 - Zpívají narozeninovou písničku.
 - Povídají si.
 - Hrají deskové hry.
 - Sbírají houby.
 - Skáčou přes potůčky.
 - Pozorují ptáčky.
 - Jedí dort.
- Děti poté vymyslí další vlastní nápady.

ZPĚV PÍSNĚ

- Zpíváme píseň (Narozeninová), v níž prostřídáme jména dětí. Hodí se použít ta jména, která se ve třídě objevují.
- Zapojíme hudební nástroje (např. dřívka, kdy děti budou hrát vždy na první dobu v taktu).

ZVUKOMALBA

- Vytvoříme společný kruh a posadíme se.
- Společně posloucháme nahrávku zvuků lesa: (vítr, praskání větví, šum listí, zpěv ptáků, kapání rosy, zvuky zvířat...).
- Děti jdou do středu kruhu, kde je připraven velký papír, a současně s poslechem nahrávky malují a vytvářejí společně zvukomalbu na základě svých pocitů, které při hudbě mají. Pokud je ve skupině velké množství dětí, je opět možné udělat dvě skupiny – tudíž by byly zvukomalby dvě.

HODNOCENÍ

- Vyučující řekne: „Kdo si myslí, že Jeřabinka a Jeřábek byli spokojenější s menší oslavou, sedne si k tabuli; kdo s velkou, sedne si k oknu.“

- S dětmi společně diskutujeme o příběhu.
- Poslání z příběhu: „*Méně někdy znamená více.*“
- Na závěr si pošleme po kroužku symbolický předmět a každý postupně sdělí, jaká oslava byla pro dvojčata lepší a proč.

Použité zdroje

Jakešová, L., & Medzvecová, D. (2022). *Pohádky z lesa – Co si stromy šeptají*. Bambook.

NEJDRAŽŠÍ KORÁLE

Kateřina Prudká a Kamila Srbová

Námět: příběh *Nejdražší korále* z knihy Ludmily Pelcové *Martin a ptáčky* (Bičanová & Dymáčková, 2014)

Obrázek 14

Rytmický diktát a navlékání společného náhrdelníku

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce vychází z tématu procházky podzimním lesem. Děti celou lekcí provede příběh o Martinovi a jeho babičce, jehož atmosféra jim umožní prožívat les pomocí zvuku, hudby a pohybu. V úvodním kruhu se děti zaposlouchají do zvukové ukázky podzimního lesa, která vytvoří vstupní naladění a otevře prostor k přemýšlení o tom, co se v přírodě na podzim děje. Následuje první krátký úryvek z příběhu *Nejdražší korále*. Rozhovor o ročním období a s ním spojených změnách v přírodě přirozeně přejde do společného zpěvu písně o podzimním načasování barev, který děti propojí s pohyby s barevnými šátky/pruhy krepového papíru symbolizujícími padající listy. Na píseň navazuje hra Na Zrcadlo, ve které děti ve dvojicích napodobují ladné pohyby svého partnera, stále jako listy ve větru. Po přečtení dalších úryvků děti v malých skupinách vytvoří živé obrazy představující možné dárky pro ptáčky na zimu, což vede k rozvoji tvořivosti a představivosti. V další části lekce se děti pomocí narativní pantomimy promění v postavy Martina a jeho babičky a reagují na různé situace, které na své procházce lesem zažívají. Skrze přečtení další části příběhu se děti seznámí se stromem, který se nazývá jeřáb a objeví, proč je jeho koruna tak červená. Naučí se říkanku a písničku o jeřabinách a společně z „jeřabin“ (červených plyšových kuliček) vytvoří náhrdelník pro ptáčky, stejně jako to v příběhu udělal Martin s babičkou. Písničku o jeřabinách si děti upevní rytmickým diktátem, propojeným se hrou na tělo. Na závěr lekce si děti poslechnou poslední část příběhu, ve které se dozví se, že právě jeřabiny jsou „nejdražšími korálkami na světě“ a proč tomu tak (podle příběhu) je. V aktivitě „vstup do role“ děti jako ptáčky vyjádří Martinovi a babičce poděkování.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Cílem lekce je prostřednictvím příběhu *Nejdražší korále* prožít podzimní atmosféru a porozumět proměnám, ke kterým v přírodě kolem nás na podzim dochází. Děti rozvíjejí schopnost naslouchat a vnímat zvuky

lesa, hudbu i slovo, zapojovat představivost a reagovat na příběh pohybem i dramatickou akcí. V hudebních činnostech posilují cit pro rytmus, učí se sladit svůj pohyb s hudbou, používat hlas a hru na tělo jako doprovod k jednoduchému popěvku. Dramatické aktivity vedou děti k tvořivosti, k přirozenému vyjadřování emocí a k porozumění jednání postav. Společné činnosti podporují spolupráci, komunikaci a sdílení nápadů v bezpečném prostředí. Lekce celkově rozvíjí vztah dětí k přírodě, jejich schopnost vnímat příběh a aktivně jej dotvářet prostřednictvím pohybu, rytmu a dramatické hry.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve dvojici i v malé skupině, domlouvá se s ostatními dětmi;
- respektuje pokyny a domluvená pravidla – při pohybu v prostoru, při rytmickém diktátu;
- reaguje na partnera, vystřídá roli vedoucího a napodobujícího;
- vstupuje do jednoduché role a reaguje v ní;
- vyjádří svůj názor a nápady – navrhne dárek pro ptáčky, popíše, co by mohly postavy při procházce lesem dělat;
- naslouchá a odpovídá na otázky k příběhu, sdílí své postřehy;
- zapojuje se do společné tvorby – navlékání jeřabin, rytmický diktát.

Hudebně-dramatické

Dítě

- udrží pozornost – soustředěně poslouchá zvukovou ukázkou a čtené úryvky příběhu;
- reaguje pohybem na hudbu i na slovní instrukce – při hře Na zrcadlo a živých obrazech;
- pantomimicky vyjadřuje postavy a situace z příběhu – v narativní pantomimě;
- opakuje a dodržuje slyšený rytmus – slovní deklamací i hrou na tělo u říkanky/písničky *Jeřabinové hody*;
- reaguje na signál a vstupuje ve správný moment do společné hry či zpěvu.

Pomůcky: příběh *Nejdražší korále*, šátky/pruhy krepového papíru v barvách podzimu (žlutá, červená, oranžová, hnědá), obrázek stromu jeřábu, zdroj zvuku (telefon, případně reproduktor), nahrávka, červené plyšové kuličky, "babiččina" taška, větší jehla, nit, obrázky na rytmický diktát (strom, ptáci, jeřabiny)

Věková skupina: 4-6 let

ÚVODNÍ KRUH – MOTIVACE ZVUKEM LESA

Zvuková ukáзка: Nahrávka zvuků podzimního lesa (vítr, šustění listí, ptáci, ...)

- Sedíme v kruhu, zavřeme oči a posloucháme.

- Vyučující pustí nahrávku lesa, která navodí atmosféru a připravuje děti na poslech příběhu.
- Po skončení ukázky se vyučující ptá dětí: *“Co všechno jste v nahrávce slyšely? Kde myslíte, že byla nahrávka pořízena?”* Děti, které budou chtít, odpovídají.
- Vyučující čte úryvek příběhu *Nejdražší korále: Slunce se příjemně usmívalo na okrášlené stromy, vítr třepotal vlákny babího léta a babička Martinovi slíbila procházku podzimní strání. Stromy shazovaly zlaté dukáty, a zatím to bylo březové listí, přebarvené podzimem na žluto.*

ZPĚV PÍSNĚ

- Vyučující se ptá dětí: *“V jakém ročním období se náš příběh odehrává? Co se děje na podzim v přírodě? Které barvy na podzim v přírodě převažují? ... Může se nám až zdát, že příroda s barvami na podzim čaruje.”*
- Vyučující vysype na zem barevné šátky/pruhy krepového papíru.
- Vyučující předzpívá dvoutaktí a děti zopakují.

Podzimní čarování

Božena Kreplová

Patrik Erlebach

Ča - ru - je, ča - ru - je, kres - lí a ma - lu - je.
 Co by - lo ze - le - né, na pod - zim ne - ní,
 pří - ro - da v ba - rev - nou ce - lá se změ - ní.

- Zopakujeme a následně zazpíváme s dětmi společně celou píseň.
 - Necháme děti si vybrat šátky/pruhy krepového papíru a zpěv doplníme pohybem.
 - “Představte si, že je z vás barevné listí, které padá ze stromů a pohupuje s vámi vítr.”
 - Různé možnosti pohybu:
 - Čaruje, čaruje, kreslí a maluje.* - houpání pravou rukou vpřed a vzad
 - Co bylo zelené na podzim není.* - houpání levou rukou vpřed a vzad
 - Příroda v barevnou celá se změní.* - houpání oběma rukama vpřed a vzad
- Čaruje, čaruje, kreslí a maluje.* - 2x kruh pravou rukou vpřed, 2x vzad

Co bylo zelené na podzim není. - 2x kruh levou rukou vpřed, 2x vzad
Příroda v barevnou celá se změní. - 2x kruh oběma rukama vpřed, 2x vzad

Čaruje, čaruje, kreslí a maluje. - vlnovka pravou rukou
Co bylo zelené na podzim není. - vlnovka levou rukou
Příroda v barevnou celá se změní. - vlnovka oběma rukama

HRA NA ZRCADLO

- Vytvoříme dvojice
- Necháme si šátky/pruhy krepového papíru, pokračujeme ve zpěvu písně.
- Stále si představujeme, že je z nás padající listí a jako listí ve větru se pohybujeme.
- Jeden list (dítě) dělá pohyby, druhý je napodobuje jako v zrcadle, poté se role vymění.

ŽIVÉ OBRAZY

„Budeme muset ptáčkům přichystat dárek k Vánocům. Zaslouží si to,“ řekla babička.
„Však se nám od jara něco nazpívali a obrali z ovocných stromů škodlivý hmyz.“
„Jaký dárek má babička na mysli?“ dumal Martin, když spolu šli nejprve zahradou a pak cestou mezi vysokými stromy.

- Vyučující se ptá dětí: “Co myslíte vy? O jakém dárku asi babička mluvila?”
- Vytvoříme malé skupinky (přibližně trojice).
- Děti samy vymýšlí, a ztvárňují technikou živého obrazu, jaký dárek by mohla babička s Martinem ptáčkům přichystat. Postupně si dvojice své nápady vzájemně předvedou, ostatní hádají.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Vyučující čte další úryvek.

Stoupali stále vzhůru, až tam, kde se vršky stromů dotýkaly oblohy. Byla vysoká, rozeběhnutá do neznáma, a pod ní létal drak. Mával na ně ocasem z papírových střepečků a kýval hlavou.
„Kdy už najdeme dárek pro ptáky?“ zeptal se netrpělivě Martin.
„Však se dočkáš, musíme jít ještě výš,“ povídala babička a stále stoupala strmou strání.“

- Vytvoříme dvojice (ideálně s někým, s kým jsme ještě nepracovali).
- Jedno dítě z dvojice se stává Martinem, druhé babičkou. Představujeme si, že
 - babička s Martinem stoupají strmou strání.
 - babička s Martinem šoupou nohama v popadaném podzimním listí.

- babička s Martinem pozorují nad nimi létajícího papírového draka.
- Martin pomáhá babičce překročit potok.
- Začíná foukat silný vítr, Martin se pevně drží babičky.
- babička s Martinem se zastavili na svačinu.
- Chodíme v prostoru a vyjadřujeme činnost a náladu, zadanou vyučující. Poté děti samy vymýšlí, co dalšího by mohli Martin s babičkou dělat na své cestě lesem.

ČTENÍ PŘÍBĚHU

- Vyučující čte další úryvek.

Martin šel za ní. Po chvíli se zarazil. Nedaleko odtud stál strom a tak se červenal, že se zdálo, jako by hořel.

Co je to za strom?“ chtěl vědět Martin. „Že tak... hoří?“

- Vyučující ukáže dětem fotku stromu jeřábu a ptá se dětí: “Martin uviděl na stráni tento strom. Poznáte ho? Proč je tak červený? Co na něm roste?”
- Vyučují čte další úryvek.

Babička se trochu vydýchala. Usmála se a odpověděla: „To je jeřáb. A červený je od jeřabin. Právě jeho rumělkové korálky uchystáme ptáčkům na zimu. Až budeme ještě blíž, uvidíš to, co zatím nevidíš.“

Martin se rozběhl do kopce. Sotva dýchal. Ale odměna za to stála. Mezi listy visely hrozny pěkně vybarvených korálků. Pod stromem se zardívaly jako jahody. Martin je nasbíral do babiččiny tašky a ty, co byly nízko na stromě, k nim ještě natrhal.

ŘÍKANKA

- Vyučující dětem představí následující říkanku:

*V lese stojí statný strom,
červené má plody.
Ptáčkům z nich uděláme
jeřabinové hody.*

- Společně se naučíme říkanku říkat (v rytmu písničky Jeřabinové hody)
- Vyučující obejde děti s “babiččinou” taškou, ze které si každé dítě může vzít jednu jeřabinu (červenou plyšovou kuličku).
- Říkanku doplníme pohyby:

V lese stojí statný strom, – přendávání jeřabiny klíšťkovým (pinzetovým) úchopem z ruky do ruky, v souladu s pulzací

červené má plody. – položení jeřabiny na dlaň

Ptáčkům z nich uděláme – převrácení spojených dlaní (jeřabina mezi nimi), v souladu s pulzací jeřabinové hody. – kutálení/válení jeřabiny mezi dlaněmi

ZPĚV POPĚVKU + VÝROBA NÁHRDELNÍKU

- Vyučující začne zpívat popěvek, jehož slova již známe. Děti se spontánně přidávají.
- Vyučující položí doprostřed kruhu jehlu s navlečenou (dostatečně dlouhou) nití. Vyzve děti, aby postupně chodily do středu kruhu a navlékaly své jeřabiny (děti primárně navlékají samostatně, vyučující případně nabízí pomoc). Ostatní pokračují ve zpěvu.
- Když jsou navlečeny všechny jeřabiny, vyučující vyvlékne jehlu a konce sváže tak, aby vznikl náhrdelník.
- Vyučující čte další úryvek.

Doma je babička navlékla na slabý provázek a byl z nich korálkový náhrdelník. Martin jej přivázal na keř bezu, a také na plot u jabloně.

Jeřabinové hody

Kamila Srbová

RYTMICKÝ DIKTÁT + HRA NA TĚLO

- Vyučující říká: “Pro koho jsme vyráběli ten náhrdelník?” - pro ptáčky (vyučující ukáže obrázek ptáček), “A z čeho jsme ho vyráběli?” - z jeřabin (vyučující ukáže obrázek jeřabin), “A kde jeřabiny rostou?” - na stromě (vyučující ukáže obrázek stromu)
- Obrázky znázorňují opěrná slova pro rytmický diktát:
 - ptá-ci = čtvrté noty (pulzace) – tlesk tlesk
 - je-řa-bi-ny = osminové noty – plesk plesk plesk plesk
 - strom = čtvrtá nota + čtvrtá pauza – dup (nic)
- Postavíme se tak, aby všichni viděli na obrázky.
- Vyučující začne rytmický diktát tleskáním a deklamací slova ptáci (pulzací). Děti se na principu ná-

podoby přidávají.

- Vyučující postupně obrázky (a s nimi spojenou hru na tělo) střídá.
- Střídáme “mezihry” se zpěvem s doprovodem ostinatního rytmu podpořeným konkrétním slovem (obrázkem) - vyučující vybere jeden obrázek, jehož rytmus hrajeme během zpěvu popěvku. (vhodné je začít pulzací).

ZÁVĚR – VSTUP DO ROLE (Ptačí poděkování)

- Vyučující čte další úryvek.

„Pamatuj si, Martine, že to jsou nejdražší korále na světě,“ povídal babička, když se na ně spolu dívali večer z okna.

Martin to zpočátku nepochopil. „Vždyť je máme zadarmo, babičko. Tak proč jsou nejdražší?“ namítl.

- Vyučující se ptá dětí: Proč jsou tedy jeřabinové korále nejdražší na světě? Proč je Martin přivázel ven na keř a na plot? (Vyučující může případně dětem napovědět textem říkanky/písničky.)
- Vyučující přečte poslední úryvek.

Babička se pousmála a pohládila Martina po ježatých vlasech.

Jenže tyhle korále nejsou pouze pro okrasu. Možná, že každý korálek zachrání v zimě před uhynutím jednoho ptáčka. Všechno, co kde je, zalehne zanedlouho bílý příkrov. A ptáci se budou ohlížet, co kde sezobnout. Uvidíš, co jich tu potom bude a jak si budou pochutnávat!“

Když to babička Martinovi vysvětlila, podíval se rychle ještě jednou k bezovému keři i k plotu, aby se nabažil jejich vzácné krásy. A za chvíli je ukrylo večerní stmívání. A v tom tichu se najednou z dálky ozvalo čirrp... čirrp... jako kdyby někdo něco šeptal...

- Vyučující řekne: “Možná to byli ptáčci, kteří chtěli Martinovi něco říct. Můžeme si představit, že teď jsme ti ptáčci my. Co by mohli ptáčci říct jako poděkování? Každý ptáček dostane slovo, jakmile bude mít náhrdelník kolem krku.”
- Vyučující si nasadí společně vyrobený náhrdelník na krk a dá dětem příklad - např. “Jé, děkuji Vám, rád si na jeřabinách pochutnám.”
- Posíláme náhrdelník po kruhu, kdo chce, nasadí si ho a poděkuje Martinovi s babičkou jako ptáček.

Použité zdroje

Bičanová, L., & Dymáčková, L. (2014). *Čítanka pro 2. ročník*. Nová škola.

Hudební ukázka

Wild Life In The Forest Sounds. (2021). *Forrest sound effect for editing free* [Video]. YouTube. https://youtu.be/VxrH8mUWyGc?si=XqeIVY7HXNX0K_tx

USPÁVÁNÍ PŘÍRODY, PRVNÍ SNÍH

Natalia Anna Andělová, Viktoria Eliášová

Námět: píseň *Huboval vrabčák* (lidová píseň)

Obrázek 15

Děti v závěru lekce tvoří koláže z nabídnutých materiálů

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně – dramatická lekce je inspirována atmosférou očekávání první sněhové nadílky. Děti si v lekci zvědomí to, jaké změny v přírodě nastávají v období pozdního podzimu, a to skrze setkání s malým vrabčákem, který si na zimu stěhuje. Nejprve pomocí zdánlivě nesouvisejících předmětů, polštáře a bílého šifonu, v dětech evokujeme spánek a bílou peřinu. Dále rozvineme otázku zimního spánku. Povíme si o zvířatech, která v zimě hibernují. Motiv zvířat si děti přenesou i do pantomimy v prostoru. Otázkou „*Jak přežívají zimu ptáci?*“ začneme děti postupně připravovat na hlavní téma, život vrabčáka v zimě. V této části zazní první dva takty melodie písně *Vrabčák v zimě*, doprovázené na flétnu. Dále se děti pohybují v prostoru a proměňují ve vrabčáka, reagují na různé situace, které ptáček prožívá. Následuje „ptačí honička“ a hra v roli, kdy děti vsedě na židli s bílou čepicí na hlavě vyjadřují, jak se vrabčák cítí.

Ve druhé části lekce se děti za doprovodu klavíru postupným opakováním učí text první sloky písně a doprovázejí ji jednoduchou taneční choreografií. Choreografii si zatančíme 3x. Z dlaní si vytvoříme dalekohled a s otázkou „*Co dělají stromy a květiny v zimě?*“ se jdeme podívat z okna, zda venku ještě nějakou rostlinu uvidíme (strom, květinu, bylinu ...). Když ji uvidíme, popíšeme, jak vypadá, a předvedeme ji svým tělem. Lekce vrcholí pohybem na melodii písně *Tiše padá sníh* (Kamil Běhounek / Jaroslav Moravec; v instrumentálním podání Marka Rejhona), kdy se děti pohybují po prostoru s vločkou na dlani a snaží se, aby jim nespadla, střídají ruce, pak ji vyhazují do vzduchu. Vyučující pohupují nad dětmi bílým šifonem a postupně je i s vločkami přikrývají jako sněhovou peřinou. V závěru lekce si každé dítě tvoří koláž z nastříhaných kusů sněhové krajiny i vloček a spolu s vlastní kresbou do této krajiny každý usazuje svého vrabčáka. Lekce končí krátkou reflexí a popisem vytvořených koláží.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí schopnost naslouchat a reagovat pohybem na mluvené slovo, hudbu i zvukový signál. Hudební činnosti rozvíjejí smysl pro rytmus, schopnosti sladit pohyb s hudbou. Při zpěvu písně *Huboval vrabčák* rozvíjejí své hlasové dovednosti. Prostřednictvím dramatické hry v roli zvířat mohou děti skrze vlastní tělo vyjadřovat pocity a nálady a také rozvíjet svou fantazii. Společnými činnostmi posilují schopnost spolupracovat a být empatické k sobě navzájem.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- respektuje názory druhých a domluvená pravidla – při práci v prostoru, střídání rolí a čekání na signál;
- dokáže být trpělivé během střídání ostatních dětí u jednotlivých činností;
- vstupuje do jednoduché role a reaguje v ní;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- vyjádří svůj názor a nápady – navrhne, co vrabčák dělá v zimě, a popíše vlastní „koláž“ pro vrabčáka.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na zvukový signál a vstupuje i vystupuje ve správný moment do/ze zpěvu, tance i dramatické hry;
- udrží pozornost – sleduje pokyny a signály;
- pantomimicky vyjadřuje postavy, činnosti a situace – v narativní pantomimě a v aktivitě „myšlenky postavy“;
- se pohybuje při poslechu nahrávky v rytmu, který slyší;
- reaguje pohybem a výrazem na hudební podněty;

- jednoduchou choreografií doprovodí píseň.

Pomůcky: malý polštář, bílý šifon, zvonek, flétna, klavír (není nutný), bubínek, obrázek vrabčáka A5, obrázky zvířat dle tématu, bílá čepice, vložky nastříhané z ubrousku a rozdělené na nejtenčí vrstvy; na závěrečné tvoření obrázky vrabčáka A8 dle počtu dětí, lepidla v tyčince, pastelky, nastříhané obrázky zimní krajiny, malé vložky vytvořené raznicí, světle a tmavě modré čtvrtky A4

Věková skupina: 3–6 let.

ÚVODNÍ KRUH

- Sedíme v kruhu.
- Představíme zvoneček. Ve chvíli, kdy zazní zvonek, děti zkamení a vyčkávají na pokyn.
- Vyučující ukazuje dětem polštář a smotanou hromadu bílého šifonu.
- Vyučující se ptá dětí: *„O čem by mohla být dnešní lekce, když vidíte tyto předměty?“*
- Děti společně zkouší uhodnout téma. Vyučující v případě potřeby napovídá, aby děti navedl/a, např. z bílého šifonu zkouší udělat sněhové koule a házet je po dětech.
- *„Na polštáři usínáme. Bílý šifon vypadá jako čerstvě napadlý sníh.“*

HRA „KTERÉ ZVÍŘE V ZIMĚ SPÍ?“

- Sedíme na zemi v kruhu kolem polštáře a hromady bílého šifonu.
- Povídáme si, co dělají zvířata v zimě a jestli děti znají ta, která v zimě spí.
- Vyučující ukazuje dětem obrázky zvířat. Když si děti myslí, že zvíře v zimě spí, zakryje si oči dlaněmi, když ne, nechá dlaně otevřené.

ZVÍŘECÍ PANTOMIMA

- Za znění bubínku se volně pohybujeme po prostoru, když bubínek utichne, každé dítě pantomimicky předvádí nějaké zvíře.
- Vyučující si postupně vybírá 2–3 děti, aby se všechny vystřídaly, a s ostatními dětmi zkouší hádat, které zvíře předvádí.

MOTIVACE MELODIÍ PÍSNĚ

- Sedíme na zemi v kruhu.
- Vyučující se ptá dětí: *„Co v zimě dělají ptáci?“*
- Vyučující hraje na flétnu dva takty písně Huboval vrabčák, pak klepe konečky prstů na bubínek. Věťami *„Jde k nám nějaký host“* a otázkami *„Jaký asi bude? Velký, nebo malý? Jaké má nožičky? Jak se pohybuje?“* přivádí děti k vrabčákovi.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Pohybujeme se po prostoru jako vrabčáci (můžeme létat, poskakovat ...).
- Vyučující zadává situace: *„Létá a pozoruje všechno kolem / je na zemi a snaží se vyzobat semínka z šišky / všimne si krmítka pro ptáčky a letí tam.“*
- Po několika proběhlých situacích jako poslední přichází pokyn: *„Zafouká silný vítr a vrabec se musí snést na zem.“*

PTAČÍ HONIČKA

- Vyučující se promění ve vítr a chytá vrabčáka, kterého vezme za ruku. Ten se s ním stane také větrem.
- Postupně se všichni vrabčáci promění ve vítr.
- Všichni se posadí do kruhu a vyučující naváže větou: *„Představte si, jaká musela být vrabčákovi zima, když ho vítr chytil.“*

MYŠLENKY POSTAVY

- Do prostoru umístíme židli a položíme na ni bílou čepici.
- Vyučující řekne instrukce: *„Jak se ten vrabčák cítí? Ten, kdo chce být vrabčákem, se posadí na židli. Když bude chtít, dá si na hlavu čepici a řekne, jak se teď cítí.“*

MOTIVACE RECITACÍ TEXTU PÍSNĚ

- *„Víte, jak můžeme jinak říct, že si někdo stěžuje?“* Vyučující nechává děti hádat.
- *„Slyšely jste někdy slovo hubovat?“*
- Vyučující dětem představí text písně recitací:
*Huboval vrabčák na zimu,
škoda, že nemám peřinu.
Studí mě nohy, zebe mě nos, (dotkneme se nohou, potom nosu)
protože skáču i v zimě bos.*
- *„Co byste mu doporučily?“*

RECITACE TEXTU PÍSNĚ „HUBOVAL VRABČÁK“

- Vyučující dětem představí text lidové písně.
*Huboval vrabčák na zimu,
škoda, že nemám peřinu.
Studí mě nohy, zebe mě nos,
protože skáču i v zimě bos.*
- Společně se naučíme text písně říkat a doprovázet následující choreografií:

Huboval vrabčák na zimu, (děláme ukazováčkem „tytyty“)
 škoda, že nemám peřinu. (překřížíme paže, dlaněmi si je zahříváme)
 Studí mě nohy, (třeme si dlaněmi stehna)
 zebe mě nos, (ukazováčkem si poklepeme na nos)
 protože skáču i v zimě bos. (4x vyskočím snožmo)

ZPĚV PÍSNĚ ZA DOPROVODU KLAVÍRU

- Společně za doprovodu klavíru zpíváme píseň, jejíž text již umíme.
- Vyučující předzpívá vždy dva takty a děti opakuji.
- Zpěv propojíme s naučenou choreografií.

Huboval vrabčák

lidová

DRAMATIZACE

- Vyučující se zeptá, jak je to s rostlinami. Následně navede děti, aby se podívaly z okna, pomocí dalekohledu vytvořeného z rukou, zda nějaké rostliny vidí a jak vypadají.
- Vyučující postupně předvádí strom s velkými větvemi a děti se k němu přidají. Podle toho, jak popisuje nejprve jemný vánek, pak větřík a silný vítr, děti v roli stromů postupně sklepávají listy.
- „A co květiny? Ty jsou také takhle velké a silné a opadá jim listí?“ Vyučující vyzve děti, aby se proměnily v malou rostlinku, která pomalu usychá, klesá k zemi, kde její kořeny zimují.
- Děti zaujmají nízkou polohu těla, pomalu „vadnou“ k zemi.

TANEC SE SNĚHOVOU VLOČKOU, USÍNÁNÍ POD SNĚHOVOU PEŘINOU

- „A teď už se postupně na krajinu začíná snášet sníh.“
- Za zvuku písně *Tiše padá sníh* vyučující vyzve děti, aby si vzaly vystřiženou vločku.
- Děti tančí s vločkou, nejprve se snaží udržet vločku na dlani, poté ji vyhodí do vzduchu a pak zas nechávají doletět k zemi.

- Hudbu ztišíme, vyučující vezme bílý šifon, nad tančícími dětmi jím pomalu pohupuje a postupně je nechává ulehnout pod bílou „peřinku“.
- Píseň utichá a děti pod bílou pokrývkou relaxují / usínají jako příroda v zimě.

TVOŘENÍ KOLÁŽE – ZIMNÍ KRAJINA

- Vyučující připraví nastříhané kousky obrázků zimní krajiny (sníh, led), malé vločky vytvořené raznicí, pastelky, lepidlo, nechá děti si vybrat podklad (světle modrou nebo tmavě modrou čtvrtku A4) a rozdá vytištěné vrabčáky.
- Děti si vezmou materiály a tvoří. Mohou si nalepit vločku, se kterou předtím tančily.

REFLEXE

- Vyučující svolá děti do kruhu a postupně si s dětmi povídá o tom, co vrabčák na obrázku dělá.

Hudební ukázka

Rejhon, M. (2019). *Bohemian Jazz Guitars Tribute* [Album]. HALDA.

BUDE ZIMA, BUDE MRÁZ

Barbora Šmejkalová, Karolína Tomášková

Námět: Píseň *Bude zima, bude mráz*

Obrázek 16

Bude zima, bude mráz

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce je vystavěna na zimním tématu a písni *Bude zima, bude mráz*. Ta se stává hlavním prostředkem společného prožívání dětí. Děti se v úvodním kruhu setkají s ukrytým ptáčkem a přírodninami, které postupně odkrývají. Společně tak vytvářejí atmosféru očekávání a objevování. Pocitový prožitek z dotyku ledu jim dá další indicii k odhalení tématu. Krátkým rozhovorem „O čem si myslíte, že dnes bude naše lekce?“ se otevírá cesta k zimnímu ději.

V pohybové části se děti volně pohybují prostorem za doprovodu písně. Učí se naslouchat a reagovat na zastavení hudby – nejprve „zmrznou“ jednotlivě, poté tvoří dvojice v podobě soch. Následuje rozvedení tématu písně: děti přemýšlejí, kam se ptáček může v zimě schovat, a pantomimicky ztvárňují různé možnosti

úkrytu. Učitel nejprve nabízí vlastní podněty, vzápětí děti přicházejí s vlastními nápady.

Poté následuje pěvecká hra, v níž děti stojí v kruhu zády k sobě a jedno dítě uprostřed odpovídá na otázku písni. Ostatní hádají, kdo zpívá, a střídají se v rolích. Další aktivita je zaměřena na práci s chybou — při zpěvu či hře na klavír děti signalizují zaznamenanou chybu zvednutím ruky. Učí se tak, že chyba je přirozenou a přínosnou součástí učení.

V dramatizaci se děti ujímají rolí ptáčků, stromů a sboru. Společně zpívají úvod písni a reagují na učitelem doplňované věty o tom, kam se ptáček schová. Ptáčci hledají úkryty mezi stromy či v hníždě a lekce tak získává pohybovou a dramatickou dynamiku, podporující představivost i spolupráci. Role se střídají, aby si všechny děti mohly vyzkoušet různé pozice.

Závěr lekce patří výtvarné reflexi. Na velký arch papíru děti společně zachycují své pocity z lekce — náladu zimy, atmosféru zpívání i vlastní prožitky. Výtvarná tvorba umožňuje zklidnění, společné sdílení a propojení tématu s osobním vnímáním. Celá lekce směřuje k prožití zimní atmosféry, ke spojení hudby, pohybu, dramatické akce a dětského prožívání v hravý, tvořivý celek.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Dítě rozvíjí koordinaci pohybů a orientaci v prostoru při pohybových hrách s hudbou. Je schopné reagovat na hudební podněty (zastavení hudby, změnu tempa, pauzu).

Učí se porozumět pravidlům komunikace – naslouchat, počkat na svůj prostor, reagovat vhodně. Rozvíjí schopnost soustředění během hry, poslechu písni a hudebních signálů. Posiluje sluchové rozlišování – hledá chyby v textu či melodii písni. Rozšiřuje představivost a fantazii v pantomimické a dramatizační části. Dítě je dále posilováno ve spolupráci při společných hrách, dramatizaci a tvorbě obrazu. Rozvíjí empatii při představování si rolí (ptáček hledající úkryt).

Lekce rozvíjí estetické prožívání dětí a jejich vyjadřování pomocí hudby, pohybu a výtvarných prostředků. Dítě v lekci pojmenuje a rozpozná vybrané znaky zimního období (chlad, led, zimní úkryty ptáků) na základě vlastního smyslového prožitku a společné hry.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- dokáže se projevit;
- dokáže spolupracovat ve skupině.
- přijímá roli v dramatické hře a střídá se s ostatními;
- dodržuje jednoduchá pravidla společné činnosti (např. čeká na svůj prostor, respektuje domluvené pokyny ve hře)

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na zvukový/hudební signál (zastaví pohyb při ukončení hudby);
- vnímá změny tempa a reaguje na ně pohybem;
- dokáže se ohleduplně a koordinovaně pohybovat po prostoru při společných pohybových hrách a dramatizaci;
- rozpozná chybu v textu či melodii písně a signalizuje ji (např. zvednutím ruky);
- vyjadřuje své prožitky zpěvem, pohybem, pantomimou i výtvarným zpracováním společného obrazu.

Pomůcky: miska s ledem nebo sněhem (evaluace zimy), přírodniny, deka, ptáček, hudební nahrávka, zvoňek, ozvučná dřívka, velký papír rozměru A2, vodové barvy, temperové barvy, fixy, kelímek, štětce

Věková skupina: 5–6 let

ÚVODNÍ AKTIVITA V KRUHU

- Uprostřed kruhu je připravený ubrus, pod kterým je schovaný ptáček a přírodniny (šiška, větev, mech apod.).
- Děti se střídají po kruhu a postupně odkrývají část ubrusu tak, aby část zbyla i na kamaráda, který je na řadě po něm. Společně odhalíme, co se pod ubrusem skrývalo. Vyučující se zeptá: „*Co to před námi je? Napadne vás, o čem bude dnešní lekce?*”
- Děti zavrou oči a vyučující je obejde s miskou s ledem/sněhem, děti do misky sáhnou a budou hádat, co se v misce nachází.
- Důležité pravidlo je, že děti nesmějí říct nahlas svou domněnku, aby i další dítě zažilo moment překvapení. Poté se děti znovu zeptáme: „*Napadne vás, o čem bude dnešní lekce?*” Společně dojdeme k závěru, že naším tématem je zima.

POHYBOVÁ AKTIVITA S PÍSNÍ

- Pustíme nahrávku písně *Bude zima, bude mráz*.
- Děti se volně pohybují po prostoru. Když se hudba zastaví, děti mají za úkol zastavit a „zmrznout”. Činnost dvakrát zopakujeme.
- Další úkol zní, že při zastavení písně vytvoříme kamennou sochu ve dvojici. Opět dvakrát zopakujeme.

TEMATICKÉ ROZVEDENÍ PÍSNĚ

- Nyní jsme si poslechli celou písničku.
- Zeptáme se: „*O čem píseň byla? Kam se ptáček schovával? Napadá vás nějaké další místo, kam by*

se mohl schovat?“ A pokračujeme: „Představte si, že jste ptáčkem, který si hledá vhodné místo na zimu.“

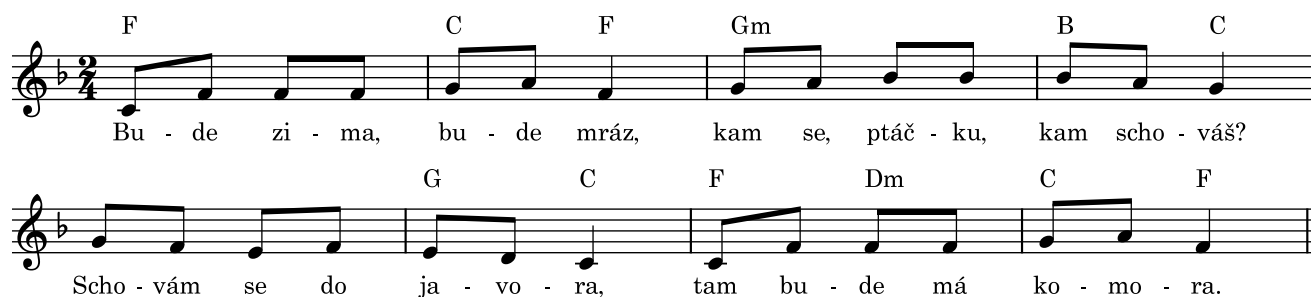
- Dvě zadání vymyslí vyučující a děti pantomimou předvádějí hledání místa. Ptáček se schová do krmítka, pod listí apod. Následně děti vymýšlejí další možnosti samy.

PĚVECKÁ HRA

- Děti stojí v kruhu zády k sobě, jedno dítě ze skupiny se postaví do středu kruhu. Všichni mají zavřené oči.
- Společně zpíváme „Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš?“
- Dítě, které je ve středu, odpoví mluvou: „Schovám já se do ... tam já zimu přebudu.“ Dítě si místo vymyslí.
- Vyučující obchází kruh a pohladí dítě, které bude hádat, čí hlas slyšelo. Když uhodne, jde do středu kruhu.

Bude zima, bude mráz

lidová

REAKCE NA CHYBU

- Všechny děti stojí v kruhu zády k sobě, jednu ruku mají předpaženou a oči zavřené.
- Píseň Bude zima, bude mráz hraje vyučující na klavír a zpívá. Když zazní v písni chyba, děti zvednou ruku nahoru. Chyby objevují děti nejprve pouze v textu, následně je vyučující zahraje i v melodii.

DRAMATIZACE

- Mezi děti se rozdělí role ptáčků (dvě až tři děti), stromů a sboru.
- Ptáčci „poletují“ v prostoru.
- Stromy stojí rozmístěny v prostoru.
- Sbor – zpěváci stojí na vymezeném místě.
- Společně zpíváme: „Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku kam schováš?“ Dále pokračuje pouze vyučující: „Schovám já se ..., tam já zimu přebudu.“

- Vyučující doplňuje například následující slova: do stromu, mezi stromy, za stromy, do hnízda. Děti mají za úkol danou skrýš najít a ukrýt se tam.
- Opakujeme dvakrát, následně se děti vymění v rolích.

ZÁVĚREČNÁ AKTIVITA

- Fixy, k dispozici velký arch papíru (A2) a další výtvarné pomůcky (vodové barvy, štětce, pastelky atd.).
- Vyučující řekne: *„Celou lekci jsme se věnovali písni Bude zima, bude mráz. Nyní se pokuste společně vyjádřit za pomoci výtvarných pomůcek, jak jste se během lekce cítili, jakou náladu ve vás lekce vyvolala, jak vás bavila ...”*

Hudební ukázka:

Pavlica, J. (2005). *Hrajeme si u maminky* [Album]. Vyšehrad.

PTÁČEK V ZIMĚ

Eliška Bartáková a Anna Vlášková

Námět: Ilustrace od Josefa Lady *Ledňáček*

Obrázek 17

Stavění sněhuláka

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce je zaměřena na zimní období, v němž hraje velkou roli ptáček bydlící v dutině javora. Úvodní kruh začíná povídáním o zimním obrázku s ptáčkem od Josefa Lady, při němž si děti společně prohlížejí a pojmenovávají, co vše se na obrázku nachází. Následuje pohybová hra s reakcí na signál, ve které děti létají jako ptáček. Ten se občas zastaví a zahřeje si část těla. Poté probíhá rytmiická deklamace písně, v níž se mění projev textu podle zvířat, jež se ptáčka ptají, kde přezimuje, a to podle lidové písně *Bude zima, bude mráz*. Když ptáček všem zvířátkům odpověděl, letěl se podívat, co se děje po okolí. V další části je pantomimická improvizace, při níž si děti zkoušejí, co vše lze dělat v zimě na sněhu. Jako poslední aktivitu na sněhu děti postavily sněhuláka, kterého si pomocí bílých koulí postavíme i ve třídě. Před zpíváním proběhne dechové cvičení, při němž si děti položí na břicho peříčko a snaží se pomocí dechu ptáčka uspat. V poslední části si s hrou na tělo zazpíváme píseň *Bude zima, bude mráz*, jejíž slova již známe. Lekce končí krátkou reflexí, kdy nám děti pomocí peříčka řeknou, co se jim dnes nejvíce líbilo.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti prostřednictvím zimní ilustrace Josefa Lady rozvíjejí cit pro detail, učí se popisovat pozorované jevy a aktivně pojmenovávat prvky zimní krajiny. Při pohybové hře a improvizaci si děti uvědomují své tělo, učí se reagovat na zvukový podnět a pohybovat se bezpečně mezi ostatními. Napodobováním ptáčka a činností dětí na sněhu rozvíjejí tvořivost, fantazii a schopnost měnit pohyb dle situace. Hudební činnosti posilují cit pro rytmus, dynamiku a hlasový projev. Děti pracují s textem lidové písně, střídají různé způsoby rytmické deklamace a hledají pro ni vhodný výraz. Prostřednictvím hry na tělo se učí reagovat na pravidelný rytmus a společně udržet tempo. Dechové cvičení s pírkem rozvíjí vědomé dýchání, schopnost zklidnění a koncentrace před zpěvem. Děti se učí ovládat výdech tak, aby se pírkem jemně pohybovalo, čímž posilují základní dechové návyky potřebné pro zpěv. Při společném stavění sněhuláka a v závěrečné reflexi děti procvičují spolupráci, čekání na svůj čas a ohleduplnost vůči ostatním. Sdílením prožitků a vyjadřováním oblíbených částí lekce se učí reflektovat vlastní zkušenost i naslouchat druhým.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky;
- přemýšlí samostatně a hledá různé způsoby řešení v roli – jak znázornit danou činnost;
- respektuje názory druhých a domluvená pravidla – při práci v prostoru, střídání rolí a čekání na signál;
- vstupuje do jednoduché role a reaguje v ní.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na zvukový signál při hře;
- pantomimicky vyjadřuje postavy a jejich činnosti – v narativní pantomimě;
- přednáší krátký text s různými zvukovými motivy;
- vydrží v klidu dýchat s pírkem na břicho;
- vstupuje do zpěvu s hrou na tělo.

Pomůcky: obrázek ledňáčka, triangel, píseň Bude zima, bude mráz, zvukové ukázky, zvonkohra, obruče, bílé kuličky, peříčka

Věková skupina: 3–4 roky

ÚVODNÍ KRUH – POVÍDÁNÍ O ILUSTRACI

- Sedíme v kruhu a uvnitř jsou položeny tři stejné ilustrace tak, aby na ně všechny děti viděly.

- Vyučující se ptá dětí: „Co vidíte na obrázku?“ Kdo z dětí chce, odpovídá.
- Vyučující řekne úryvek písně a ptá se dětí: „Bude zima, bude mráz, kampak se ptáčku, kam schováš? Kam by se mohl schovat?“

POHYBOVÁ HRA S REAKCÍ NA ZVUK – PROCHLADLÝ PTÁČEK

- Děti běhají po prostoru.
- Vyučující řekne: „Ptáčkovi je zima na hlavu / křídla / nohy / břicho“ a cinkne na triangu. Děti se zastaví a začnou si dané místo hladit, aby se zahřály.
- Vyučující po chvíli cinkne znovu a děti pokračují v „letu“.

RYTMICKÁ DEKLAMACE PÍSNĚ

- Sedíme v kruhu.
- Vyučující dětem převypráví text písně: „Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš? Schovám se do javora, tam bude má komora.“
- Vyučující řekne dětem, kdo přišel za ptáčkem: malý ptáček, medvěd, had ...
- Společně recitujeme otázku různými způsoby podle daného zvířete.
- Při odpovědi dáme ruce do zobáčku, se kterým klapeme pod bradu a společně recitujeme.
- Vyučující se ptá dětí: „Kdo by se ještě mohl přijít zeptat?“

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Vyučující řekne: „Ptáček se letěl podívat po okolí a viděl spoustu dětí, jak si hrají na sněhu.“
- „Když zaslechnete zvuk zvonkohry (vyučující hraje tón g), zkuste předvést, co ptáček mohl vidět.“
 - Děti jedou na saních.
 - Děti bruslí na rybníce.

- Děti přeskakují kusy zmrzlého ledu.
- Děti se zahřívají, protože jim je zima.
- Děti dělají andělíčky ve sněhu.
- Děti lyžují na sněhu.

STAVĚNÍ SNĚHULÁKA – HUDEBNÍ NAHRÁVKA

- Uprostřed kruhu máme položené tři obruče.
- Vyučující řekne: *„Děti stavěly i sněhuláky a toho největšího postavily před javorem ptáčka, který se na něj každé ráno díval a byl rád, že ho tam má.“*
- Pustíme hudební ukázkou od 1:03 minuty.
- Postupně dáme dětem do rukou „sněhovou kouli“, kdo ji dostane, položí ji do jedné z obručí pro tvorbu společného sněhuláka.

DECHOVÉ CVIČENÍ – USPÁNÍ PTÁČKA

- Každé dítě ležící na zádech dostane modré pírkó, představující ptáčka sledujícího sněhuláka.
- *„Pohoupeme ptáčka na bříšku.“*
- Děti se snaží dýchat do bránice, čímž se zvedá pírkó položené na břiše pro aktivaci svalů pro správné dýchání při zpěvu.
- Po ukončení „houpání“ děti fouknou peříčko k sněhulákovi.

PRÁCE S PÍSNÍ

- Vyučující řekne: *„Zapíváme ptáčkovi píseň, aby se mu po takovém studeném zimním večeru příjemně usínalo.“*
- Vyučující zpívá melodii písně, děti se postupně přidávají.
- První sloku několikrát za sebou zopakujeme a postupně k vybraným slovům přidáme hru na tělo následujícím způsobem:
 - Pleskáme na stehna každou osminu
 - Tleskáme každou čtvrtovou dobu

Bude zima, bude mráz

lidová

F C F Gm B C

Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se, ptáč - ku, kam scho - váš?

G C F Dm C F

Scho - vám se do ja - vo - ra, tam bu - de má ko - mo - ra.

ZÁVĚR

- Vyučující se ptá dětí: „O čem jsme si dneska zpívali?“, „Na co jsme si dneska hráli?“
- Po kruhu si pošleme pírkó a děti, které budou chtít, nám odpovídají, co se jim dnes nejvíce líbilo.

Použité zdroje

Ledňáček 1955. (1955). *Databáze obrazů Josefa a Aleny Ladových*. <https://databaze.joseflada.cz/>

Lišková, M. (2015). *Do-re-mi: zpěvník pro předškoláčky*. SPN – pedagogické nakladatelství.

Hudební ukázka

avrilfan2213. (2010, September 13). *Antonio Vivaldi – Winter (full) – The Four Seasons* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=TZCfydWF48c>

LEGENDA, KTERÁ OVLIVNILA PŘÍBĚH STAROSTY Z MALÉHO MĚSTEČKA

Alžběta Vašáková a Veronika Šundová

Námět: Kniha *Svatý Martin a chudý Hans* – Vyprávění ke svatému Martinovi

Obrázek 18

Nad knížkou

SHRNUTÍ LEKCE

Lekce děti provází částmi příběhu o svatém Martinovi, chudém košťáři a jeho rodině. Prostřednictvím dramatické hry, hudebních aktivit, práce s hlasem, pohybem i pantomimou děti prožívají atmosféru příběhu, učí se vcítit do jednání postav a hledat vlastní způsoby vyjádření. Společně zkoumají zvuky města a přírody, vytvářejí hudební doprovod, vyjadřují nálady a pocity a přemýšlejí o hodnotách, jako je pomoc, laskavost a spolupráce. Lekce je zakončena společným zpěvem, světlem lampionu a uvědoměním, že teplo a světlo vychází z nás, když si navzájem pomáháme.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

- Rozvíjíme schopnost dětí vstupovat do dramatické situace, reagovat na učitele v roli a vytvářet smysluplné otázky.
- Podporujeme porozumění příběhu, jeho emocím a hodnotám (pomoc, empatie, laskavost).
- Rozvíjíme zvukovou představivost pomocí hlasu, nástrojů a rytmického doprovodu.
- Podporujeme spolupráci v malé skupině při vytváření zvuků města a při rozhodování v aktivitě „hlasování“.
- Podněcujeme děti k osobnímu prožitku skrze pantomimu, pohyb a práci s pocity.
- Upevňujeme schopnost dětí zpívat a rytmicky doprovázet jednoduchou píseň.
- Vedeme děti k uvědomění, že „světlo a teplo“ představují vnitřní dobro, které vzniká pomocí druhým.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- dokáže vyjádřit vlastní názor, rozhodnout se a své rozhodnutí slovně zdůvodnit;
- rozpoznává různé emoce u sebe i druhých a dokáže je pojmenovat (např. smutek, radost, strach, zklamání);
- spolupracuje s ostatními při společné činnosti (skupinová práce se zvuky města);
- projevuje empatii a porozumění postavám příběhu;
- respektuje pravidla hry, pokyny učitele a střídání rolí;
- zapojuje se do společného kruhu a rituálů a učí se sdílet společné prožitky.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na učitele v roli, dokáže klást otázky nebo odpovídat v dramatické situaci;
- využívá hlasovou a pohybovou improvizaci (říkanka s hlasovými variacemi, pantomima);
- zapojuje se do tvorby zvukové krajiny pomocí hlasu, nástrojů a předmětů;
- koordinuje pohyb s rytmem (pochodování, rytmický doprovod víčky);
- dokáže pomocí role vyjádřit emoci či chování postavy.

Pomůcky: knížka *Svatý Martin a chudý Hans – vyprávění ke svatému Martinovi*, kostým svatého Martina, obrázky z knížky = aktivita „zvukové prostředí“, zvuky města, lampión, svíčka, zvoneček + dřívka, další hudební nástroje

Věková skupina: 5–7 let

ÚVODNÍ KRUH

- Děti poprosíme, aby si zavřely oči. K tomu pustíme zvuky města.
- Mezitím rozsvítíme lampion uprostřed kruhu a objeví se učitel v roli (starosta města z příběhu).
- Až děti otevrou oči, uvidí osobu s lampionem, která se představí jako starosta jednoho města z příběhu.

INTERAKCE DĚTI S VYUČJÍCÍM V ROLI

- Děti pokládají různé otázky na vyučující/ho v roli. Chceme zjistit, za koho je osoba převlečená.
- Vyučující v roli odpovídá na dotazy dětí.
- V případě, že se děti nebudou chtít ptát, druhý učitel se pokusí děti namotivovat otázkami typu: „Děti, kdo to je?“ „Proč má ten červený plášť?“ „Zeptáme se, co tu dělá?“

ŘÍKANKA S RŮZNOU INTONACÍ

- Seznámíme děti s textem říkanky a následně říkanku odrecitujeme.
- Vyučující recituje text a v určitých částech text deklamuje.
- Děti se postupně k vyučující/mu přidávají:

Já jsem svatý Martin (potichu/šeptáme)

původně voják, (potichu)

dnes jsem vážený biskup (nahlas – důrazně)

jelikož jsem dobrák. (nahlas)

Pomohl jsem chudému muži, (smutně)

když sám jsem měl málo, (smutně)

svůj červený plášť jsem rozsekl, (vesele)

aby teplo chudému bylo. (vesele)

Možná ptáte se, (tajemně)

jestli zima mi byla, (tajemně)

a já odpovím vám: ne, (důrazně)

neboť teplo mi z pocitu bylo, (vesele a nahlas)

že pomohl jsem druhému. (vesele a nahlas)

PŘEVYPRÁVĚNÍ ČÁSTI PŘÍBĚHU

Jeden chudý košťář žil se svou ženou a dvěma dětmi, Konrádem a Marlen, ve staré dřevěné chýši na břehu široké řeky. Za chýší začínal velký les a za lesem leželo město. Den a noc trvala cesta od jejich osamělého příbytku do města na druhém konci lesa, neboť les byl velký a člověk se musel namáhavě prodírat hustým houštím, aby se přes něj dostal.

AKTIVITA – NARATIVNÍ PANTOMIMA – JAK VYPADAL DEN KOŠTÁŘOVIC RODINY

- Děti se pohybují volně po prostoru za zvuků dřívěk.
- Když uslyší cinknutí, znamená to pokyn k pantomimickému pohybu.
- Příklady pokynů, které děti ztvárňují libovolně:
 - sbírání proutí na košťata
 - vázání malého koštěte
 - vázání velkého koštěte
 - zdobení koštěte
 - šití panenek
 - návrh dětí (děti se zamyslí, co by rodina ještě mohla dělat)

PŘEVYPRÁVĚNÍ ČÁSTI PŘÍBĚHU

Bylo tu však také Gudenrode, městečko na druhém břehu řeky. Když se člověk podíval přes řeku, mohl mezi červenými střechami zahlédnout kostelní věž a věžní hodiny a také zadní stěnu radnice, která dokonce i z této strany vypadala velice honosně. Malý park rozkládající se pod touto skvělou stavbou sahal až k břehu. Byla tu také lávka, k níž přivazovali malé čluny místní občané, kteří u řeky rybařili nebo se – zvláště v létě – prostě jen procházeli.

INSTRUMENTÁLNĚ-POSLECHOVÁ – ZVUKY MĚSTA

- Děti se rozdělí samy do skupin.
- Vyučující přidělí skupince obrázek.
- Za pomoci svého hlasu, hudebních nástrojů a jiných materiálů, které vyučující připraví, děti vymýšlejí zvuk k danému obrázku.
- Následně vždy jedna skupina předvádí, ostatní poslouchají a mají zavřené oči.
- Témata obrázků:
 - kostelní věž se zvonem
 - hodiny na věži
 - ptáci v parku
 - auto
 - děti hrající si na hřišti
 - rybník s kachnami
 - vlastní nápady dětí

PŘEVYPRÁVĚNÍ ČÁSTI PŘÍBĚHU

Mnoho lidí v Gudenrode vlastnilo menší či větší lodky. Ty využívali k přepravě po celý rok. Obě košťářovy děti často vysedávaly na břehu na své straně vodního proudu a toužebně pozorovaly pestré hemžení na protějšku řeky. Také by se rády přidaly k hloučku dětí, i když měly trpkou zkušenost, že při těch vzácných pří-

ležitostech, kdy se s tátou směly podívat do Gudenrode, se k nim tamní děti často nechovaly zrovna vlídně. Konrádovi se třeba posmívaly:

„Hlupáček, chudáček, má prázdný hrníček! Všude samé proutí, hlady se jen kroutí!”

A Merlen? Té se dívky posmívaly, že její šaty vypadají přesně jako košťata, které prodává její otec.

ŽIDLE S POCITY – JAK SE ASI CÍTILI KONRÁD A MERLEN

- Do prostoru dáme dvě židle reprezentující místa obou dětí.
- Děti se poté zeptáme: „*Jak se děti asi mohly cítit?*”
- Děti mohou chodit jak samy (za jedno dané dítě), tak společně ve dvojici (za obě děti).

PŘEVYPRÁVĚNÍ ČÁSTI PŘÍBĚHU

I když se ostatní děti Merlen a Konrádovi smály, což je mrzelo, tak se stejně těšili na chvíle, kdy se s tatínkem mohli jet podívat do městečka. Nejvíc milovali den, kdy ulicemi procházel průvod svatého Martina. Letos se ale dozvěděli, že s tatínkem nemůžou jet, protože se člun začal rozpadat.

Děti to zarmoutilo, ale chápaly, že tatínek potřebuje loď, aby mohl dál pracovat, aby celá rodina měla z čeho žít. Košťář se druhý den ráno rozmýšlel, zda má do města vyrazit. Stále ho mrzelo, že nemůže vzít své děti.

HLASOVÁNÍ S ODŮVODNĚNÍM

- Děti se zeptáme: „*Děti myslíte, že by tatínek měl jet do města? Nebo že by se měl vrátit? Proč si to myslíte?*”
- Děti necháme rozhodnout a podle rozhodnutí se postaví:
 - Kdo si myslí, že by měl jet, postaví se na jednu stranu místnosti (např. k tabuli).
 - Kdo myslí, že by se měl vrátit, ten se postaví na druhou stranu místnosti (např. ke dveřím).
 - Ten, kdo neví, se posadí doprostřed místnosti.
- Poté se zeptáme, kdo by své rozhodnutí chtěl „odůvodnit”.

PŘEVYPRÁVĚNÍ ČÁSTI PŘÍBĚHU

Košťář se nakonec rozhodl jet. Pomalu se vzdaloval od břehu. Každou chvíli se díval na netěsnost v zadní části loďky. K velkému zneklidnění viděl, že se v člunu tvoří kaluž, která je čím dál větší. Postupně tam vnikalo víc a víc vody a prasklina se pořád zvětšovala. Najednou se v trupu lodi znovu ozval praskot. Ted' už se voda valila do člunu bez zábran a košťář si uvědomil, že touto loďkou na druhý břeh nedopluje, a tak se chytil plovoucího prkna a začal plavat o život. Košťář se naštěstí dostal na pevninu.

VSTUP DO ROLE

- Vyučující v roli starosty převypráví svoji část:

„No a teď, děti, do příběhu vstupuji já. Představte si. Měli jsme s urozenými pány velmi důležité jednání. Nechtěli jsme být ničím a nikým rušeni. Když v tu ránu vstoupil do místnosti právě košťář. Byl bledý, oděv měl přilepený na těle, vlasy mu v mokrých pramenech visely přes obličej, třásl se a žádal o pomoc. Zasáhl mě jeho zoufalý pohled. V prsou jsem náhle pocítil rozlévající se teplo a dotkla se mě myšlenka.

Když se o tohoto muže dnes nepostarám, když ho teď vyženu a nechám napospas osudu, už nikdy víc nebudu moci hrát s čistým svědomím, s radostí a přesvědčivě svatého Martina při martinském průvodu! Proto jsem se rozhodl košťáři pomoci, jako svatý Martin tenkrát pomohl žebrákovi. Další den jsem košťáře dovezl domů a společně s jeho rodinou jsme si zazpívali píseň o svatém Martinovi.“

VOKÁLNĚ – INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOST

- Vyučující přečte text písně, aby s ní děti seznámil/a.
- Každé dítě od vyučujícího dostane dvě plastová víčka, která znázorňují podkůvky.
- Společně na každou slabiku udeří víčky o sebe, text stále jen recitujeme.
- Na předem domluvený signál („pozor, teď začneme“) vyučující začne zpívat píseň a děti ji pouze doprovázejí, teprve poté se postupně přidávají i ke zpěvu.
- Zpěv písně s instrumentálním doprovodem doplníme i pochodováním do rytmu.

Už Martin na bílém koni

Zdeněk Svěrák

Jaroslav Uhlíř

1. Už Mar - tin na bí - lém ko - ni,
už za - se při - jíž - dí k nám,
ve - se - le pod - kův - ky zvo - ní,
je - de - k nám zas bí - lý pán.
Po - sí - lá ho sva - tý Pe - tr,
ať zi - mu o - hlá - sí včas,
ze skří - ně vy - tá - hne sve - tr,
bu - de se nám ho - dít zas.

Chords: C, G7, C, G7, C, F, G7, C, F, G7, C

2. Máme teď jediné přání, ať brzy napadá sních,
ať na bobech a na saních řídit můžem na kopcích.
Ať honem andílci v nebi roztrhají peřinu,
nechceme déle už čekat, těšíme se na zimu.

ZAKONČENÍ PŘÍBĚHU

- Společně se s dětmi posadíme do kroužku.
- Vyučující v roli se dětí zeptá:
 - „Děti, a víte, proč se nosí ten lampión?“ Necháme děti odpovídat.

- „Protože nám připomíná světýlko, které máme každý uvnitř sebe.“
- Rozloučíme se a zhasneme.

Použité zdroje

Wenzel, A. C., & Kanski, K. (2022). *Svatý Martin a chudý Hans*. Franesa.

SNĚŽÍ, FOUKÁ, ZIMA JE

Eva Ďulíková a Jana Štěpánová

Námět: píseň *Sněží, sněží, mráz kolem běží*

Obrázek 19

Hrajeme na Orffovy nástroje

SHRNUTÍ LEKCE

Hudebně-dramatická lekce vychází ze zimního tématu sněhu, větru a zimy. V komunitním kruhu se děti seznámí s jednoduchou písní *Sněží, sněží, mráz kolem běží* v recitované i ve zpívané verzi. Následně naslouchají hudební nahrávce větru, soustředí se na atmosféru zimního větrného dne i na očekávání prvních vloček. Krátkou otázkou „*Co myslíte, že je slyšet z nahrávky? Jaký může být vítr?*“ se otevře prostor pro dětské představy. Společně po poslechu nahrávky větru si děti samy vítr zvukově vytvoří pomocí igelitových sáčků. Zkouší jemné šustění i silné mávání. Proběhne krátká pantomimická improvizace k různě silnému větru.

Poté se dostáváme k pocitům zvířat, a to kočky a psa. Děti vstupují do rolí, kočičky se např. schoulí do klubka, protáhnou hřbet, pejskům je teplo u kamen. Na hudební ukázkou písně *Sněží, sněží, mráz kolem*

běží děti reagují pohybem a zvukem. Vytvářejí hudební doprovod pomocí Orffových nástrojů (trianglů a dřívěk). Lekce vrcholí společnou hudebně-pohybovou improvizací se zakrývací fólií. Pracujeme s ní jako s padákem. Celá lekce směřuje k prožití zimní atmosféry, k propojení hudby, pohybu, výrazu a dětského prožívání v hravý, tvořivý celek. Na závěr proběhne krátká reflexe a tiché doznění „padajícího sněhu“.

SPECIFICKÉ CÍLE LEKCE

Děti rozvíjejí svou schopnost soustředit pozornost, naslouchat a vnímat hudbu i slovo jako zdroj fantazie a prožitků. Prostřednictvím písně o sněhu, větru, pocitech kočky a psa se učí vyjadřovat nálady pohybem, hlasem i výrazem obličeje. Vnímají proměnlivost počasí jako přirozenou součást období zimy, kdy může sněžit, foukat, svítit slunce, mrznout. Při společných aktivitách posilují vzájemnou spolupráci, pozornost a schopnost vcítění. Hudební činnosti podporují smysl pro rytmus, dynamiku, změny tempa a schopnost reagovat na hudební podněty pohybem v prostoru. Při zpěvu a rytimizaci písně Sněží, sněží rozvíjejí své hlasové dovednosti a prožívají radost ze společného muzicírování. Dramatické prvky lekce rozvíjejí dětskou představivost, tvořivost a schopnost reagovat v jednoduché roli. Děti si hrou v roli vyzkoušejí proměnu postav a situací, učí se reagovat na hudbu i na děj písně. Při aktivitě s netkanou textilií se učí spolupracovat, vnímat rytmus skupiny a prožívat radost z pohybu.

KONKRÉTNÍ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY LEKCE

Osobnostní a sociální

Dítě

- spolupracuje ve skupině;
- respektuje domluvená pravidla – při práci v prostoru, střídání rolí a čekání na signál;
- vstupuje do jednoduché role, reaguje v ní;
- komunikuje a odpovídá na otevřené otázky.

Hudebně-dramatické

Dítě

- reaguje na zvukový signál a vstupuje ve správnou chvíli do zpěvu i hry na triangel a dřívka;
- udrží pozornost – soustředěně poslouchá ukázkou větru, recitovanou píseň, sleduje pokyny a signály;
- pantomimicky vyjadřuje vítr, kočičku a pejska (v narativní pantomimě);
- rozlišuje při poslechu nahrávky větru a při říkance tempo a dynamiku;
- reaguje pohybem a výrazem na hudební podněty;
- přednáší krátký text s různou náladou;
- opakuje a osvojuje si hudební dovednosti – rytmické cítění pohybovou hrou, dynamiku, tempové změny;
- jednoduchým rytmem doprovodí píseň hrou na triangel a dřívka.

Pomůcky: přenosný reproduktor, aplikace Spotify (na mobilním telefonu), igelitové sáčky, bílá netkaná textilie, triangly a dřívka, píseň Sněží

*Sněží, sněží, mráz kolem běží.
Zima je kočička, hřbet se jí ježí.
Fouká, fouká, bílá je louka.
Zima je pejskovi, ke kamnům kouká.*

Věková skupina: 3–3,5 roky

ÚVODNÍ AKTIVITA

- Sedíme v kruhu na zemi.
- Uprostřed kruhu je v bílé netkané textilii ve tvaru sněhové koule schovaný reproduktor.
- Co vám to připomíná? Kdo chce, odpoví.
- Vyučující pustí nahrávku *Bouře na jezeře (Snowstorm at Lake)* přes mobilní telefon do ukrytého reproduktoru, tím podpoří u dětí zvědavost.
- Společně se soustředíme na zvuk, usilujeme o pozorné naslouchání a vnímání atmosféry větru a zimy.
- Vyučující se ptá dětí: „Koho / Co myslíte, že je slyšet z nahrávky?“ Děti, které budou mít zájem odpovědět, odpovídají.
- Vyučující pokládá další otázku: „Jaký může být vítr?“

MOTIVACE ZVUKEM VĚTRU A ZIMY

Zvuková ukázka: nahrávka *Sněhová bouře u jezera (Snowstorm at Lake)*

- Posadíme se do kruhu a posloucháme nahrávku větru.
- Vyučující pokládá otázku: „Jaký může být vítr?“
- Děti odpovídají – malý (lehký), velký (silný).
- Po domluvě si určíme pravidlo. Když je dlaň vyučujícího u koberce, fouká lehký větřík, když je dlaň vysoko, vítr je silný – vichřice.
- Každý z dětí dostane jeden igelitový sáček.
- Vyučující začíná ukazovat nejprve s dlaní u koberce. Děti pohybují se sáčky pomalu. Následně ukazuje vyučující dlaň nad hlavou. Děti šustí co nejvíce. Zakončíme s dlaní u koberce.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Představíme si, že jsme vítr / sníh, který
 - fouká / padá jen maličko,
 - fouká silně,

- dělá vír, točí se,
- zvedá listy ze země.
- Při chůzi v prostoru děti reagují na signál trianglu, vyjadřují činnost zadanou vyučující, která děti podporuje slovním popisem a sama činnosti také předvádí.

RECITACE PÍSNĚ S POHYBEM

- Posadíme se do kruhu.
- Vyučující dětem zarecituje text písně.
- Společně vymýšlíme pohybový doprovod:
Sněží, sněží, (dupeme)
mráz kolem běží. (běháme na místě)
Zima je kočička, (pleskáme o nadloktí, ruce křížem)
hřbet se jí ježí. (necháme ruce křížem a uděláme dřep)
Fouká, fouká, (obě ruce vzpažíme a vrátíme zpátky do připázení)
bílá je louka. (motáme ruce pokrčené v lokti před tělem)
Zima je pejskovi, (pleskáme o nadloktí)
na kamna kouká. (dlaní na čele zacloníme oči)
- Text písně deklamujeme s různou náladou, například vesele, smutně, potichu.

ZPĚV A INSTRUMENTÁLNÍ DOPROVOD PÍSNĚ

- Vyučující zazpívá celou píseň.
- Po dozpívání učitelka rozdá připravená dřívka a triangly.
- Děti podle pokynů hrají padající sněh. Hrají rychle, pomalu, napodobují sem tam padající vločku. Podle vyučující přejdou postupně do vytukávání pravidelného rytmu. Hrají na první dobu $\frac{3}{4}$ taktu písně.
- Vyučující začne do rytmu zpívat, děti se přidávají.

*Sněží, sněží,
 mráz kolem běží.
 Zima je kočička,
 hřbet se jí ježí.*

*Fouká, fouká,
 bílá je louka.
 Zima je pejskovi,
 na kamna kouká.
 Notový zápis Sněží*

Sněží, sněží

lidová

1. Sně - ží, sně - ží, mráz ko - lem bě - ží,
zi - ma je ko - čič - ce, hřbet se jí je - ží.

2. Fouká, fouká, bílá je louka,
zima je pejskovi, na kamna kouká.

NARATIVNÍ PANTOMIMA

- Vyučující ukazuje obrázky kočky ve sněhu a psa. Pokládá dětem otázky: „Co znamená, že se kočička ježí hřbet? Co myslíte, jak se asi kočička cítila? A jak se cítil pejsek?“
- Představíme si, že jsme kočička. Na signál triangu vyjadřujeme činnost a náladu zadanou vyučující. Poté děti samy vymýšlejí, co dalšího by kočička a pejsek mohli dělat v zimě, když sněží a fouká.
- Představíme si, že jsme kočička, která
 - je zimou zkřehlá a schoulená do klubíčka,
 - zvedá nohy a našlapuje do sněhu velkými kroky,
 - se protahuje a dělá kočičí hřbet.
- Představíme si, že jsme pejsek, který
 - nahlas i potichu štěká,
 - poskakuje ve sněhu,
 - leží u kamen a je mu teplo.
- S poslední aktivitou vyzveme děti, aby zůstaly na zemi a pohodlně si lehly. Vyučující pustí skladbu *Sníh (Snow)* přes reproduktor.

ZÁVĚR – RELAXACE

- Schoulíme se do klubíčka na koberci k sobě, vyučující zpívá píseň a přikrývá děti bílou netkanou textilií. Po přikrytí dětem znovu píseň zazpívá.

Hudební ukázky:

Schow, J. V. (2020). *Snow* [Song]. Spotify.

Klein, K. J. E., & Thurley-Purcill, S. M. (n.d.). *Snowstorm at Lake* [Song]. Spotify.

POUŽITÉ ZDROJE

- Autorský tým PROP, NPI ČR. (2023, April 20). *Děti by neměly být do aktivit v mateřské škole nuceny*. Zapojme všechny.cz. <https://zapojmevsechny.cz/clanek/deti-by-nemely-byt-do-aktivit-v-materske-skole-nuceny>
- avrilfan2213. (2010, September 13). *Antonio Vivaldi – Winter (full) – The Four Seasons* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=TZCfydWF48c>
- Bičanová, L., & Dymáčková, L. (2014). *Čítanka pro 2. ročník*. Nová škola.
- Birds. (2023, May 2). *Vlaštovka obecná (Hirundo rustica) hlas* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=JUw0SC1-O90>
- Bláhová, K. (1996). *Uvedení do systému školní dramatiky*. IPOS-ARTAMA.
- Brožík, F. (n.d.). *Husopaska* [Painting reproduction]. Národní galerie Praha. https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE%3ANG.O_684
- Budínská, H. (2016). *Hry pro šest smyslů*. Artama.
- Bula, O. (2018). *Medvěd nechce jít spát*. Host.
- Coufalová, G., Medek, I., & Synek, J. (2013). *Hudební nástroje jinak*. Janáčkova akademie múzických umění v Brně.
- Hradecký, E. (2018). *Zpěvníček pro nejmenší*. Blesk Market.
- Hradišťan & Pavlica, J. (n.d.). *Když jsem husy pásala*. Hradišťan. <https://www.hradistan.cz/text/kdyz-j-sem-husy-pasala>
- Hradišťan & Pavlica, J. (n.d.). *Malička su*. Hradišťan. <https://www.hradistan.cz/text/malicka-su>
- Hrubín, F., & Miler, Z. (1981). *Kuřátko a obilí* (7th ed.). Albatros.
- Hurdová, E. (2009). *Hrajeme si s padákem*. Portál.
- Hurník, I. (2008). *Děšť* [Song]. On *Ilja Hurník a Jitro* [CD]. Amabile.
- Jakešová, L., & Medzvecová, D. (2022). *Pohádky z lesa – Co si stromy šeptají*. Bambook.
- Jiříčková, J. (Ed.). (2023). *Kapitoly z kreativní hudební výchovy*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. <https://doi.org/10.14712/9788076034174>
- Jiříčková, J. (Ed.). (2024). *Kapitoly ke kreativním hudebním činnostem*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. <https://doi.org/10.14712/9788076034495>
- Jurkovič, P. (2012). *Od výkřiku k písničce*. Portál.
- Klein, K. J. E., & Thurley-Purcill, S. M. (n.d.). *Snowstorm at Lake* [Song]. Spotify.
- Kmentová, M. (2018). *Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko! Hudební činnosti v logopedické*

prevenci. Portál.

Kmentová, M. (2019). *Třída zpívá ÍÁÍÁ: Hudební hry v rozvoji fonemického uvědomování*. Portál.

Kotzian, E. Y. (2018). *Handbuch Orff-Schulwerk: Grundlagen der elementaren Musik- und Bewegungspädagogik*. Schott Music GmbH & Co. KG.

Koťátková, S. (1998). *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Karolinum.

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2008). *Respektovat a být respektován*. Spírála.

Kurková, L. (1971). *Říkáme si, zpíváme si, hrajeme a tančíme*. Státní pedagogické nakladatelství.

Lada, J. (2000). *Český rok Josefa Lady* (M. Černík, Ed.). BMSS-Start.

Ledňáček 1955. (1955). *Databáze obrazů Josefa a Aleny Ladových*. <https://databaze.joseflada.cz/>

Lipka. (2022). *Zpíváme po celý rok: karty s písničkami do výuky i pro potěšení*. <https://www.lipka.cz>

Lišková, M. (2015). *Do-re-mi: zpěvník pro předškoláčky*. SPN – pedagogické nakladatelství.

Lukešová, M. (2019). *Holčička a déšť*. Illustrated by J. Kudláček. Albatros.

Machková, E. (2004). *Jak se učí dramatická výchova: Didaktika dramatické výchovy*. Divadelní ústav.

Machková, E. (Ed.). (1992). *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Artama.

Machková, E. (2011). *Metodika dramatické výchovy: Zásobník dramatických her a improvizací* (12th ed.). NIPOS.

Machková, E. (2013). *Úvod do studia dramatické výchovy*. AMU.

Machková, E. (2018a). *Nástin historie a teorie dramatické výchovy*. Akademie múzických umění.

Machková, E. (2018b). *Úvod do studia dramatické výchovy* (3rd ed.). Akademie múzických umění.

Machková, E. (2000). *Volba literární látky pro dramatickou výchovu aneb hledání dramatickosti*. IPOS.

Marušák, R. (2010). *Literatura v akci: Metody dramatické výchovy při práci s uměleckou literaturou*. Akademie múzických umění.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. <https://msmt.gov.cz/file/56051/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. (2025). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. https://msmt.gov.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-2025?utm_source=chatgpt.com

Ondra Notička. (2023). *Kuřátko a obilí* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oa7xf61ZoTc>

Pavlica, J. (2005). *Hrajeme si u maminky* [Album]. Vyšehrad.

Polzerová, E. (1995). *Pohybová příprava jako součást dramatické výchovy*. Artama.

- Pospíšilová, L. (2020). *Český lidový rok v písních a říkadlech* [Sheet music]. Lenka Pospíšilová – Hrajeto.
- Pospíšilová, L. (2020). *Nastal přeradostný čas aneb Vánočnění* [Sheet music]. Lenka Pospíšilová – Hrajeto.
- Rejhon, M. (2019). *Bohemian Jazz Guitars Tribute* [Album]. HALDA.
- Salmon, S. (2014). *Hallo Kinder: Lieder mit Aktivitäten für Kinder von 4 bis 9 Jahren*. Schott Music GmbH & Co. KG.
- Sedlák, F. (1974). *Hudební vývoj dítěte*. Supraphon.
- Shore, H. (2001). Concerning Hobbits [Song]. On *The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring (Original motion picture soundtrack)* [Album]. Reprise.
- Schow, J. V. (2020). *Snow* [Song]. Spotify.
- Schmidt, J. (1991). *August End* [Song]. On *Jon Schmidt* [Album].
- Svobodová, E., & Švejnová, H. (2011). *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Portál.
- Tichá, A. (2005). *Učíme děti zpívat*. Portál.
- Ulrychová, I., Švejnová, H., & Gregorová, V. (2000). *Hrajeme si s pohádkami*. Portál.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie*. Portál.
- Valenta, J. (2013). *Dramatická výchova jako cesta poznání a tvořivosti*. Portál.
- Valenta, J. (2008). *Metody a techniky dramatické výchovy* (3rd ed.). Grada.
- Viskupová, B. (1972). *Hudba a pohyb* [Album]. Supraphon.
- Viskupová, B. (1987). *Hudebně pohybová výchova*. Editio Supraphon.
- Wenzel, A. C., & Kanski, K. (2022). *Svatý Martin a chudý Hans*. Franesa.
- Wild Life in the Forest Sounds. (2021). *Forest sound effect for editing free* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/VxrH8mUWyGc>
- 12hodin. (2023, March 15). 12 Hodin / Zvuky / SILNÝ VÍTR NA PLANINĚ / Zvuk Větru / Bílý šum / VIETOR / Zvuky Přírody [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Twjlcautg4M>

DALŠÍ DOPORUČENÁ LITERATURA

- Bláhová, K. (1996). *Uvedení do systému školní dramatiky*. IPOS-ARTAMA.
- Budínská, H. (2016). *Hry pro šest smyslů*. Artama.
- Hurdová, E. (2009). *Hrajeme si s padákem*. Portál.
- Jablunka, J. (2022). *Písničky skoro na celý rok*. Infra.
- Jenčková, E. (2002). *Hudba a pohyb ve škole*. Jaroslav Jenček – ORLICE.
- Kmentová, M. (2019). *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Kotátková, S. (1998). *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Karolinum.
- Kubecová, M., Pehelová, M., Slavíková, M., Růžičková, V., & Váňová, H. (2017). *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání*. Raabe.
- Kulhánková, E. (2000). *Hudebně pohybová výchova*. Portál.
- Kupcová, Z., Nádvorníková, H., Růžičková, V., Svobodová, E., & Vondrušková, A. (2017). *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání: Od jara do léta*. Raabe.
- Kurková, L. (1981). *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. Státní pedagogické nakladatelství.
- Kurková, L. (2020). *Hudebně pohybová výchova pro předškoláky*. Státní pedagogické nakladatelství.
- Machková, E. (2004). *Jak se učí dramatická výchova: Didaktika dramatické výchovy*. Divadelní ústav.
- Machková, E. (Ed.). (1992). *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Artama.
- Machková, E. (2011). *Metodika dramatické výchovy: Zásobník dramatických her a improvizací* (12th ed.). NIPOS.
- Machková, E. (2018a). *Nástin historie a teorie dramatické výchovy*. Akademie múzických umění.
- Machková, E. (2018b). *Úvod do studia dramatické výchovy* (3rd ed.). Akademie múzických umění.
- Machková, E. (2000). *Volba literární látky pro dramatickou výchovu aneb hledání dramatickosti*. IPOS.
- Marušák, R. (2010). *Literatura v akci: Metody dramatické výchovy při práci s uměleckou literaturou*. Akademie múzických umění.
- Polzerová, E. (1995). *Pohybová průprava jako součást dramatické výchovy*. Artama.
- Rákosníková, J. (2002). *Hrajeme si u maminky*. Vyšehrad.
- Raková, M., Štíplová, L., & Tichá, A. (2009). *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Portál.
- Růžičková, V., & Krejčárková, K. (2021). *Vynášení Moravy a vítání jara*. Raabe.
- Svobodová, E., & Švejsová, H. (2011). *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Portál.

Šimanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi* (5th ed.). Portál.

Trojanová, E. (2018). *Tanečky a písničky pro kluky a holčičky*. Edika.

Ulrychová, I., Švejdová, H., & Gregorová, V. (2000). *Hrajeme si s pohádkami*. Portál.

Valenta, J. (2008). *Metody a techniky dramatické výchovy* (3rd ed.). Grada.

Vereb, J., Tkáč, M., Viskupová, B., Šimčík, D., Novotná, L., & Kodejška, M. (2006). *Rodinné písničky pro naše dětičky*. Rolino.

Widmer, M. (1994). *Sprache spielen. Vom Kinderreim zur Spielszene, Modelle zum spielenden Gestalten mit Musik und Tanz in Kindergarten und Elternhaus*. Auer.

Příběh ve zvuku a pohybu v mateřské škole: Modelové scénáře

Metodická příručka k hudebně-dramatickým aktivitám v mateřské škole

Jiřina Jiříčková a Alžběta Ferklová (ed.)

Jazyková korektura: Mgr. Patricie Windsor, Ph.D.

Editace a přepis notových zápisů: Bc. Štěpán Daněk

Návrh obálky: Ema Steklá

Layout a grafické zpracování obálky: Lea Heierová

Technická redakce: FutureBooks, spol. s r.o.

Praha 2025

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

ISBN: 978-80-7603-746-5

DOI: <https://doi.org/10.14712/9788076037465>

Licence: CC BY-SA 4.0

